N. KISSELJOV

ÖINE VISIIT

Esimene peatükk KUTSUMATA KÜLALISED

Lennuk. lendas suures kõrguses. Akende taga, otsatus sügavikus, mustendas maa. Kolm reisijat kabiinis vaatasid pinevalt ja teraselt musta põhjatusse. Aeg-ajalt vahetasid nad pilke ja kõikide silmad olid erutatud.

Neljas reisija näis olevat rahulik. Ta tukkus osavõtmatult, nõjatudes presendist lamamistooli seljatoele. Ent kui need kolm oleksid vaadanud tähelepanelikumalt, oleksid nad näinud, missuguse valvsa pilguga jälgis neid see mees läbi värelevate ripsmete.

Kolm reisijat vaikisid ja vaatasid aknast välja. Praegu ühendas neid üks saatus. Kuid missuguseid erinevaid teid pidi olid nad kõik tulnud selle ühe juurde, mis nüüd viis neid teadmatusse - võib-olla vastu kindlale hukkumisele! . . .

Nad ei teadnud üksteise tõelisi nimesid, kuid aimasid, et need nimed, millega nad olid harjunud üksteise poole pöörduma, on välja mõeldud. Igaüks pidas meeles oma nime, mis anti talle sündimisel. Kuid neid nimesid ei kasutanud ei nemad ise ega nende ülemused ja instruktorid, kes andsid neile uued ning treenisid neid eelseisva töö jaoks.

Sergei, Nikolai ja Vladimir - nii olid nad harjunud üksteist kutsuma, kui saatus nad väiksesse mugavasse suvilasse mägises Baieris kokku viis. See kõrvalisse, üksildasse paika ehitatud suvila oli üks neid kohti, kus treeniti salakuulajaid. See oli üks paljudest Ameerika luurekeskuse poolt Lääne-Saksamaale rajatud «õppeettevalmistuspunktidest». . .

5

Treeningud, treeningud, treeningud... Näis, et neile ei tulegi lõppu. Raadioasjandus ja džudžitsuvõtete hoolikas viimistlemine, õppelaskmine ja salakirjade koostamise ning dešifreerimise harjutused, topograafia ja spetsiaalsed jutuajamised-instruktsioonid salajase võitluse taktikas ja strateegias selle maa vastu, mida kunagi igaüks neist kolmest võis nimetada püha sõnaga: kodumaa.

Kuid treeningute ja õppuste vaheaegadel oli ka puhkehetki. Neil minuteil aga otsekui sulgus igaüks neist iseenesesse, oli vahel vaikiv, mõtlik või mornilt keskendunud, nagu oleks igaühte vaevanud mingisugused sünged mõtted, mälestused või kurvad mõlgutused tulevikust.

«Halloo, sõbrad!» hüüdis nende tusaseid nägusid silmates Heinrich Better - uute agentide värbaja, kes astus üsna tihti suvilasse sisse. «Halloo! Arvate kokku tulevasi sissetulekuid? Mõistan teid täielikult. Kuidas muidu! ümmargune summa pangaarvel ei sega kedagi,.. Seda enam teid, noori tugevaid poisse, kes alustavad elu!.. .»

Sergei, kõige kogukam kolmest, õlakas ja heledapäine, elavnes märgatavalt otsekohe, kui mainiti pangaarvet. Raha! Jah, raha - selle pärast tasus elada, minna välja riskile. Raha pärast andiski ta kunagi järele Betteri pealekäimisele. Raha... Raha!... Raha ees kummardamist ja rikaste austamist poogiti Sergeile perekonnas külge juba lapsepõlvest peale. Sõjapäevil oli tema isa ühes Krimmi linnas linnapeaks. Raha tegi oma töö. Ja rikkuse nimel teenis Sergei isa nii agaralt hitlerlasi, et need vedasid ta koos perekonnaga armulikult Saksamaale, siis, kui Nõukogude väed toll-tollilt vabastasid Krimmi maad okupantidest.

Nikolail, kes oli lühikest kasvu, inetult pikliku peaga vimmas noormees, väike arm silma all, kujunes saatus välja teisiti. Šefid pidasid teda kõige usaldatavamaks kogu kolmikust. Esiteks sellepärast, et sõja ajal teenis Nikolai niinimetatud «vene rahvuslikus» Desna rügemendis, mille hitlerlased formeerisid kriminaalkurjategijatest; teiseks sellepärast, et ta elas pärast sõda Sak-

samaa.olustikku tugevasti sisse, võttis sakslannast naise ja nüüd oli tal kaks last. Temal ei ole mitte mingisugust andestust loota, oletasid Nikolai praegused peremehed.

6

Pealegi jääb perekond pandiks ja seepärast ei maksa tema poolt reetmist karta.

Raske elu ja puudus tõid luurekooli ka Vladimiri. Kui ta oli veel poisike, vedasid hitlerlased ta Saksamaale. Okupandid meelitasid teda, lubades hooplevalt, et tehniliselt kogu maailmas esikohal olevas *Reich'is* aitavad nad poisil õppida ja omandada mehaaniku eriala. Aga mehaanikuks tahtis Vladimir väga saada. Kuid mitte mingisugusesse töökotta ega ühtegi kooli ei õnnestunud Vladimiril astuda. Ei läinud korda üleüldse tööd leida. Võõras armutu maailm piiras teda paksu ükskõiksuse müüriga. Ta hakkas elama kui hulkur. Mõnel korral õnnestus saada viletsat toetust emigrantide «Liidult». Ta kiindus traavivõistlustesse lootuses võita mõne marga... Kui Berliini tuli Nõukogude armee, mobiliseeriti Vladimir, Nõukogude kodanikuna okupatsioonivägedesse. Kuid ta jätkas salaja traavivõistluste külastamist - see oli muutunud juba tema kireks. Ent totalisaator nõudis mängu jaoks raha. Vladimir hakkas võlgu võtma, müüs oma ja varastatud asju. . . Ja lõppude lõpuks jäi ta omadega niivõrd hätta, et deserteeris ja põgenes läänesektorisse, .kus sattus otsekohe Ameerika luure ämblikuvõrku.

. . . Treeningud, treeningud, treeningud... Nädal nädala, päev päeva järel. Ja iga päev lähendas paratamatult ning halastamatult saatuslikku hetke, mil tuli hüpata teadmatusse.

Ja nüüd. on see hetk lähedal. . . Täiesti lähedal. .. Seepärast vahetavadki «reisijad» nii erutatud pilke. Sellepärast pigistavad nende sõrmed nii kramplikult langevarju «rõnga» kolmnurgakest. Muide, tõmmata sellest rõngast ei ole tarvis. Langevari avaneb ise, automaatselt.

Augusti algul viidi nad kõik kolmekesi Baierist erilennukil üle Kreekasse. Better lendas koos nendega. Väikese piirilinnakese pisikeses tagasihoidlikus võõrastemajas kohtusid salakuulajad kolonel Shilliga, erariides ameeriklasega, kes sarnanes buldogiga. Kohtumine oli lühike ja nad mõistsid, et nii kõrge ülemus nagu kolonel ei saa pikalt venitada. Ta pidas lahkumiseks midagi lühikese kõne taolist.

«Meie päevil,» ütles kolonel Shill, «kui kõik peavad tahes-tahtmata kohanema selle eksisteerimisvormiga, mille tehnika progress on maailmale peale sundinud, ei või ükski riik elada teistest isoleerituna, end sulgeda her

7

meetiliselt oma piiride raamistikku. Vaba maailm loodab meile ja meie peame õigustama tema lootust. Me oleme kohustatud teadma, mis sünnib maailmas, sest meie oleme tõelise vabaduse ja demokraatia kõrvad ning silmad.»

Kolonel vaikis, nähtavasti mõtteid kogudes, ja liigutas hääletult huuli, mis reetis veel enam tema sarnasust buldogiga.

«Teile on antud relv,» jätkas ta seejärel, «ja see peab aitama teil jõuda eesmärgile.» Siin sirutas Shill käe ette ja hüüdis valjusti: «Ajalugu kirjutab teie nimed vapraimate sõdurite, vaba maailma eest võitlejate nimestikku!»

Nimed. .. Missugused nimed kirjutab ajalugu «vapraimate sõdurite nimestikku» - tõelised või need, välja... mõeldud nimed?.. Sellele küsimusele ei oleks ükski neist kolmest võinud vastata. Kuid missuguseid eesmärke pidid nad saavutama ameerika relva abil, teadsid nad päheõpitud instruktsioonide järgi - nende ülesandeks oli koguda informatsiooni Nõukogude vägede dislokatsioonist, raketibaaside ja sõjaväe-lennuväljade asukohtadest, hankida Nõukogude kodanike originaaldokumendid: passid, tõendid, läbipääsuload tehastesse... Neile selgitati iga päev, et võitluses on kõik vahendid head: petmine, äraostmine, ähvardused, meelitamine, šantaaž; diversioon, süütamine,mõrv. Kõik on lubatud. Kuid neid hoiatati eelnevalt, et tuleb olla väga ettevaatlik, sest nõukogude vastuluurel on suured kogemused võitluses spionaažiga.

«Ärge petke end lootusega, nagu oleks vastane rumal,» ütles neile kord harjutuste ajal instruktor John, kes andis neile konspiratsioonitaktika õppusi.

Jah, ükski neist kolmest ei hellitanud selliseid lootusi. Neid ootas ees midagi tundmatut ja hirmsat. Lendasid nad ju praegu sinna; itta, selliste ülesannetega, mille vastu võitleb kogu maa - nende endine kodumaa. Nende, kutsumata külaliste vastu on seal absoluutselt kõik: *nõu*kogude seadused, riikliku julgeoleku organid, kogu rahvas - peaasi, kogu rahvas, iga nõukogude inimene, nii noor kui. vana. Ja ka maa ise võib kindla pinna asemel saada neile hauaks . . .

Mida, lähemale jõudis nähtamatu piir, millest pidi üle lendama eraldusmärkide ja signaaltuledeta lennuk, seda ärevamaks muutus «reisijate» süda. . .

8

Püüdes end julgustada, luges Sergei, mitu neeti on lennukikabiini laes ja parrastel. Ta mõtles - kui tuleb paarisarv, siis tal veab. Ta uskus oma õnnetähesse – see põles alati ereda kustumatu, valgusega. Mõnikord, sedagi juhtus, tuhmus tema täht veidi, kuid mitte kunagi ei kustunud. Õigus, täna on kolmeteistkümnes kuupäev. Õnnetu arv; Aga muide... Sergei vaatas kella. Osutid näitasid poolt kahte öösel.. Tähendab, mitte enam kolmeteistkünmes, vaid, neljateistkümnes – neljateistkümnes september 1953. aastal. .

Nikolai vaatas mornilt aknast välja. Lennuk. laskus madalamale. Seda võis märgata sellest, kuidas kõrvad lukku läksid. Pealegi lõid siin-seal all vilkuma kauged tulukesed. Kas tõesti on nende teekond lõppenud ja praegu tuleb hüpata? Võib-olla seal all püüdsid peilingaatorid juba «märgi» ja taevasse on sihitud seniitkahurite haigutavad suud?.. Võib-olla satuvad nad pärast allahüppamist kõik kolmekesi otsekohe piirivalvurite või Nõukogude vastuluure küüsi? . .

Alalõpmata kinnitasid neile kord instruktorid, kord Better ise, et sattumine julgeolekuteenistuse kätte tähendab kindlat otsa piinarikka surma läbi. Kunagi tõi keegi villasse Lääne-Saksamaal väljaantava vene emigrantide ajalehe numbri. Kogu leht oli esimesest viimase reani pühendatud Nõukogude Liidus mahalastud spioonidele - Lahnole, Makovile, Gorbunovile ja Remigale. NSV Liidu ülemkohtu Sõjakolleegium langetas neile 27. mail 1953. aastal surmaotsuse. Sääraseid ridu, nagu «piinarikas surm», «ebainimlikud piinamised», ,«metsistunud bolševike julmus.. .».tuli ühtelugu ette. Nõukogude tšekistide poolt kinnipüütud kurjategijaid nimetati ajalehes «kangelasteks, kes andsid oma elu vaba, maailma nimel». Emigrantide ajalehe see number jättis Sergeile, Vladimirile ja Nikolaile rusuva mulje. Betteril õnnestus neid suure vaevaga veenda, et. Lahno,. Makov, Gorbunov ja Remiga kukkusid sisse ainult sellepärast, et ei täitnud täpselt instruktsioone ja käitusidettevaatamatult.

«Peaasi, ärge laske end kinni võtta,» ütles ta. «Muretsege endale nõukogude originaaldokumendid.»

«Aga kui ikkagi? .. .» küsis Nikolai mornilt.

«Siis on parem endale lõpp peale teha, kui lasta end piinata. »

9

Better rääkis vene keelt üsna hästi, kuid «õpilastele» tundus vahel, et sakslase kõne kõlab juba liiga otsitult.

Seda ajalehenumbrit meenutas praegu ka Vladimir. Surm, surm. .. Surmale ei tahtnud mõeldagi. Ta on ju veel noor. Ja ta ei ole kriminaalkurjategija nagu Nikolai. Ta ei teeninud Desna rügemendis, ei võtnud osa haarangutest nõukogude patriootidele, ei käinud karistusekspeditsioonidel partisanide vastu... Kodumaa... võib veel andestada. .. Ka tema vanemad ei töötanud koos hitlerlastega nagu Sergei isa. Võib-olla kaugel Smolenskimaal, väikeses külas, mis on pugenud peitu aiakestes lop-sakalt vohavate sirelite varju, elab veel tema ema... Kuid ta andis nõusoleku töötada välismaa luures! Ja kas Nõukogude seadus heidab talle armu, isegi kui ta end süüdi tunnistab, kui jutustab oma kaasosalistest ja nendest ülesannetest, mis andis neile Ameerika luureteenistus!. . .

Vladimir kiikas vargsi Sergeid ja Nikolaid. Tunnistada end süüdi? Anda nad välja? .. Tappa? Ei, tal ei ole selleks jõudu! Aga kui neile auk pähe rääkida? Kuid kas nad ise läheksid sellele teele? Nikolai ei mõista nalja - nimetab reeturiks ja kihutab kuuli kuklasse.

Lae all lõi vilkuma sinine elektrilamp. Saatja, pikk ning kuivetu ameeriklane, tõusis istmelt ja vaatas «reisijaid» teraste silmadega, milles polnud unisuse varjugi. On aeg. Ta paiskas ukse pärani. Mootorite müra tungis sisse ja lausa kurdistas oma talumatu põrinaga. Spioonid tõusid oma kohtadelt. Vladimir ja Nikolai vaatasid Sergeile. Ta püüdis alati kõiges olla esimene. Juba seal, Baieri suvilas, märkasid tema tulevased kaasosalised seda. Ta tuli esimesena välja, et demonstreerida instruktorile selgeks-õpitud džudžitsuvõtteid, esimesena vastas Johni küsimustele ja esimesena pani pähe kõrvaklapid raadioasjanduse õppuste!. Kuid praegu tammus Sergei ukse kõrval otsustusvõimetuna. Praegu ei tahtnud ta olla esimene. Ta pistis pea uksest välja ja samal hetkel tundis tõuget tagant. Ameeriklane lükkas teda saapaninaga langevarjukotist. Silmapilgu pärast tajus ta nõksatust - langevari..avanes. Heitnud pilgu taevasse, märkas ta lähedal kolme kuplit. «Mispärast kolm?» mõtles ta imestusega, ent siis tuli talle meelde: «On veel langevari varustusega.. .»

Sergei kaks kaasosalist nägid samuti tema langevarju.

10

Vladimir vaatas aeg-ajalt alla, lootes maad näha! Kuid all oli ainult must tühjus. Ta kobas vööl rippuvaid granaate, pussi, püstolit.

Ja järsku lõid praksuma oksad, mis murdusid langevarjutroppide all. Möödus veel silmapilk ja saabus vaikus. Imelik vaikus.

Vladimir. kuulatas, lootes püüda kas või lennukimoo*tori* müra. Kuid kõik jäi vaikseks. Ja jälle haaras teda hirm. Painajalik hirm teadmatuse ees.

Teine peatükk VÕITLUS TERAVNEB

Piirivalvepatrulli vanem jefreitor Kovaljov ja tema paarimees, noorsõdur, kes alles üsna hiljuti oli saabunud kordonisse, vaatasid kaua pilkasesse öösse. Pimedus oli tihe ja tundus lausa kombatavana. Ainult mere nõrka lainetust võis aimata heledate fosforsete laikude järgi, mis vahetpidamata tekkisid ja kadusid koos lainetega.

«Ümberringi on vaikne,» mõtles Kovaljov vanade piirivalvurite jutte meenutades. «Aga kunagi oli see rahutu piirilõik. . .»

Patrull läks alla mere äärde. Lõhnas kõdunevate adrude järele. Peaaegu täiesti jalge ees.oli kuulda lainete loksumist. Kovaljov vaatas kella. Koiduni pole enam kuigi palju aega.

Piirivalvurid sammusid vaikides piki rannariba, seejärel aga hakkasid minema mööda kastest niisket jalgrada, mis lookles sammaldunud kivirahnude vahel ülespoole.

Kui palju kordi oli Kovaljov käinud sellel teerajal - piirivalvepatrulli piilurirajal. Iga kivi, iga põõsatukk oli talle siin tuttav. Ja kui läheduses ilmuks nähtavale uus, isegi väike kivi või kännuke, märkaksid piirivalvuri terased silmad otsekohe seda muutust tuttavas maastikupildis. Kuid säärasel pimedal ööl ei olnud midagi näha ja Kovaljov rohkem kuulas, kui vaatas.

Rada läks üle nõlvaku ja jooksis uuesti alla mere äärde. Noorsõduri jala alt libises välja kivi ja veeres kobinal alla. Mõlemad jäid seisma. Ja kui poleks pimedust, oleks noorem piirivalvur tabanud jefreitori ette

11

heitva pilgu, aga too oleks omakorda näinud paarimehe põskedel kohmetuse- ja meelehärmipuna.

Kivi kukkus sulpsatusega vette ja piirivalvurid liikusid jälle teerajal edasi. Nüüd püüdis patrulli noorem sõdur astuda võimalikult ettevaatlikult. Nii läksid nad alla ja nende sammud ei häirinud

öövaikust.

Jõudnud alla, liikusid piirivalvurid mööda mereranda edasi. Märg liiv sahises jalge all. Väikesed lained rullusid kerge kahinaga kaldale ja põrkasid tasa vastu kive.

Järsku tabas jefreitori harjunud kõrv tumedat müra. Ta peatus ja tagapool jäi otsekohe seisma ka tema paarimees. Müra kord valjenes, kord kadus. «Valvekaatrid...» mõtles juba Kovaljov. Kuid miski selles müras ikkagi häiris teda. Lennuk? Jah, lennuk.

Ajanud pea kuklasse, hakkas Kovaljov teraselt tähistaevasse vaatama. Sel ajal reisilennukid üle kordoni piirkonna ei lennanud ja sellest, et öösel peab siit lennuk üle lendama, ei rääkinud kordoni korrapidaja õhtusel instrueerimisel enne toimkonda minekut ka mitte midagi.

Müra lähenes. Kovaljov sai aru, et lennuk liigub madalal. .Kuid kus on siis signaaltuled? Need peavad nähtavad olema.

Ootamatult välgatas kõrgel taevas tähtede keskel sähvatus, nagu oleks keegi ülal tulemasinat särtsanud.

Noore piirivalvuri kontsa all raksatas purukslitsutud molluskikarp. Kovaljov puudutas teda kiire liigutusega sinelist. Talle tundus, et tema paarimees pidas hinge kinni.

«Läheb ilma tuledeta,» sosistas jefreitor. «Pole meie oma.»

Mootorimüra, mis sarnanes suure vurri undamisega, levis üle piirivalvurite pea ja hakkas kaduma Nõukogude territooriumi sügavusse.

«Jälgi!» andis Kovaljov paarimehele käsu, ise aga tormas pimedas komistades välitelefoni juurde.

Kiretu ajamõõtja - kellapendel - lõi rütmiliselt oma tikk-takk, tikk-takki... Piirivalvekordoni korrapidajaohvitser, et eemale peletada pealetükkivat und, käis pendli tiksumise taktis ühtlaste sammudega mööda. tuba nurgast nurka. Ta peatus avatud akna ees, võttis peast vormimütsi, hingas värsket ööõhku ja ringutas mõnuga.

12

Valvetuumi aknast langes ere valgus kollase laiguna viirpuupõõsastele, mis lopsakalt kasvasid akna all. Oli juba september, kuid loodus nagu ei tahtnud alla vanduda. Veel polnud kollaseid lehti peaaegu nähagi.

Ümberringi valitses vaikus. Ainult pendel jätkas oma raugematut laulukest - «tikk-takk, tikk-takk».

Ja siis häiris seda vaikust summeri kangekaelne ja rahutust tekitav sumin. Korrapidaja astus laua juurde ja võttis toru.

«Se1tsimees nooremleitnant, kannab ette patrulli vanem jefreitor Kovaljov.» Piirivalvuri hääloli erutatud. «Tundmatu päritoluga, tuledeta lennuk rikkus piiri ja tungis meie territobriumi õhuruumi! . . .»

«Tugevdada maastiku. vaatlust!» käskis korrapidaja. «Jälgige, kas lennukilt pole alla heidetud inimesi.»

Häire! Häire! Võtta püssid!... Kui tihti tuleb piirivalvekordonite sõduritel südaöösi üles karata lahinguhäire peale - minut riietumisele, minut relvastatult rivistumisele. Vahel on need õppe-, vahel lahinguhäired. Kuid igal juhul rivistuvad selle signaali peale, korrapidaja valju käskluse järgi kiiresti ja täpselt sõdurid, kes on valmis nii õppusteks kui ka ägedaks võitluseks vaenlasega.

Mõned minutid, ja kogu piirilõik, ikus äsja alles valitses vaikus, lõi kihama, nagu oleks äkki ümberringi keema hakanud kohisev veekeeris.

Juba enne seda, kui Kovaljov kuulis öises taevas mootorite müra, peilisid tundlikud raadiolokaatorid välja objekti.

Õhuvaatlusteenistuse operatiivkorrapidaja kuulutas välja häire ja andis korralduse talle olukorrast ette kanda iga kolme minuti tagant.

Telefonid helisesid vahetpidamata. Vaikselt pöörlesid raadiolokaatörite antennid. Raadiopeilijad teatasid vaatluspunktidest

«Objekt liigub endisel kursil. Kiirus on väike. . .»

«Kõrgus kuussada meetrit. Eesmärk pole selge.. .»

Aparaatide juures istuvad operaatorid jõudsid vaevalt üles kirjutada teateid. Oli selge - Nõukogude territooriumi kohale ilmus võõras lennuk. Mis eesmärkidel ületas ta piiri? Piirivalvurid, kes märkasid tema ilmumist, teatasid, et signaaltulesid piiririkkujal ei ole. Tähendab, see on vaenlane. Teda ei tohi vaateväljalt minema lasta.

13

Ootamatult lakkas teadete kokkuvool.

«Helistage vaatluspunktidesse!» närveeris operatiivkorrapidaja. «Mis seal on'? Miks ei ole teateid?» küsis ta peilijatelt.

Otsekui vastuseks sellele hakkasid telefonid jälle helisema. Erutatud hääled teatasid, et objekt on kadunud.

«Otsige, otsige kiiremini!» käskis korrapidaja. «Lülitage sisse reservvahendid!»

Mõne minuti pärast kanti ühest punktist ette, et nad näevad uuesti objekti, mis liigub vastupidisel kursil suures kõrguses suure kiirusega.

«Kaabakad!» lipsas korrapidajal suust. «Panevad plehku! Said kusagil sigadusega hakkama...»

Riikliku Julgeolekukomitee oblastivalitsuse ülem polkovnik Telegin kutsus operatiivtöötajad enda juurde kabinetti.

«Mis eesmärk oli neil, kes lendasid tundmatui lennukil? See võis olla luurelennuk, võis olla ka lihtsalt teelt eksinu. Kuid eelkõige tuleb välja selgitada, kas meie maale pole alla heidetud salakuulajaid. Ega siis lennuk meie territooriumil suurte metsamassiivide kohal sugugi juhuslikult lennanud. Väga mugav koht luurajate maalesaatmiseks,» mõtles Telegin.

Esimestena astusid julgeolekuvalitsuse ülema kabinetti major Vassiljev ja kapten Krotov.

«Seltsimees polkovnik, tulime teie korraldusel!» raporteeris Vassiljev. «Mehed on kokku kutsutud. Ootavad vastuvõturuumis.»

Ohvitserid seisid keskendunult ja valvel, otsekui oleks käsk polkovniku juurde ilmuda leidnud neid mitte keset ööd voodist, vaid päeval nende kabinetist, valmis otsekohe mistahes ülesannet täitma. Polkovnik vaatas rahuldustundega Vassiljevi kõhna kuju ja libistas pilgu üle tema tähelepanelike kindlate silmadega, energilise, pisut nukra näo. Majoris rõhutas kõik kontsentreeritud ning distsiplineeritud inimest. Kapten Krotov oli major Vassiljevist veidi lühem, heledajuukseline, kõrge lauba ja väikeste, ebamehelikult väikeste kätega. Kuid polkovnik teadis, kui kindlad ja tugevad on need käed - julgeolekuvalitsuse ühe parima sambomaadleja käed.

«Kutsuge sisse,» ütles polkovnik.

Kabinett täitus kiiresti meestega. N ad astusid tuppa, võtsid vaikides istet, nihutasid peaaegu müratult toole.

14

Öised väljakutsed olid tšekistidele tavaliseks asjaks. Nende töö ei saa olla piiratud teenistuspäeva raamidega. Oma tegevusaja määrab ju vaenlane *ise* kindlaks. Aga salajasteks ja mustadeks tegudeks on öö kõige sobivam aeg.

«Veidi aja eest teatasid piirivalvurid, et tundmatu lennuk rikkus piiri,» alustas polkovnik kumedal häälel, korrastades tema ees lebavate pliiatsite niigi sirgeid ridu.

«See lennuk ilmus mere poolt; kvadraati number kolm. . .» Telegin tõusis püsti, võttis pliiatsi ja astus kaardi juurde. «Seejärel lendas ta üle järve, Vesnjanka küla, Sokolovskaja staniitsa ja arvatavasti pöördus siin ümber. . . Tagasi läks piiririkkuja üle sama piirilõigu, kus ta oli seda rikkunud.»

Polkovnik vaikis pisut. Ja laua taga istujad mõistsid, et ta võttis juba mingi otsuse vastu.
«Piirivalvurid on oma töö teinud,» ütles valitsuse ülem. «Lennukil ei õnnestunud meie juurde tungida salaja. *Teda* märgati. ülejäänud töö tuleb teha meil.»
Kõik kuulasid teda tähelepanelikult. Telegin läks laua juurde, võttis joonlaua ja pöördus uuesti kaardi poole.
«Piirist kuni kohani, kus lennuk tagasi pöördus, on kuuskümmend kilomeetrit. Seda piirkonda tuleb uurida. Hoolikalt uurida. Kui heideti alla parašütiste, pidid jääma ka jäljed. Vestelge kolhoosnike, öövahtide ja valvuritega.
Tegutseda on vaja ruttu ja energiliselt, et vaenlase langevarjurid võimalikult kiiremini tabada ja kahjutuks teha. Otsingute käigust kandke minule ette.» Polkovnik silmit*ses* ohvitsere. «Kas küsimusi on?» Ta ootas veidi ja lisas: «Kui küsimusi ei ole, võib nõupidamise lõppenuks lugeda.»
Toolid hakkasid jälle paigast nihkuma, seekord kolinaga. Kaastöötajad tõusid, et otsekohe rutata määratud punktidesse.

Kolmas peatükk ESIMESED SAMMUD

Jahe öine õhk täis sügisese metsa mitmekesiseid lõhnu meenutas Vladimirile midagi armast, väga kauget – ja samal ajal lähedast. Südant ahistas seletamatu erutus.

Kuid see tunne kadus otsekohe, asendudes rahutuse ja valvelolekuga. Ta pidas hinge kinni ja kuulatas. Ainult puu otsa kinnijäänud langevari sahises tasa tuule käes.
Püüdes vältida müra, päästis Vladimir lahti rihmad, mis vedasid rinnal kokku tropinööre, tiris langevarju puu otsast alla, tõmbas siis kiiresti kombinesooni seljast ning peitis hunniku sahisevat siidi ühes kombinesooni ja kiivriga tormi poolt maharnurtud vana puu juurikate alla.
Vabanenud langevarjust ja kombinesoonist tundis Vladimir mõningat kergendust. Teda ei näinud keegi, sisendas ta endale. Ja mille poolest ta nüüd erineb teistest inimestest?
Ta vaatas helendavat kompassi ja määras mõttes kindlaks, kus võisid Sergei ja Nikolai maanduda. Vilistas tasa, jäljendades öise linnu häält. Vastust ei tulnud. Upitas siis õlale raske dessandikoti ja tegi ühtelugu seisatades ning kuulatades mõned ebakindlad sammud. Peatus, vaatas ringi ja pöördus tagasi. Heitis uuesti pilgu kompassile. Tuleb koitu oodata.
Pingutus ja *erutus,* mille kutsus esile öine lend, andsid end tunda. Kogu keha muutus korraga loiuks. Kuhugi polnud soovi minna. Kedagi ei tahtnud otsida. Kui saaks vaid suigatada. Vladimir heitis rohule ja vajus rahutusse, raskesse unne.
Ta ärkas koidikul külmast. Hüppas püsti ja haaras unise peaga püstoli järele. Kuid tema ümber valitses endiselt seesama vaikus. Ainult pimedus asendus roosaka koidupunaga, mis kumas läbi lehestiku ja okaspuude okste.
Vladimir hakkas vargsi hiilima selles suunas, kus tema arvates pidid maanduma Nikolai ja Sergei. Iga hetk pani. väikseimgi krabin teda paigale tarduma. Teda hirmutas iga müra - oksa praksumine, häiritud linnu tiivalöögid, tuule kahin okstes. Ta kükita s maha ja vaatas hirmuga ringi.
Niiviisi lonkis ta edasi vist ligemale pool tundi. Pilk oli naelutatud igale kahtlasele esemele, aga kahtlasena näis kõik: känd, põõsas, juurikad maalihke murrukohas. .. Ootamatult tulid täiesti 1ähedal kuuldavale hobuse sammud ja rataste kriuksumine: Vladimir pidi äärepealt teele sattuma. See ehmatas teda nii, et ta padri

kusse hüppas ja kükitas kaua põõsastes, kartes end liigutadagi.

Kui kõik jäi vaikseks ja süda veidi rahunes, püüdis Vladimir end kokku võtta. Kõige parem oleks ronida puu otsa ja ringi vaadata. Peab teada saama, kuhu minna. Heitnud raske koti maha, ronis ta kõrge männi otsa. Ümberringi kirendasid otsekui laialipritsitud värvipiisad - kollased, punased, oranžid täpid - puude latvadesse hakkas lähenev sügis jälgi jätma.

Eemal märkas ta mingit heledat eset. Ja kohe tundis ära varustuse langevarju. Sigarina väljavenitatud langevarjukuppel õõtsus ja vabises kergelt, justkui oleks keegi püüdnud seda ettevaatlikult puu otsast maha võtta. Süda hakkas jälle kiiremini lööma. Muidugi on seal Sergei ja: Nikolai. Need on nemad!... Kuid hirm hoidis teda. äkki jälle tagasi kindlast otsusest kohe alla ronida ja langevarju juurde joosta. Aga mis siis, kui need seal pole nemad.?

Surudes põske vastu vaigust kleepuvat tüve, laskis Vladimir pilgul libiseda üle puulatvade. Ja alles siis, kui ta oli veendunud, et langevarju liigutab tuul, ronis ta alla ja läks ettevaatlikult läbi tihniku edasi.

Mida lähemale ta langevarjule jõudis, seda aeglasemaks ja pingelisemaks muutus iga tema samm. Talle tundus, et just siin, puu lähedal, mille otsa oli langevari kinni jäänud, ootab teda mingi lõks. Käsi pigistas kramplikult püstolipära. Talle viirastus, et nüüd kohe lähevad tema ees põõsad kahele poole laiali ja ta kuuleb hirmuäratavat käratust: «Seis!» Ent samal ajal ta millegipärast tahtis, et see juhtuks. Tulgu see juba kohe, poleks vaid seda hirmu, mis vastiku ussina end südames liigutab! . . .

Jäänud langevarjust paarikümne sammu kaugusele, läks ta põõsastesse peitu ja hakkas tihedas rohus lamades jälgima. Läbi rohukõrte nägi ta puu all puntrasse läinud tropinööride vahel tünnikesetaolist lastikonteinerit. Konteineris olid toiduained, raadiojaama tagavaraakumulaatorid, lõhkeaine . . .

Vladimir lamas kaunis kaua, kartes end .liigutada. Kogu ümbrus oli vaikne. Ei liikunud ainuski rohukõrs. Ainult väsimatud sipelgad otse Vladimiri nina all askeldasid, tassisid visalt kuhugi pruune puuokkaid, lehetükikesi ja muud metsaprahti, nagu tahaksid nad kiiremini peita oma vara spiooni pilgu eest. . .

17

Kõik oli rahulik. Mitte midagi kahtlast. Võtnud lõpuks südame rindu, tõusis Vladimir püsti, jooksis kiiresti puu juurde, tõmbas langevarju alla, keeras kokku, peitis koos konteineriga kraavi ja kattis kuuseokstega.

Kõik see käis tal kiiresti, ja kui konteiner koos langevarjuga olid kindlalt peidetud, läks südagi kergemaks. Mõte hakkas töötama selgemalt. Varustus on siin. Selleta ei lähe Nikolai ja Sergei kuhugi, hakkavad otsima. Tähendab, tulevad siia. On vaja jääda ja oodata. . .

Kõrval oli kuulda sahinat. Keegi hiilis tasa läbi põõsaste. Vladimir vajus kummuli maha ja päästis granaadi vöölt lahti; sahin vaibus. Seejärel kordus uuesti. Gra

naati pigistav peopesa muutus higist märjaks ja kleepuvaks. Pea tahtis lõhkeda lausa kuuldavalt pulseerivast veretulvast. . .

Aga sahin üha lähenes. Vladimir nägi selgelt meest; kes roomas käpuli põõsaste vahel. Ja see, et mees oli üksi, rahustas luurajat otsekohe. Ta pani granaadi ära ja tõmbas välja püstoli.

Kõrge rohi ja võsa ei lasknud hästi näha roomava mehe nägu. Ent siis läksid põõsad kahele poole laiali ja mees kergitas end veidi. Vladimir pani sedamaid rahunenult revolvri ära ja vilistas. Pea kadus silmapilkselt, nagu oleks mingi nähtamatu, kuid väga raske esemega pähe löödud. Ent varsti pisteti pea rohu seest jälle välja.

«Sergei!...» kutsus Vladimir tasa.

See oli Sergei. Tema kannul ronis põõsastest välja Nikolai.

«Nikola! Serjoga! . . .»

«Volodka! . ..»

Kaasosalised, kes rõõmustasid kokkusaamise üle, patsutasid heast meelest üksteisele selga ja õlale ning unustasid hetkeks igasuguse ettevaatuse: Nad olid jälle koos. Ja see suurendas nii nende julgust

kui ka enesekindlust.

Kui rõõmutunne vaibus, tirisid salakuulajad Vladimiri poolt peidetud konteineri välja, jaotasid kraami ja panid seljakottidesse ning ruttasid sellest kohast kaugemale. Minna oli nüüd kerge - läksid nad ju kolmekesi.

«Pean ütlema, et kõik on korras,» lausus Sergei. Ta võttis vabatahtlikult enda peale vanema ülesanded.

Nad otsisid kõrvalise koha, seadsid töökorda raadiosaatja. Vladimir pani pähe kõrvaklapid. Sergei ja Nikolai läksid põõsaste juurde ja vaatasid tähelepanelikult ringi.

Relvad olid laskevalmis. Igaüht, kes end siin oleks näidanud, ootas möödapääsmatu surm.

Pöörates regulaatorit, leidis Vladimir helide kaoses kiiresti oma kutsungi. Kummardunud kiiresti saatja kohale, klõbilstas ta välja vaid kolm sõna: «Kõik on korras.» See oli ohutu. Nii lühikese ajaga on töötavat raadiojaama raske välja peilida.

Vastuseks teatele järgnesid õnnitlussõnad edu puhul. Seejärel teatati, et tagasijõudnud lendurid ei märganud maa peal mingit häiret.

«Kõik on rahulik,» ütles Vladimir oma kaaslastele, kui need lähemale astusid. «Meid ei märganud keegi.»

Kuni ta pakkis raadiojaama, läksid Nikolai ja Sergei uuesti põõsaste juurde, hoides relvi laskevalmis.

Kui raadiojaam oli pakitud, maeti ta maa sisse. Sergei lõi tugevasti kontsaga vastu maad. Tibatillukesest avausest kontsas paiskus välja tolmujuga - see oli spetsiaalne pulber, mille terav lõhn juhib verekoera jälgedelt kõrvale. . .

«Aga nüüd tuleb siit jalga lasta,» ütles ta.

Ja samas kuuldus täiesti lähedalt vaikset laulu. Kõik kolm tardusid paigale ja vahetasid erutatult pilke. Hääl lähenes. Siis aga nägi Vladimir naist, kes läks edasi läbi rohu neid märkamata.

«Jäime vahele...» sosistas Nikolai ja tõmbas püstoli välja.

«Ei tohi!» Sergei lõi talle vastu kätt. «Aga kui siinsa mas lähedal on küla? Tõstab lärmi. . .»

«Ta reedab ju meid!...»

«Kähku pikali!» segas Sergei vahele.

Allunud tema võimukaIe sosinale, viskusid Nikolai ja Vladimir maha.

«Mitte nii!» sisistas Sergei. «Tehke nägu, nagu puhkaksite.. .»

Tema heitis samuti rohule ja kattis näo käega, jälgides teraselt läbi harali sõrmede võõrast naist. Naine läks mööda, vaatas nende poole, kuid arvatavasti ei märgimud - põõsad segasid.

Nad tõusid alles pärast seda, kui naine oli kaugemale läinud ja tema häält polnud enam kuulda.

«Hakkame minema!» kamandas Sergei ja hakkas ees sammuma.

Nikolai ja Vladimir liikusid tema järel.

Neljas peatükk VASSILJEV JA KROTOV TEGUTSEVAD

Gornoretšenski külanõukogu juures tunglesid inimesed. Lähenevat «Pobedat» nähes astusid nad kõrvale.

Tulnud autost välja, tervitasid Vassiljev ja Krotov kolhoosnikuid ning astusid majja.

Täis laudu ja kappe ruumikas toas, mille seintel rippusid plakatid ja loosungid, tuli neile vastu lihtsa ja karmi näoga vanemapoolne naine - külanõukogu esimees.

«Kiiresti jõudsite kohale, seltsimehed,» ütles ta tšekistidele kätt andes. «Meie teedel on see raskevõitu.»

«Pole viga, teed on praegu veel korras,» vastas Vassiljev. «Kui algavad vihmasajud, siis. .. Seni aga on loodus ise meiega ühel nõul.» Majori nägu muutus tõsiseks. «Me siis kuulame teid,

Anastassia Petrovna.» .

«Hommikul tuli Vesnjankast kolhoosnik. Valvur. Ta. kuulis enne koitu mootorimüra. Aga tulesid ei näinud. Taipas otsekohe, et lennuk pole meie oma. Kui aga pole meie oma, siis niisama asja ees, teist taga siia ei lenda. . .»

«Teie valvur on tubli,» kiitis Krotov.

«Veel. ..» Anastassia Petrovna nihutas endale lauakalendri lähemale. «Ma kirjutasin siia, kes veel kuulsid lennuki müra. Ja nad on ka kõik siin.»

«Sina küsitle neid inimesi,» ütles Vassiljev Krotovile, «aga mina sõidan rajoonikomiteesse. On vaja, et sekretärteaks kõigest.»

Esimesena ilmus Krotovi ette kolhoosi arvepidaja, pikk vibalik heledajuukseline noormees keigarlikus tõmblukkudega tuulepluusis.

«Saate aru, asi oli nii!» hüüdis ta lävelt. «Olin parajasti koju tulemas. . .»

«Kust?»

«Linnast muidugi... Tulen parajasti, astun vagunitrepile . .. Suitsetama, tähendab. Aga rongi kõrval, noh, täitsa lähedal - pagan võtku - lendab lennuk!...»

Krotov oli sellega juba harjunud, et tunnistajate seletustesse tuleb suhtuda ettevaatlikkusega. Pealtnägijad lisasid mõnikord tegelikele faktidele palju enda poolt. juurde, kuhjasid kokku kümneid liialdatud üksikasju, pärast aga hakkasid ise ka uskuma, mida olid lihtsalt välja mõelnud.

20

«Rääkige järjekorras, seltsimees,» ütles ta. «Ning rahulikumalt! »

«Kuidas siis nii – rahulikumalt!» erutus noormees. «Võib-olla heitis see suli meie maale igasuguseid jätiseid. Mina, seltsimees ülemus, olen nõukogude inimene. . .»

«Ma usun teid meeleldi,» ütles kapten pehmelt. «Kuid meie vajame ainult väga täpseid fakte. Mõistate? See aitab ju kiiremini üles leida neid sulisid.»

Noormees rahunes ja hakkas juba põhjalikult jutustama, kuidas ta oli öösel linnast koju sõitmas, kuidas läks vagunitrepile suitsetama ja kuidas nägi hahetava taeva taustal lennukit.

«Aga kus kohas see oli?»

«Lähenesime parajasti kuueteistkümnendale pooljaamale.»

Krotov märkis üles: «16. pooljaam.» Ta teadis, et öine rong möödub jaamast kell kakskümmend kaks minutit kolmel.

«Te siis suitsetasite kuni pooljaamani välja?»

«Peaaegu. Tõmbasin suitsu ära, istusin oma kohale ja siis tuligi peatus...» .

Arvepidaja pani käe taskusse, tahtis vist paberossi võtta, kuid tõmbas selle kohmetades otsekohe tagasi.

«Suitsetage, ärge häbenege,» naeratas Krotov.

Noormees võttis taskust paki «Belomori» ja tõmbas tikku. Talle küsimusi esitades jälgis Krotov hoolega, kuidas ta suitsetab: Arvepidaja suitsetas närviliselt, kiirustades. Rongis suitsetas ta muidugi teisiti. Rahulikumalt. Praegu kulus tal suitsu äratõmbamiseks kõigest üks minut. Rongis nähtavasti poolteist-kaks. Minut, et minna mööda vagunit oma kohale. Kulus veel minut, siis jõuti jaama. .. Nüüd kujutas kapten endale üpris selgelt ette, mis kohas nimelt ja mis ajal märkas tema ees istuv pealtnägija vaenlase lennukit.

«Aitäh, seltsimees,» noogutas ta noormehele.. «Te aitasite meid väga.»

«Olen alati valmis aitama!» vastas arvepidaja, karates kiiruga püsti. «Kui midagi vaja läheb, kutsuge välja. . .»

Üksteise järel, vahel kahekesi, vahel kolmekaupa, käisid toas inimesed. Nende jutustustest valis Krotov välja ainult kõige olulisema, kõige vajalikuma enda jaoks ja määras lõppude lõpuks peaaegu täpselt, muidugi väikeste

21
võimalike kõrvalekaldumistega, kindlaks lennuki marsruudi.
Vassiljev tuli tagasi.
«Kuidas asi edeneb?» küsis ta. «Kas mingisuguseid pidepunkte on?»
«On ikka kah,» vastas kapten. «Lennuki teekond on peaaegu täpselt kindlaks tehtud. Ent kui keegi ongi lennukilt alla heidetud, ei hakka ju too ometi paigal istuma.»
«Õige. Istuma ei hakka. Kui ta aga minema hakkab, jätab jäljed. Ja just neid jälgi tulebki otsida.»
Õhtul kandsid väsinud major ja kapten kaua kaardile tingmärke, joonestades välja piiri rikkunud lennuki marsruudijoont.
«Huvitavalt kukub välja,» ütles Vassiljev. «Näed? Lennuk tegi täisringi. Ja pane tähele, ta lendas kogu aeg erineva kiirusega. Siin on peilijatelt saadud andmed. Siin nende tunnistused, kes lennukit kuulsid ja nägid.»
«Tuleb sõita sellesse piirkonda,» otsustas Krotov ja puudutas sõrmega mingit punkti kaardil. «Mets on siin sügav, parašütistide allaheitmisekis sobiv. Ja kui parašütistid alla heideti, siis on neid keegi juba tingimata näinud.» «Miks sa arvad, et «parašütistid», aga mitte «parašütist»?» küsis Vassiljev.
«Võimalik, et meil on tegemist ühega. Kuid ei usu. Kõige tõenäolisemalt võib see olla grupp. See oli juba liiga jultunud lend.»
Ja nad kummardusid uuesti kaardi kohale.
Hilja öösel'leidis polkovnik Telegin Vassiljevi ja Krotovi töötamas. Laual seisid kaks -klaasi jahtunud teega tšekistid olid selle unustanud. Märganud ülemust, tõusid mõlemad püsti.
«Noh, kuidas on, kas panite püünised välja?» küsis, Telegin neil tugevasti kätt surudes.
«Esialgu küll ainult kaardil,» vastas Vassiljev.
Polkovnik kummardus üle kaardi.
«Paljudest tunnistajate seletustest on kuus kõige veenvamad,» kandis major ette. «Nendes punktides märkasid pealtnägijad lennukit. Me oleksime nagu jälginud tema lendu viies teelõigus.»
«Nii, nii,» lausus Telegin heakskiitvalt.
«Kui vahemaa nende punktide vahel jagada lennuki teeloleku ajaga,» jätkas, Vassiljev, «siis saame kiiruse, tinglikult muidugi, millega lennuk ühest punktist teise
22
lendas. Ja teate, mis on. huvitav, Kolm esimest teelõiku kattis lennuk kiirusega ligi kolmsada kilomeetrit tunnis. Aga neljandast, metsarikkast, vähe asustatud lõigust, näete selles kvadraadis, lendas ta üle väga väikese kiirusega - kõigest sada kolmkümmend kilomeetdt tunnis.»
«Sada kolmkümmend?» küsis polkovnik. «Kuid säärane kiirus pole seda tüüpi lennukil mõeldav.»
«Õige. Ta oleks lihtsalt alla kukkunud, kui oleks liikunud säärase kiirusega,» kinnitas major.
«Järelikult?» küsis Telegin silmi kissitades: ta sai juba aru, milles seisab asi, ja ootas oma õpilastelt ülesande õiget lahendamist.
«Järelikult tegi lennuk selles teelõigus pöördeid, et alla heita luurajat või luurajaid teatud, varem kindlaksmääratud kohas.»
«Täiesti õige,» noogutas polkovnik.
«Kolhoosnikuid, miilitsat ja kõiki külanõukogusid selles piirkonnas on juba informeeritud,» jätkas major. «Me ootame. Ma loodan, õige pea hakkavad tulema signaalid.»
Telegin vaatas kella.
«Teate, sõbrad, puhkame õige natuke,» lausus ta isaliku lahkusega. «Homme ootab meid raske päev. Sääraseks tööks peab olema pea värske ja selge.»
Soovinud üksteisele head ööd, heitsid tšekistid samas pinkidele pikali ja panid välitaskud pea alla. Kuid otsekohe äratas neid terav telefonihelin.
Helistas miilitsaülem. Ta teatas, et militsionäär Stepaškin, kes pool tundi tagasi oli metsateed mööda sõitnud, nägi meest. Tundmatu kõrval puu najal seisis jalgratas.

Kui see mees märkas miilitsatöötajat, kargas ta tagasi ja kadus padrikusse.
«Võib-olla see ongi salakuulaja!» hüüdis miilitsaülem erutatult telefonitorusse.
«Kas vaatasite koha üle?»
«Jah vaatasime. Ei leidnud midagi. Jalgratas on meie käes.»
«Tehke numbri järgi kindlaks, kellele ratas kuulub,» andis polkovnik korralduse,
«Just nii!» tuli telefonitorus kuuldavale.
Nüüd polnud kõigil kolmel enam aega magada. Oodati telefoni juures istudes. Teleginil oli kulm kortsus ja ta patsutas raske peoga rütmiliselt vastu lauda, nagu loeks ta aega. See .aga venis aeglaselt, talumatult aeglaselt.

Viies peatükk JÄLJED

Teade saabus hommiku eel. Kuid selles polnud midagi rõõmustavat. Leiti jalgratta numbrimärgi omanik. Number oli kaotatud juba möödunud aastal. Tähendab seda numbrit kasutas keegi teine.
Kes? Vaenlase luuraja? Võib-olla. Kuid mees, keda militsionäär metsas märkas, kadus jäljetult.
Kogu järgmise päeva uurisid major Vassiljev ja kapten Krotov väsimatult kõige kaugemaid kolkakülasid, otsisid inimesi, kes võiksid neile anda mingisuguseid uusi andmeid. .
Õhtu eel jõudis täielikult kurnatud Krotov Sokolovskaja staniitsasse lootusega kas või veidigi puhata kolhoosi brigadiri majas. Ta ei jõudnud veel mahagi istuda ja mõnusalt toolileenile toetuda, kui kriuksatas uks ja lävele ilmus vurrudega ja tuulest parkunud näoga hiiglane.
«Kas teie olete seltsimees Krotov?» küsis ta. «Mina olen Zaitsev, töötan kolhoosis. Esimees saatis mind teie juurde. Räägitakse, et meile visati välismaa lennukilt spioone?. . . .»
«Kas te tahate mulle midagi teatada?» päris kapten omakorda. «Jah, mina olen Krotov.»
«Tahan teatada...» Zaitsev kohmetus. «See võib ju muidugi ka eksitus olla. . . Aga ikkagi. . .»
«Te võtke istet,» palus Krotov.
Kolhoosnik istus, muljudes käte vahel pleekinud sonimütsi. Ta oli silmanähtavalt erutatud ja lapselikult kohmetu, see hiiglane, ning Krotov hakkas kohe oma vestluskaaslase vastu poolehoidu tundma.
«Jutustage, seltsimees Zaitsev. Meie töös võib vajalik olla isegi kõige tühisem, kõige tähtsusetum fakt.»
Julgustatud kolhoosnik hakkas jutustama:
«Läksin eile õhtul metsast läbi, näen - kolm noormeest. Ei ole kohalikud. Siinseid tunnen ma ju kõiki. Tahtsin juba nende juurde astuda, kui hakkasin kahtlema. Nende jutt oli juba na imelik. Mingist külanaisest. Olevat. teise ilmaaegu elusalt minema lasknud...»
«Ah nii?» Krotovi väsimustunne kadus silmapilkselt.
«Täpselt nii. Neid oli kolm. Üks tugevam, valgete juus

tega. Nähtavasti pealik. Teine oli lühem, meloni moodi peaga. ..» Zaitsev pani ülestõstetud peopesad meelekohtadele. «Aga kolmas oli tume, suurte põsenukkidega, peksis kogu aeg oksaga vastu rohtu.»
«Kas kõik kolm rääkisid külanaisest?»
«Ei, üks. See melonitaolise peaga. Aga oksaga vehkija oli vait.»
«Ja valgepäine?»
«See tugevam? Too rääkis: «Ära virise: kus me teda kohtasime ja kui kaugele jõudsime.» Ma taipasin, et tema vist ongi ninamees. Astusin puu taha ja jäin seisma. Ainult enam ei kuulnud. Tuul segas.»
«Kus see siis juhtus?» küsis Krotov, tundes, kuidas teda tuttav erutus haarab.
Gorjatši Kljutšis. Kust sinna võõrad inimesed võisid sattuda?» Zaitsev madaldas häält. «Võib-olla

nemad ongi spioonid? »
«Öelge, seltsimees Zaitsev, kas neil mingisuguseid asju ka oli?»
«Ei märganud,» vastas kolhoosnik kahetsedes. «Vist küll mitte. Kuid ei näinud,» lisas ta ja'kohmetus uuesti.
Tänanud kolhoosnikut ja saatnud ta ukseni, tõmbas Krotov kiiresti välitaskust kaardi ja laotas selle lauale. Gorjatši Kljutš. Siin ta on. See on just too kant, mille
kohal lennuk tegi pöörde. Tuleb otsekohe sõita! Ja Zaitsev on vaja tingimata kaasa võtta... Mispärast ta küll kolhoosnikul minna laskis? Väsimus annab end
tunda. . .
Kuid hiiglasest kolhoosnik ilmus otsekohe, niipea kui Krotov helistas kolhoosi esimehele ja palus Zaitsevi tagasi saata. Auto oli sõiduvalmis ja juba mõne minuti pärast kihutas mööda külavaheteed, hüpeldes teekonarustel ja tehes liikumisel kujuteldamatuid pöördeid.
Taevasse kuhjusid pilved. Iga silmapilk võis hakata vihma valama.
Ka sügisene videvik tuli masendava kiirusega.
«Kiiremini, Saša, kiiremini!» kiirustas Krotov autojuhti. «Kui hakkab vihma sadama, peseb kõik jäljed maha.»
Esimesed piisad põrkasid pritsmeteks purunedes vastu tuuleklaasi. Autojuht ei pööranud silmi teelt. Äkki ütles Krotov tasa: .
«Stopp!»
25
Saša vajutas üllatunult piduripedaali põhja. Ta vaatas imestusega ringi, et mispärast ülemus käskis järsku auto peatada.
Üle suure lagendiku tuli metsa poolt tee suunas kühmus vanaeideke. Oma kuivetutel õlgadel kandis ta väikest haokubu, hoides seda kondise käega kinni. Teise, vaba käega talutas ta enda järel umbes viieaastast poisipõngerjat, kes oli nähtavasti väga väsinud ja jonnis.
Krotov hüppas autost välja:
«Tule, vanaemake, istu peale. Viime kas või natuke maadki edasi.»
«Ma lähen Polenovkasse. Meil pole üks tee.»
«Polenovkasse? Minna kolm kilomeetrit vihma käes?»
«Kolm kilomeetrit?» imestas vanarnutike. «Aga mina mõtlesin, et see polekuigi kaugel. . .»
Krotov mõtles hetke.
«Istu peale, vanaema. Ka oma poisiklutt pane istuma.
Ja anna oma kubu siia. Saša,» pöördus ta autojuhi poole, «see on siin lähedal, meie läheme jala. Aga sina vii nad kohale ja siis kohe tagasi.»
Kapten heitis telkmantli õlgadele ja astus Zaitsevi saatel kiiresti teelt kõrvale, metsa. Selja taga uratas mootor. Auto pööras maanteel ringi.
Vihm jäi ootamatult järele. Kuid pilved aina roomasid ja roomasid, ajades üksteist taga.
Metsas käis Zaitsev teed näidates ees. Nad keerasid lagendikule ja Zaitsev peatus.
«Näete, siin,» ütles ta. «Nemad lamasid seal, aga mina seisin siin selle puu taga.»
Kapten käis kiirustamata ümber lagendiku ja vaatas hoolega rohtu. Kuigi oli möödunud juba terve ööpäev, jäi närbunud sügisrohi sõtkutuks. Tšekisti terased silmad tegid kindlaks, et siin on tõepoolest olnud kolm meest. Kuid veel ühes kohas oli rohi muljutud. Siia põõsaste taha oli varustus maha pandud. Nähtavasti seljakotid.
Zaitsev vaatas kaptenile süüdlaslikult otsa.
«Äh, oleksin pidanud jääma, kas või veidigi ootama,» lausus ta. « Vaatama, kuhu poole lähevad. . . Mul oli teile teatamisega nagu tuli taga.»
«Ja õigesti tegite,» ütles Krotov.
Kapten teadis, et jälg on täpne protokoll siin olnud inimeste tegevuse kohta. Faktid, millel pole vilumatule inimesele mingit tähtsust, tähendavad tšekistile alati väga

palju. Ei, tema sõit metsa polnud kasutu. Esiteks, nendes inimtühjades paikades käivad kohalikud elanikud väga harva; teiseks, nad ei kanna kunagi kaasas raskeid seljakotte. Tähendab siin olid võõrad. Nähtavasti need, kes heideti öösel lennukilt alla. Kuhu nad läksid? Zaitsevile oli see mõistatuseks. Kuid Krotovile. . . Piiririkkujad võisid minna kas piiri või linna poole. Kuid piirivalvurid passisid peale. Piiririkkumist pole nende päevade sees märgatud. Tähendab salakuulajad läksid Južnokamenskisse.

Jälle hakkas vihma sadama. Siia kauemaks jääda oli kasutu. Ka koera väljakutsumisel polnud mõtet. Aeg ja vihm tegid oma töö.

Jättes laiu rööpaid pärast vihma veel kuivamata rohule, sõitis operatiivauto piki kõrrepõldu. Major Vassiljevi kõrval istus kolhoosnik Stepan Jatsenko. Stepanil tuli autoga sõita mitte, just väga tihti. Kohmetult silmi pilgutades vaatas ta teraselt puude ja põõsaste, lapsepõlves risti-rästi läbikäidud metsatukkade ja lagendike tuttavaid kontuure. Praegu tundus kõik täiesti muutununa, otsekui oleks ta siia sattunud esimest korda elus.

«Ei saa nagu hästi aru,» pomises ta. «Kus kohas me õieti sõidame?..» Järsku avas ta sõidu peal auto ukse. «Seis! Pidage kinni!»

«Ettevaatlikumalt!» jõudis Vassiljev vaevalt hüüda, ent kolhoosnik seisis juba niiskel maal.

«Siin on see koht!» ütles ta rõõmsalt. «Siitsamast ma leidsingi! . . .»

Sokolovskaja staniitsa elanik Jatseniko oli hommikul kodutee lühendamiseks läinud otse üle järsaku. Ta astus kepile toetudes oo mööda kallakut jalgrada alla ja hakkas läbi võsa põllu poole sammuma. Äkki põrkas kepp millegi vastu. Stepan vaatas - konservikarp. Lõi kepiotsaga pihta ja karp lendas kolinaI põõsasse. Ja alles staniitsa lähedal muutus Stepan murelikuks. Ta oli juba kuulnud, et kuskil selles piirkonnas visati vaenlase lennukilt alla parašütiste. Kas mitte nemad ei jätnudki purki metsa?

Ta jooksis külanõukogusse hingeIdades sisse, jutustas leiust kõikidele ja kärsis vaevu ära oodata major Vassiljevit, kes kutsus ta otsekohe autosse ja viis metsa järsaku juurde. .

«Siinsamas,» kinnitas Jatsenko kärsituIt. «Kusagil siinsamas vedeles . . .»

Ta jooksis põõsaste juurde ja leidis peagi karbi. «Seesama! »

Major vaatas leidu ja naeratas. Karp oli roostes ja vana. See oli siin arvatavasti kaua vedelenud.

Stepan sai majori huultel naeratust märgates aru, et tema leid ei kujuta endast midagi huvitavat. «Äh, tülitasin asjatult inimest!» kirus ta ennast mõttes. «Staniitsas aga tehakse minust naerualune! . . .»

Kuid järsku muutus Vassiljevi nägu keskendunuks ja tõsiseks. Kõrval oli rohi sõtkutud ja vedelesid hiljuti murtud ning alles närbumata oksad. Keegi oli siin hiljuti pikutanud. Jatsenko rahunes veidi, kui nägi, et major silmitseb hoolega rohtu - võib-olla ei hakatagi tema üle staniitsas naerma! . .

Pealegi leidis Vassiljev rohu seest sigeretikoni. kont sa all laiaks litsutud lühikese koni. Uurinud leidu hoolega. pani ta selle ettevaatlikult tikutoosi. Nüüd on teaduslik-tehnilise osakonna laboratooriumi töö kindlaks teha, mis inimesed siin olid - kas omad või võõrad.

«Seltsimees major!» tuli kuuldavale autojuhi erutatud hääl. «Siin on midagi maa sisse maetud!» .

«Ärge puutuge midagi!» hüüdis Vassiljev, rutates kutse peale kohale.

Ta läks ümber põõsa, mida autojuht talle oli näidanud, tõmbas märjad oksad pisut kõrvale ja vaatas põõsasse. Seejärel kükitas maha ja kaapis kätega rõsked lehed väga ettevaatlikult laiali. Nende alt tulid nähtavale tsellofaanitükid, nöörijupid, toidujäätmed... Vassiljev korjas kõik hoolikalt kokku ja pakkis korralikult puhtasse paberisse. .

«Noh, kuidas on, seltsimees ülemus?» küsis Jatsenko.
«Väga hea, et tõite meid siia,» vastas major. «Aitäh.»
Ja vana kolhoosnik hingas kergendatult.
Andmete saabumine jätkus. Tundemärkide järgi peeti kinni .mees, keda metsas sõitnud militsionäär oli näinud. Kuid ta ,tuli vabaks lasta. Ta osutus Nõukogude kodanikuks, aga miilitsatöötaja eest oli ta põgenenud sellepärast, et kartis kanda vastutust võõra jalgrattanumbri kasutamise pärast: ta olevat selle kunagi leidnud metsast, juba ammu, millal - ei mäletagi enam.

28
Vastus tuli ka teaduslik-tehnilisest osakonnast. Ekspertiis kinnitas, et Vassiljevi poolt leitud tsellofaan, tubakas ja nöörijupid on kõik välismaise päritoluga asjad. Nüüd polnud enam kahtlust, et siin olid viibinud vaenlase luurajad.

Kuues peatükk LINNA

Mööda kõrvalisi jalgradu, aga sagedamini läbi müürtiheda torkiva kuusepadriku, läbi järsakute ja võsa läksid piiririkkujad Južnokamenski poole. Linna, linna!... Seal võib kirjus kärarikkas rahvahulgas ära kaduda, seal on ohutum . . .
Juba seal, üksikus suvilas Saksa Alpide eelmäestikus rääkis elurõõmus kuivetu instruktor John neile õppustel sageli: «Kartke külasid ja väikseid linnu. Seal tunnevad kõik üksteist nägupidi. Kõige ohutumalt tunnete end suu*res* linnas.» Ta võttis lehe rullikeeratud tihket paberit, laotas selle lauale ja vajutas igasse nurka rõhknaela. Lehele oli joonestatud tušiga linnakvartali plaan, mis meenutas haraliaetud sõrmedega peopesa - väljak ja tänavad.
Kui kerge oli instruktor Johni kuulates ja skeemi vaadates välja öelda oma oletusi, välja mõelda oma versioone, kuidas põgeneda jälitamise eest, kus end varjata. Ja nüüd tuli tal endal tegutseda. Sergei järel sammuvale Vladimirile tundus millegipärast, et nii ülelend piirist kui ka nende maandumine ei jäänud lendurite rahustavatele kinnitustele vaatamata märkamatuks. Ta vantsis noruspäi edasi. Tumedad juuksed langesid laubale ja segasid tal ettepoole vaadata. Kuid ta ei lükanud neid laubalt ära ja kõndis kühmutõmbunult ning oma jalge alla maha vaadates edasi. Rongkäigu lõpus sammus Nikolai.
«Puhkaks õige,» ütles ta.
Sergei vaatas ringi ja näitas metsalagendikule, mida ääristasid kõrged põõsad:
«Näe, seal peatume.»
Nad pöörasid kõrvale, läksid koolme kaudu läbi vuliseva oja ja viškasid kergendustundega kotid õlgadelt.

29
Meeldiv rammestus valgus üle keha laiali. Vladimir heitis käed kukla taha ja jäi üksisilmi sügavasse sinitaevasse vahtima.
Ja talle tuli lapsepõlv meelde. Just nii meeldis tal lamada, pea seljas, käed kukla all, ja vaadata, vaadata kaugesse taevasse. Siis tundus talle, et lendab sellesse lõputusse sinasse, ikka kaugemale ja kaugemale maast ning pilved kasvavad talle vastu liikudes, nii pehmed ja rahulikud. .. Ta tahtis saada lenduriks. Ta luges ahnelt raamatuid kuulsatest pilootidest - Tškalovist, Gromovist; kangelastest, kes päästsid tšeljuskinlased. Ta tahtis nii väga sarnaneda nende kangelastega. . .
«Kuule, kas vajusid mõtteisse?»
Sergei ulatas talle oskamatult lõigatud leivaviilaka vorstiga. . «Söö.»
Söödi vaikides. Esimesena tõusis püsti Nikolai.
«Te puhake seni. Mina aga matan mõned asjad maha.

Need, mis on raskemad.» .
«Jah, linna tuleb minna pakkideta,» kinnitas Sergei.
Nikolai kadus põõsastesse. Sergei vaatas end püstakile ajades talle järele. Tema pilk oli raske ja ebasõbralik. «Tahab nähtavasti vaadata, kas Nikolai ei mata mitte ka oma raha,» mõtles Vladimir.

«Ma lähen ja matan ka,» ütles Sergei kärmelt tõustes ja samale poole suundudes, kuhu läks Nikolai. «Aga pärastpoole teed ka sina sedasama.»

Nad jäid kauaks ära. Lagendikule tuli tasahilju põder ja jäi õhku nuusutades liikumatult seisma. Põõsad hakkasid sahisema. Põder kadus tihnikusse. Lagendikule tuli aga võsast Nikolai.
«Kus siis Sergei on?» «Läks asju peitma.»
Nikolai vaatas kartlikult ringi. Vladimirile meenus väljendus, mida ta oli tihti kuulnud instruktor Johnilt «Umbusaldus on julgeoleku alus.» Muidugi kartis Nikolai, et Sergei luuras teda.
«Mine nüüd sina,» ütles Nikolai.
Vladimir ajas end vastumeelselt püsti ja hakkas läbi põõsaste sammuma.

Vahepeal aga leidis Sergei, kes tundis tuska, et ta oli lasknud Nikolai silmist ega märganud, kuhu too oma asjad mattis, varjatud nurgakese kaugel peatuspaigast,

- kooris terava välilabidaga korralikult maha murukamara ja hakkas kaevama. Mulla puistas ta laialilaotatud kotile. Tugeva juurtevõrguga läbipõimunud maad oli raske kaevata. Labidas põrkas ühtelugu vastu juurikaid ja libises neilt maha. Kuid Sergei töötas kangekaelselt ja peagi oli ta välja kaevanud küllaltki suure süvendi. Siia tulebki tema asjade peidupaik.

Salakuulaja tõusis püsti ja vaatas ringi. Mitte kedagi. Kuulatas - vaikus. Ainult puude lehed sahisesid. Siis võttis ta ettevaatlikult taskust käsigranaadi, lõikas noaga jupi nööri, sidus otsa splindirõnga külge ja pani granaadi hoolikalt augu põhja.
«Las valvab,» sosistas ta.
Ladunud siis oma asjadauku, sidus ta nööri teise otsa
nende külge ja hakkas kätega peidupaika täis ajama. kõige peale tõstis ta murumätta. Oma töö vaatas ta piinliku hoolega üle. See oli päris hästi välja kukkunud. Sergei võttis noa ja tegi sügava täkke puusse, et kohta ära märkida.

Uuesti said. nad kõik kokku, kui päike oli kaldunud kaugelt üle keskpäeva. Tuli edasi liikuda. Ent millise mõnuga oleks Vladimir jäänud siia õhtuni! Öösel on ikkagi ohutum käia. Kuid oli vaja ära minna. Ja nad Jäksid jälle läbi tihnikute, kontrollides õiget suunda kaardi ja kompassi abil.

Ööpuhkusele jäädi juba pimedas. Söödi kiiresti ja heideti liisku, kes peab esimesena magajaid valvama. Liisk langes Sergeile. Hilja öösel vahetas tema välja Nikolai, kes äratas enne koitu Vladimiri.

Vladimir istus hommikusest rõskusest kerratõmbunult rohul ja vaatas, kuidas Nikolai seab end sisse alles sooja lohku, mille ta oli malapinnale oma kehaga litsunud.

Niiske udu puges kaelusest sisse ja otsekui kobas külma märja peoga selga, rinda... Vladimir mõtles, et tuleks vist natuke metsalgendikul liikuda, et endale sooja teha. Kuid polnud tahtmist tõusta ja ta ainult tõmbas käed kuue käistesse.

Ähmane koidik peletas ööd eemale. üha selgemalt tulid valgetest tupruvatest udupilvedest nähtavale kuuskede sakilised siluetid ja kaskede kahused kroonid... Äkki aga Vladimir võpatas. Hõredalt kasvavate puude tagant läbi mahavajuva udu said nähtavaks majade eba-

selgedkontuurid. Asula! Kuid kaardil seda ei olnud! Üle selja jooksid võdinad. Küll aga valisid koha!

Ta raputas magajad kiiresti üles. Sergei ja. Nikolai kargasid püsti. Vladimir sirutas vaid käe välja ja näitas majakestele järsaku taga. Tema kaaslasteloli uni nagu pühitud ning nadpistsid otsemaid

jooksu. Nende hirm kandus üle ka Vladimirile. Kõik kolm jooksid lõõtsutades üle lagendiku, veeresid ühte madalasse nõkku ja jooksid küürutades ning komistades mööda selle põhja edasi.

Hinge tõmbasid nad tagasi alles pärast seda, kui olid roninud nõost välja, mäeseljandikust üle läinud ja alla orgu jõudnud. Nad olid linna viivalt sirgelt teelt kõrvale kaldunud ja nüüd seisis neil ees veel üks ohtlik päev ja veel üks ärev öö.

Spioonid hiilisid sõnatult ja kartlikult edasi mööda looklevat rada, olles valmis iga hetk granaati viskama või kuuli laskma igaühe pihta, kes nende teele oleks sattunud.

Nii läksid nad kogu päeva, tehes lühikesi puhkepeatusi, tajumata väsimust, tundes vaid hirmu. Õhtu eel jäädi ööbima, kusjuures uuriti enne hoolega kogu ümbrus läbi.

«Kuradi kaart,» urises Nikolai. «Muudkui aga vaata, et satud mõnele külale või linnale, mida kaardil pole märgitud. »

«Mitte ei saa aru, kust see asula siia sattus,» vastas Sergei hoolega kaarti uurides.

Vladimir tahtis öelda, et küllap asula tekkis üsna hiljuti ja seda ei jõutud veel kaardile kanda, kuid ta vaikis.

Ta tahtis süüa. Alles nüüd tundis ta, et on näljane.

«Teeme lõkke,» pani ta kõhklevaIt ette. «Väikese lõkke. Ma mõtlen, see ei ole ohtlik.»

«Milleks?» küsis Nikolai.

«Tuleks süüa midagi sooja.»

Näljatunne summutas mõneks minutiks hirmu neid igal sammul varitseva ohu ees.

«Jah, poleks paha midagi hamba alla saada,» Ütles Sergei.

Vladimir korjas. kiiresti kuivi oksi ja peagi praks us põõsastega piiratud lohus väike lõke. Tule kohale riputati katel ok. Lähedalt ojast toodi vett. Seljakottidest võeti välja kontsentraadipakendid.

«Veel üks öö,» ütles Vladimir ohates.

«Jah,» noogutas Sergei. «Aga homme oleme linnas. Ja ongi meie vintsutused lõppenud.»

32

Need sõnad lisasid kõikidele reiimst. Nikolai ja Vladimir muutusid lõbusamaks.

«Riietume ümber,» unistas Nikolai. «Ajame habeme maha ja muutume inimeste sarnaseks. . .»

Vladimir tõstis rohult piibutaolise oksa, pistis suhu ja ajas põsed punni. Kohe muutus ta värbaja Betteriga üllatavalt sarnaseks ja Nikolai hakkas, koos Sergeiga naerma.

«Pidage meeles, et peaasi on legaliseeruda Venemaal,» lausus ta manitsevalt.

«Täpipealt Better,» ütles Nikolai. «Sina, Volodka, oled näitleja!»

«Teate mis, poisid,» sõnas Sergei. «Tuleks aegsasti leida ühine peidupaik. Mingi õõnsus puutüves. Jäägu see meie postkastiks,sidepidamiseks.Meil kõigil tuleb ju eri linnadesse laiali sõita. Aga sidet tuleb pidaqa. Mäletate, mida instruktor John rääkis?»

Õõnsus leiti kiiresti siitsamast lagendiku kõrvalt. See oli seest voaderdatud kuiva rohu ja samblaga. Nähtavasti elas siin. kunagi orav. Veidi allpoololi teine õõs, suur ja sügav. Nikolai pani sinna oma granaadi.

«Seda ei lähe vaja,» ütles ta.

Ka Vladimir laskis oma granaadi puuõõnsusse.

«Minu oma aga jäägu minu kätte;» pomises Sergei: ta varjas, et oli oma granaadi matnud koos asjadega.

Pidanud aru, otsustati linna, minna hommikul, kui elanikud ruttavad tööle. Lepiti kokku, et minnakse üksikult, pärast aga saadakse jaamas kokku.

«Hakkame minema,» kamandas Sergei end püsti ajades.

«Aga lõke?» küsis Nikolai.

Vladimir ajas saapaninaga hõõguvad söed laiali.

«Pole midagi. Kas siin vähe inimesi käib. . .»

Ja nad liikusid jälle edasi ning käisid hilisööni, kontrollides kompassiga suunda, kuni lõpuks hakkasid kaugun ses vilkuma kollased tuled.
«Južnokamensk,» ütles Nikolai.
«Seis, poisid, puhkame!» ütles Sergei; «Aga hommikul lõug puhtaks, ümber riietuda ja linna.»

33

Seitsmes peatükk KANNUL

Komandörid paigutasid juba enne valget sõdurid piki metsaserva laiali. Vahipostid asetati nii, et iga võitleja nägi oma naabrit. Koidikul hakkasid sõdurid, automaate laskevalmis hoides, ahelikus edasi liikuma, kammides läbi iga põõsa ja uurides iga lagendikku. Mõnel pool kombati maad metallsondidega. Aeg-ajalt satuti inimeste jälgedele ja nende äramõistatamiseks kulusid kallid minutid.
Vassiljev ja Krotov liikusid teine teises aheliku otsas. Nende sidepidajad jooksid korraldustega kord ühte, kord teise lõiku ja tšekistid olid eri piirkondades arenevate sündmustega kogu aeg kursis.
Gornoretšenski külanõukogusse asus staap, kes juhtis metsa läbikammimist. Siin oli ka polkovnik Telegin. Telefon helises tihti ja valitsuse ülem võttis iga kord erutusega toru, lootes kuulda Vassiljevi või Krotovi häält. Kuid helistati kolhoosidest, külanõukogudest, miilitsast ja teatati metsas, teedel või külades märgatud kahtlastest isikutest: Polkovnik käskis otsekohe kellelgi neid signaale kontrollida ja ootas uut helistamist.
Umbes kell kümme hommikul sai Telegin teate Krotovilt: «16. kvadraadist leiti värsked lõkkejäljed ja maasse kaevatud katelok ning šokolaadietiketid - kõik välismaisepäritoluga; Kapten Krotov.»
Telegin heitis pilgu kaardile. Kvadraat 16. Täiesti Južnokamenski külje all. Luurajad kipuvad visalt linna. Märkmikust tõmmatud lehele kirjutas ta kiiruga: «Seltsimees Krotov, aktiviseerige maksimaalselt läbikammimist. Olge eriti tähelepanelikud. Võimalik, et vaenlased varjavad end veel metsas. Hoidke ära ohvreid.»
Ta tahtis juba. kirja radistile edasi anda, kuid mõtles ümber: «Sõidan ise.»
Ootamatult paiskus uks pärani lahti. Kõlav noor hääl lävelt palus energiliselt luba sisse astuda.
« Netšajev, Pjotr...» esitles end vibalik nooruk, komsomolimärk rinnal. «Tulin seltsimees Vassiljevi korraldusel. Meie kolhoosi kommunistlikud noored võtavad samuti läbikammimisest osa...»
«Kuidas seal asjad arenevad?» küsis Telegin.

34

«Kõik 'on korras.» Netšajev tõmbas taskust veidi kortsunud ümbriku. «Teile on seltsimees Vassiljevilt kiri.»
Noormees seisis polkovniku ees valvel ja kõigest oli näha, et ta tahtis paista sõjaväelasena.
«Kui juba päris täpne olla,» ütles Telegin naeratusega ümbrikut avades, «siis tuleb öelda mitte «kiri», vaid «ettekanne».»
Majori sedel oli lühike: «Mäeseljandiku jalal, metsa lõpus, leidsime juurte alla maetult kolm paari õõnsate kontsadega saksa saapaid, kolm dessandipauna ja kolm tugevasti määrdunud, kantud meeste ülikonda. Kohale on kutsutud teenistuskoer. Organiseerime jälitamist.»
«Hästi; hästi,» lausus polkovnik.
«Astume vaenlase spioonidele saba peale,» lisas ta endamisi. «See leid annab meile parašütistidest palju täpseid andmeid - kasvu, jälje suuruse, kehakaalu...»
Ta sõitis koos Pjotr Netšajeviga autol sellesse piirkonda, kus asus Vassiljev. Kommunistlik noor oli selle üle väga uhke, et istub autos polkovniku kõrval. Ta ajas rinna vahvalt ette, sirutas uljalt õlgu

ja kortsutas keskendunult kulme, mis tegid teda tema enda arvates väga sarnaseks vaenlast jälitava tšekistiga.
Telegin leidis major Vassiljevi väsinuna ja mornina.
«Kogu metsa 'kammisime läbi,» ütles Vassiljev. «Kobasime iga põõsast, iga lohku. Mitte kedagi ei ole.»
«Aga koer?» küsis polkovnik.
«Diversantide riided on pulbri lõhnaga niivõrd läbiimmutatud, et koer ei saa neid isegi nuusutada - pöörab nina kõrvale ja aevastab.» Major vaikis ja lisas tusaselt ohates: «Nähtavasti õnnestus neil siiski linna pääseda. »
«Seal juba tegutseb operatiivgrupp,» ütles polkovnik ja pani käe julgustavalt majori õlale. «Pole midagi, seltsimees Vassiljev. Kaugele nad ei lähe.»

Samal ajal aga istusid spioonid linnaturu lähedal tee majas ja Nikolai valas kolme klaasi viina. «Kordamineku eest!»
Linna läksid luurajad ühekaupa. Esimesena Sergei, tema järel Nikolai, ja lõpuks Vladimir. Kohtusid jaamas, nagu oli varem kokku lepitud.
Oli hommikune tööleruttamise tund. Tänavail sõitis

palju autosid, tähtsalt möödusid bussid. Keegi ei pööranud tähelepanu kolmele noormehele, kes läksid jaama eest algavat väikest tänavat pidi turu poole. Ja kellele olekski võinud pähe tulla, et need kolm raseeritud ja tagasihoidlikes ülikondades noormeest on vaenuliku maa saadikud, välisriigi salakuulajad . . .
Kära ja rüsin, autode huilged, poesiltide kirevus - kogu see linnaelu keeris, millesse luurajad olid sattunud, otsekui neelas nad ja kaitses neid nähtamatu, ent kindla seinaga. Nad mõtlesid, et metsast eduka väljajõudmisega, õnneliku pääsemisega ohtlikust piiritsoonist on lahendatud ülesande kõige keerukam osa.
Nad ei aimanudki, et kui nad oleksid veel kas või natukesekski ajaks jäänud metsa, oleksid sõdurid, kes metsa läbi kammisid, paratamatult nende peale sattunud.
Veendumusest, et kõik hirmus on seljataga, ja joodud viinast nõrgenes valvsustunne. Ettekandjale arvet tasudes tõmbas Nikolai uhkelt taskust rahapaki välja, ent. kohanud Sergei kurja pilku, pistis selle otsekohe taskusse tagasi.
Kui nad teemajast välja astusid, sisistas Sergei: «Hoobelda tahtsid... Kas unustasid, mida John rääkis? . .»
«Mäletan,» vastas Nikolai süüdlaslikult. «Aga üldse, sa muretsed asjatult. Nüüd on meid raske püüda.»
Salakuulajad lonkisid turul ringi, pärisid toiduainete hindu; kuid ei ostnud midagi. Turult läksid nad jaama ja tutvusid sõiduplaaniga.
Instruktsiooni kohaselt pidi Sergei sõitma Južnokamenskist poolteisesaja kilomeetri kaugusel asuvasse suurde Petrovski linna. Nikolai ja Vladimiri tee viis neid kakssada kilomeetrit põhja poole Petrovskit, väikese M. linna piirkonda. Linnas tuli Vladimiril täita esimene ülesanne. Nikolai pidi ennast instruktsiooni kohaselt sel ajal varjama ja ootama, kuni Vladimir annab endast temale märku:
Ent nii Vladimir koos Nikolaiga kui ka Sergei varjasid üksteise eest punkte, kus neil tuli tegutseda: kui kukub sisse Sergei, ei ole tal võimalik nimetada linna, kuhu; tema kaasosalised sõitsid; kui võetakse kinni Nikolai või Vladimir, ei saa ka nemad paljastada kolmanda luuraja asukohta.

Rong sõitis välja alles järgmisel päeval. See oli ettenägematuks asjaoluks. Ööbimine Južnokamenskis ei olnud spioonidel plaanis. Tõsi küll, oli meelitav nagu kord ja kohus välja magada katuse all, pehmes soojas voodis.
«Vahest ehk ööbime siiski võõrastemajas?» küsis Vladimir kõhklevaIt.
«See on ohtlik,» ütles Sergei, kuid tema toonist sai Vladimir aru, et ka Sergei tahaks võõrastemajas ööbida.

Vanemleitnant Korotitšit julgeolekuvalitsuses paljud ei sallinud. Ta oli ennast täis ja upsakas ning kaastöötajate suhtes terav. Ülemuse käske kuulas ta mingi üleoleva hooletusega. Ainult inimeste nappus sundis polkovnik Teleginit Korotitši lülitama operatiivgrupi koosseisu: Nimelt Korotitšile oli tehtud ülesandeks kontrollida, kas kahtlased võõrad ei peatunud mitte võõrastemajas «Majak».
Võõrastemaja valveadministraatorit Jekaterina Pavlovna Sinelnikovat tervitas Korotitš vaevalt märgatava peanoogutusega, näitas ette töötõendi.
«Mis teid huvitab?» küsis Jekaterina. Pavlovna.
«Registreerimisraamat. »
«Palun.»
Sinelnikova andis Korotitšile tüseda raamatu ja tegi laual ruumi.
Korotitš pööras põlglikult määrdunud lehekülgi, mis olid täis templi- ja pitsatijälgi ning allkirjadest üleni kirjud. Administraatori meeldivast näost polnud raske välja lugeda uudishimu ja see ärritas Korotitšit.Teda ärritas ka see, et «tõelise» töö asemel kästi tal lapata neid võidunud raamatulehti. . .
«Võib-olla saaksin teid aidata. . .» tegi Jekaterina Pavlovna arglikult ettepaneku.
«Tulen ise toime,» vastas Korotitš kuivalt.
Naine surus solvunult huuled kokku.
«Milline kontingent teil peamiselt peatub?» küsis Korotitš.
«Meie teenindaine kõiki,» vastas Jekaterina Pavlovna samas toonis ametliku kuivusega. «Võõrastemaja on peaaegu alati täis.»
«Kas kõik kirjutatakse sisse?»
«Kõik. »

37

Vanemleitnant vaatas teda teraselt, uurivalt, kuidagi umbusklikult, mis muutis naise veel kinnisemaks. Ära minnes ta isegi ei noogutanud hüvastijätuks, ei lausunud sõnagi, ja kui uks tema järel sulgus, hingas Sinelnikova kergendusega.

Kaheksas peatükk SILM SILMA VASTU

Sergei, Nikolai ja Vladimir seisid kaua võõrastemaja ees, peites end otse maja külje alla tihedalt istutatud paplite hämaras varjus ja vaatasid teraselt neid, kes läksid võõrastemajja ning tulid sealt tänavale.
«Mingu keegi üksi,» ütles Sergei. «Tuleb teada saada; kas vabu numbreid on.»
«Sina minegi;» vastas Nikolai mornilt.
«Las Volodka läheb!» ütles Sergei. «Ta on välimuselt lihtsam.»
Puude tagant jälgides nägid Nikolai ja Sergei, kuidas Vladimir kadus trepikotta. Venisid piinavad ootusmmutid. Lõpuks ilmus nende kaaslane uksele.
«Numbreid ei ole;» ütles ta ligi astudes. «Kuid ma leppisin kokku üheks ööks. Koridoris diivanitel. Ma ütlesin, et oleme kolmekesi.»

«Kas passid tuleb ära anda?» küsis Nikolai.
«Ei tea. Ei küsinud.»
«Käpard.. .»
«Hea küll, lähme,» võttis Sergei südame rindu.
Nad astusid valgustatud vestibüüli ja tõmbasid valveadministraatori lauale lähenedes otsekui kokkuräägitult ühekorraga taskust oma passid. Kuid nende äraandmisega nad ei kiirustanud. Eakas naisadministraator vaatas kella ja lõi käega:
«Olgu, seltsimehed. Kui üheks ööks, võite dokumendid enda kätte jätta. Mind homme ei ole. . .»
«Aga me peame hommikul kell kuus ära sõitma,» segas Sergei kärsitult vahele.
«Ööbige niisama,» noogutas naine.
Ta ise juhtis noormehed teisele korrusele ja näitas neile kätte diivanid, kus öömajalised magada võisid.

38

Tulnud hommikul välja vaheta.ma öösel valves olnud administraatorit, nägi Jekaterina Pavlovna Sinelnikova kolme trepist allatulevat noormeest.
«Kas uued üürilised?» küsis ta.
«Eile õhtul saabusid,» ütles väljavahetatav administraator. «Üheks ööks. Ööbisid diivanitel.»
Jekaterina Pavlovna avas raamatu, kuhu registreeriti sissesõitjad. Ühtki uut nime polnud tema valvekorrast saadik raamatusse juurde ilmunud. «Kas mitte neid ei otsinudki see kõrk mees Riiklikust Julgeolekukomiteest?» mõtles ta. Kuid meenutanud põlglikult kokkulitsutud huuli ja üleolevat pilku, millega Korotitš teda hüvastijätui austas, lõi ta pahameelega raamatu kinni - tulgu ise toime. . .

Et jaamas piletite ostmisel endale mõne eksimusega mitte kahtlust tõmmata, ei läinud salakuulajad kohe kassa juurde, vaid seisid mõnda aega eemal ja jälgisid, kuidas reisijad võtavad pileteid. Seal tuli üks, kummardus1uugi juurde ja sai pileti. Teine tegi sedasama.
«Mitte mingisuguseid dokumente kassapidajale justkui ei esitata,» ütles Nikolai. «Ainult raha annavad...» .
Ükshaaval käisid nad kassa juures. Jaama, milleni nad, pileti võtsid, nimetasid väga vaikselt. Kõike seda oli neile, õppustel õpetanud instruktor John. Keegi ei tohtinud isegi juhuslikult kuulda, kuhu nad sõidavad. Nemad aga valmistusid sõitma igaüks ise kohta, et alustada iseseisvat tegutsemist. Nikolai ja Vladimir leppisid kokku, et nad sõidavad koos.
«Meil on ka raadiojaam kahe peale ühine,» ütles Nikolai.
Siinsamas lepiti kokku Sergeiga kohtumise koha ja aja suhtes.
Perroonil tunglesid rongi esimeste vagunite juures reisijad. Oli palju suminat ja edasi-tagasi sagimist ning askeldamist. Näis, nagu jookseksid inimesed mööda platvormi ilma igasuguse põhjuseta, käratsesid, tassisid suuri korve, kompse ja kohvreid. Nikolai, Vladimir ja Sergei läksid rongi lõppu – seal oli lahedam.
«Olukord on soodne,» ütles Vladimir perroonil sagivaid inimesi naeratusega vaadates. «Nad juhivad tähelepanu kõrvale.»
«Nagu tellitult,» lisas Nikolai.

39

Nad vaikisid vaguni juures seistes.
«Kuhu sa nüüd lähed?» küsis Vladimir Sergeilt.
«Siiasamasse, lähedale. . .»
«Kardab rääkida,» taipas Vladimir. «Mõtleb: kui püüavad minu kinni - annan välja. ..»

«Aga teie?» küsis Sergei omakorda.
«Aga meie läheme pisut kaugemale,» vastas Vladimir.
«Meil oleks hea eri vagunitesse istuda,» ütles Sergei.
Kuid Nikolai vaidles sellele kohe vastu:
«Misjaoks? Kui kinni nabivad, on meil kõigil koos kergem end kaitsta.»
Ilmselt ei tahtnud ta üksi jääda.
«Kui.üks sisse kukub, pole teistel tarvis vahele segada,» kordas Sergei õpetlikult instruktor Johni sõnu.
«Eks sina siis sõidagi üksi,» ütles Nikolai kurjalt.
«Hea küll. Teie minge sellesse, mina aga lähen kõrvalvagunisse.»
Nikolai ja Vladimir läksid rongi.
«Istume õige siia,» sõnas Vladimir ja osutas pingile ukse lähedal.
«Siia ei või istuda,» vaidles Nikolai vastu. «Koht tuleb leida vaguni keskel.»
Vladimirile meenus, et instruktsioonides räägiti ka sellest. Kui istud ukse lähedal, pöördud iga kord tahtmatult ukse kinnilöömise mürtsatuse peale, kui keegi vagunisse tuleb. Aga see võib äratada kahtlust. Ja ka kontrollimisel uuritakse dokumente tähelepanelikult ainult alguses, aga vaguni keskkohale lähemal, mitte enam nii hoolikalt. Pealegi võib sellesama kontrollimise juures koguda alati mõtteid sel ajal, kui kontrollijad jõuavad vaguni keskele, et mitte lasta end ootamatult tabada.
«Lähme, lähme,» rääkis Nikolai, lükates Vladimirit pinkide poole vaguni keskel.
Lõpuks leidsid nad koha ja istusid.
Vagun täitus üha enam ja enam reisijatega. Inimesed võtsid kolistades ja valjusti rääkides istet. Vahetpidamata paukusid uksed. Lõpuks vilistas vedur läbilõikavalt, vagun nõksatas järsult ja jaamahoone hakkas aeglaselt lähemale nihkuma. Siis aga hakkasid järjest kasvava kiirusega mööda vilkuma linnalähedased aiad, majakesed, kaevud ja tõkkepuud.
Rataste rütmiline rõntsumine ja kodumaise looduse pildid äratasid Vladimiri hinges nukrust ja vaevalt taju

tavat rõõmu. «Kui tore! . .. Kui tore! . ..» mürtsusid rattad.. .
Järsku avanesid peaaegu ühekorraga vaguni mõlemad uksed ja teine teisest otsast astusid sisse kaks meest - üks oli raudteemiilitsa vormis, teine erariietes. Vladimiri terav silm nägi otsekohe pintsaku all põiki üle pluusi jooksva rihma vaevalt märgatavat serva ja kabuuri otsa hõlma all.
«Kontroll! . . .»
Nikolai klammerdus sõrmedega tema käisesse. Vladimir tundis, kuidas kogu keha kattus kleepuva higiga.
«Teie dokumendid...» pöördusid sisseastunud uste lähedal istuvate reisijate poole. «Teie. . . Teie. . .»
Nad liikusid aeglaselt vaguni keskkoha poole. Mõnedel reisijatel dokumente ei olnud.
«Hakkan ma siis nüüd turule passi kaasa võtma?!» pahandas paks muhe tädike.

«Kullake,» rääkis nutuselt pesemisest luitunud rätis vanamutike. «Juba vist nelikümmend aastat sõidan kogu aeg ilma dokumentideta.»
Kuid Vladimir märkas juba, et eidekese ja paksu naise dokumendid kontrollijaid ei huvita. Tähelepanelikult vaatasid nad ainult meeste dokumente. Tähendab otsivad mingit kindlat. isikut või isikuid... «Kas mitte meid?» 'vilksatas ärev mõte läbi pea.
Spiooriid vaatasid kiiresti aknast, välja. Ei, aknast oli võimatu välja hüpata. Akna kitsast ülaosast ei roni läbi. Ja ka rong sõidab liiga kiiresti... Valgetes keerlevates suitsupilvedes jooksis, kord peaaegu täiesti vastu maad vajudes, samas jälle hoogsalt kerkides telegraafiliin, vilkusid mööda postid,

põõsad, puud. . .
«Esitage dokumendid!» pöördus miilitsavormis mees Nikolai poole.
Näost kaamena ja püüdes, et käed ei väriseks, kobas Nikolai taskus, tõmbas passi välja, ulatas sõnatult militsionäärile ja pöördus akna poole.

Kõrgel taeva all lendas lõuna poole kureparv. Linnud lehvitasid kurnatult tiibu, otsekui püüdes rongist mitte maha jääda.

Näis, nagu oleks noormees jaänud loodust imetlema. Kuid tegelikult jälgis ta aknaklaasi peegelduse järgi kontrolöri. Nüüd oligi ta siis sattunud surmaga silm silma vastu... Kohe, veel hetk, veel üks silmapilk - ja järgneb energiline käsk: «Kodanik, tulge minuga kaasa . . .» Nikolai polnud kuigi kindel selles, et tema valepass kannatab kontrolli välja.
Militsionäär vaatas kaua dokumenti.
«Mis linnas olete sisse kirjutatud?» küsis ta järsku. Nikolai surus taskus higiseks läinud peoga tugevamini püstolIpära. Ta oli juba valmis relva välja tõmbama, kuid, sel momendil astus Vladimir talle pingi all kõvasti jala peale. Ja spioon mõistis, et teda võib päästa vaid enesevalitsemine.

«Sinna on kirjutatud,» vastas ta ükskõikselt. «Semjonovsk, Gogoli tänav kakskümmend kuus, korter üheksa. »
«Mis asjus te siia sõitsite?» :
«Sõitsin tädi vaatama. . .» ütles Nikolai. «Ma olen puhkusel.»
«Aga kus töötate?»

«Mis te kogu aeg usutlete?» hüüdis Nikolai tehtud meelepahaga. «Sealsamas passis on tempel. Mehaanika tehases. Lukksepana . . .»
Kontrollija andis passi tagasi.
«Teie dokument,» pöördus ta Vladimiri poole.
«Temal ma juba kontrollisin,» ütles militsionääri erariides paarimees.
Nad läksid ukse poole vahekäigus oma asjadel istuvate reisijate vahelt läbi trügides.
Nikolai ja Vladimir vahetasid rõõmustades pilke.
Rong aeglustas käiku.
«Ma lähen siin maha,» ütles Nikolai ootamatult. Teda oli hirmutanud kontrollimine.
«Õnn kaasa,» ütles Vladimir.
«Sidet peame, nagu sai kokku lepitud.»
«Hästi.»
Rong peatus ja Nikolai läks koos reisijatesummaga platvormile. Vladimir jäi üksi. Ent niipea kui rong hakkas liikuma, astus vagunisse Sergei. Trügis Vladimirile lähemale.

Ta oli seisnud naabervaguni trepikojas ja näinud kontrollijaid läbi ukseklaasi. Ta ei jäänud ootama, kuni nad tema juurde tulevad, ja kasutanud seda, et rong aeglustas liikumist, hüppas maha. Siis aga läks sellesse vagunisse, kus sõitsid Nikolai ja Vladimir. Kuid uus dokumentide kontroll, kui see isegi peaks tulema, ei teinud talle enam muret - nähtavasti olid nende passid hästi valmistatud.

üheksas peatükk NOORUS ON KERGEUSKLIK

Vedur peatus valjusti puhkides platvormikatuse all. Tuulepuhangud haarasid möödalennul kaasa aurupilvi, mis õhus lahustudes silmapilkselt kadusid. Akendest libises mööda valgustatud silt - jaama nimetus: «Petrovsk». Sergei tõusis püsti.
«Mul on siin - ümberistumine.»
Vladimir sai aru, et tema kaaslane valetab.
«Aga mina istun järgmises jaamas ümber,» ütles ta, mis polnud ka tõsi.

43

Reisijatevoolus astus Sergei vaksaliesisele väljakule. Linn magas veel. Ent juba kallas kasinavõitu sügispäike justkui vastu tahtmist oma kiiri puiestiku kollasele lehestikule ja kirevatele afiššidele ning puulehtede kombel koltunud väikestele paberilipakatele, mis olid kleebitud seintele ja telefonipostidele.

«Tuba on üürile anda...» luges Sergei ühelt selliselt lipakalt. «Aga mis oleks, kui ei lähekski võõrastemajasse?» mõtles ta. «Mis siis, kui teha nii - võtta tuba ja jääda mõneks ajaks elama.? ..» Läinud julgemaks, otsustas ta kõigepealt jaama restoranis hommikueinet võtta, seejärel aga minna kuulutustel näidatud aadresside järgi.

Kui Sergei astus restorani avatud uksest sisse, tuli selja taga kuuldavale vedurivile. «Vladimir sõitis ära,» mõtles ta.

Hommikusöögi ootel vaatas ta salamahti restorani külastajaid. Neid oli vähe. Nurgas puhvetileti lähedal olid laua ääres istet võtnud vatikuues noormees ja naine lapsega. Otse vastas istus raudteelane. Põrandal seisis tema latern, aga ise ta tukkus küünarnukile toetudes. Sergei kiikas teda kahtlustavalt. Spioon nägi igas inimeses võimalikku vaenlast - Nõukogude vastuluure töötajat, kes oli pandud teda jälgima. Valvelolekutunne ei jätnud teda maha sellest momendist peale, kui tema jalg puudutas Nõukogudemaad ja sassiläinud langevarjutropid sahisesid, murdes oksi puudel, mis kasvasid sellel maal, ohtlikul maal, mis kunagi oli olnud tema kodumaa.

Peenelt ja pisut kähedalt vilistas vedur. Otse akna all, millest Sergei välja vaatas, peatus töölisrong. Laua taga tukkuv raudteelane võpatas, haaras laterna ja kiirustas ukse poole. Sergei ohkas kergendustundega.

Ja nüüd pööras ta tahtmatult tähelepanu ettekandjale, kes teenindas teda. Siiani nägi ta ainult tema käsi, mis andsid talle alguses söögiriistad, pärast aga tõstsid tema ette taldriku toiduga. .. Ta tõstis silmad ja kohtus tema silmadega - suurte, hallide ja miskipära.st veidi nukrate silmadega. Ja uus mõte tärkas tema palavikuliselt töötavas ajus.

«Oodake üks silmapilk, ärge minge ära,» ütles ta südamlikult, neiu käest hetkeks kinni võttes. «Ma. tunnen - teil on mingi mure. . Mina, teate, olen mingil määral psühholoog... Tõsi küll, esialgu veel tudeng. Öpin alles. . .»

44

Neiu pöördus temast ära.

«No vaadake nüüd, ma rikkusingi juba teie tuju,» ütles Sergei nukralt. «Muidugi pole sünnis oma osavõtuga toppida nina võõrasse õnnetusse... Öelge, kuidas teie nimi on?» .

«Klava,» vastas ettekandja vaikselt.

«Imeilus nimi... Klava...» kordas ta mõtlikult. «Aga mind kutsutakse Viktoriks. Meie nimed on sarna'sed.» .

«Sarnased?» hüüatas tüdruk imestusega.

«Noh muidugi!» Sergei naeratas. «Klava riimub sõnaga «slava» - «kuulsus». Näete, ma olen veel ka veidi poeet. Aga Viktor tähendab kreeka keeles «võitja». Ent kus on võit, seal on ka kuulsus.»

Tütarlaps naeratas samuti. Noormees paistis talle väga meeldivana, see nii lahke ja vaikse häälega psühholoogia üliõpilane. .

«Öelge, Klavake,» lausus Sergei tema kätt uuesti võttes. «Kas te ei saaks mind aidata. Ma alles täna sõitsin teie linna. Kedagi ma siin ei tunne. Võib-olla ehk annate mulle nõu, kust võiksin leida ajutiseks väikese toa. Ma maksan. . .» lisas ta kärmesti.

Ettekandja jäi mõttesse.

«Linnas elab mul tädi,» ütles ta, «vanamutike. Pensionil juba. Vahest ehk tema juures võiks peatuda.»

Sergei surus sõbralikult ja tänuga tema kätt.
«Milline õnn,et ma kohtasin teid!» hüüatas ta. «Egas mind asjatult lapsepõlvest peale õnneseeneks kutsutud..
Mul veab tõepoolest elus. Aitäh! Suur tänu!»
Tema hääl. kõlas ilii siiralt, nii vaimustatult, et Klava punastas – tal oli heameel osutada teenet meeldivale noormehele, kes sõitis esimest korda tema kodu linna.
«Kolme tunni pärast lõpetan vahetuse,» ütles ta. «Tulge jaama ette puiestikku. Ma tulen välja ja me läheme koos linna.»
«All right!» pidi Sergei äärepealt suust lipsama, kuid ta sai õigel ajal pidama.
«Kolm tundi... Kolm tüütut tundi! . ..» lausus ta ohkega. «Kuid - mis parata. . . Tuleb oodata! . . .»
Linna Sergei ei läinud. Ta uitas umbrohtu ja ohakaid täis kasvanud hoonestamata maa-aladel jaama kõrval. Aeg venis pikaldaselt. Spioon pani alatasa kella kõrva

juurde ja imestas, kui kuulis, et kell tiksub. Mispärast liiguvad osutid nii piinava aeglusega?
Kindlaksmääratud ajal nägi ta Klavat. Ja ei tundnud teda kohe äragi - baretis ja ilusas hallis mantlis. Sergei jälgis teda minutit viis, siis aga astus ligi, tehes näo, nagu oleks ta väga kiirustanud, ja päris hingeldas kohe.
«Vabandage, et panin teid ootama. Käisin võõrastemajas. . . Numbreid pole. . .»
«Kuid me leppisime ju kokku.»
«Ah, teate, Klavake, kuidagi ebamugav on teie tädi tülitada. »
«Mis te nüüd räägite! Tal on ainult hea meel. Teate, ta hindab väga inimestes viisakust ja tagasihoidlikkust. . . Teie meeldite kindlasti talle,» lisas tüdruk ja vaatas kavalalt Sergeile otsa.
Kuni nad läbi linna läksid, puudutas Klava. Ühtelugu Sergei kätt ja rääkis:
«Vaadake! Näete - ehitus? Siia tuleb uus kino. Aga. sinna klubi. .. Praegu laiendatakse meil linnas parki.. .
See oli hoopis pisike. . .» .
Sergeid ei huvitanud ei klubi, park ega kino. Kuid ta imestas vaimustatult ja surus Klava kätt.
«Imepärane linn! Suurepärane! . . .» kordasta teeseldud vaimustusega. «Mina koliksin siia alatiseks elama! . . .»
«Jah, linn on meil hea,» noogutas Klava uhkusega:
Nad peatusid väikese maja ees, mille aiakesest küünitasid välja lopsakaIt kasvavate lillepuhmaste kahused kollased õied.
«Olemegi kohal,» ütles Klava. «Siin elab mu tädi. Teda kutsutakse Maria Fjodorovnaks.» - Ukse avas käbe kuivetu eideke, prillid ninal ja must villane rätt õlgadele heidetud.
«Klavake!» hüüdis ta rõõmsalt. «Astu sisse, astu sisse, kullake. »
Ta pilk jäi peatuma noormehel, kes seisis tagasihoid likult eemal.
«Ma tõin teile üürniku,» ütles Klava. «Viktor...»
«Viktor Stepanov,» tutvustas end Sergei ette astudes ja perenaisele viisakalt noogutades.
«Ta on meie linnas esimest korda,» selgitas Klava. «Võõrastemajas numbreid pole... Kas ta võib veidi aega teie juures elada?»

Eideke silmitses veel kord noormeest. Too nähtavasti meeldis talle.
«Miks mitte, võib küll,» nõustus ta.
Klava heitis oma kaaslasele särava pilgu. «Noh; näete,» oleks ta nagu öelnud.
Toas istus Sergei tooliservale ja hakkas viisakalt vastama vanamuti lugematutele küsimustele ning

võitis kiiresti tema poolehoiu.
«Teil on hea iseloom,» ütles talle Maria Fjodorovna. «Kõigest on näha, et olete kasvatatud inimene ...»
«Mulle on väga vastumeelt viibida võõraste inimeste hulgas,» vastas Sergei. naljatades. «Sellepärast püüangi teha nad kohe oma sõpradeks.»
Maria Fjodorovna ajas kannus teevee keema. Klava hakkas lauda kattes edasi-tagasi sõeluma. Ja Sergei sai aru, et ta on saanud selles mugavas majakeses oma inimeseks.

Kümnes peatükk ESIMENE

Väikestest akendest piilus sisse külm, hall aovalgus. Ahjus praksusid lõbusalt puud ja metsatööliste brigadiri naine nihutas ahjuhargiga nobedalt potte, sättides neid tulele lähemale. Brigadir ise, pikk ja tugev mees, seisis kambri keskel ilma särgita ja kuivatas end mõnust ähkides rätikuga.
Ilmudes udusest pimedusest nähtavale, astusid üksteise kannul maja iuurde metsaraiujad: kuivetu elav Jegor Tšukanov, turjakas habemik Matvei Zotov ja alles hiljuti brigaadi võetud veel päris nooruke Pavel Kostõlkov - paguniteta sõdurisinelis ja piirivalvuri mütsiga noormees: ta oli hiljuti armeest demobiliseeritud.
Nad võtsid lävel istet, hakkasid suitsetama ja isekeskis kiirustamata rääkima, otsekui hoiaksid isegi kõneldes jõudu eelseisva töö tarvis.
Nad ootasid, kuni brigadir tuli, kustutasid siis tallaga hoolikalt suitsuotsad ja hakkasid liikuma metsa poole - tööle.
«Õhtul käis üks mees siin,» lausus brigadir. «Riiklikust

. Julgeolekukomiteest. Krotov. Piiri tagant olla meile, nagu kuulda, parašütiste alla heidetud.»
«Noo?!» hüüatas Pavel.
Metsaraiujad vaatasid teda laitvaIt. Noormehes pole veel soliidsust. Kostõlkov kohmetus:
«Seda'nd muidugi. . .»
«Niisiis,» jätkas brigadir. «Krotov ütles, et me hoiaksime silmad lahti. Juhul kui näeme kedagi kahtlast, siis peame sellest teatama või ta kinni võtma. »
«Selge see, et võtame kinni,» hüüdis Pavel vastu ja kohmetus uuesti.
«Küllap lööd araks,» heitis Jegor naljatavalt.
«Mina? Aga meil piiril! . . .»
«Hea küll, teame,» segas Zotov lepitavait vahele. Metsatuka lähedal keeras Kostõlkov vaevalt märgatavale jalgrajale ja hakkas alla jõe äärde minema, et kont
rollida ööseks ülespandud püüniseid.

Kerge tuuleõhk sahistas kalda äärse te hõbepajude hõredaks jäänud lehestikku: Koidupuna lõi üha eredamait õhetama. Veepinnal helkisid kuldselt värelevad valguslaigud. Ettevaatlikult lõi kala lupsu . . .
Järsku ilmus eespool puude vahel nähtavale lühikest kasvu mehe kuju. Varem poleks Pavel möödaminejale võib-olla mingit tähelepanu osutanud. Kas siis neis paikades kohtad vähe õngitsejaid, jahimehi või lihtsalt seenelisi korvidega. Ent nüüd peatus metsatööline otsekohe, ja nagu mõnikord piiril öises patrullis, vupsas käratult jämedapuu taha.
Piirivalvuri teraste silmade eest ei võinud tundmatu imelik käitumine varjatuks jääda.

Isegi mehe poosis oli tunda mingit kiskjalikku valvelolekut. Ja ka õngeritva, püssi või korvi rihma otsas üle õla, millega seenelised tavaliselt metsas käivad, polnud tal kaasas.
«Kust tuled, vennas?» hüüdis Pavel järsku.
Mees hüppas kõrvale ja pidi peaaegu juurika otsa.komistades kukkuma. Tema suust lipsas lühike ehmatuskarje.
«Oi, kuidas sa mind ehmatasid!», ütles ta juba rahulikumalt, kui nägi sinelis noormeest puu tagant välja astumas. «Tulen jaamast. .. Rongilt... Eksisin ära. Mets.. Pimedus. .. Otsin koolmekohta.»
«Aga kust sa ise pärit oled?» küsis Pavel, püüdes talitseda teda haaranud võbinat ja tähelepanelikult silmitsedes võõrast, tema ludus õlgu, pikki käsi ja külgedelt nagu kokkulitsutud melonitaolist pead. Mees oli ilmselt kuidagi kahtlane. Milleks oli tal tarvis otsida koolet, kui siinsamas paarisaja meetri kaugusel on sild? Tõsi küll, äraeksinu võis seda ka mitte teada. . .
Nii mõtles ta, jätkates teraselt tundmatu jälgimist. Ja äkki tõmbus ta kärmelt tagasi puu taha varjule. Kõmatas pauk. Kuul põrkas kooretükki lahti lüües vilinal rikošetiga kõrvale ja plaksatas vastu kõrvalolevat puud. Kaja veeres tumeda mürinaga üle metsa laiali. Samal hetkel tormas Pavel kühmutõmbunult võõrale kallale, lõi tal püstoli käest ja pigistas raudse haardega, kõri kinni.
«Lase. .. lahti.. .» kähises Nikolai, kratsides küüntega Paveli otsekui kangestunud sõrmi. «Lase.. . lah. . . ti. »
«Ah, sa madu!» käratas Pavel, kui nägi, et võõras tõmbas välja teise püstoli.
Laskmata kähisevast kõrist kinnihoidvaid sõrmi lõdvemaks, virutas ta tagantkätt Nikolaile vastu rannet. Lask kärgatas täiesti metsaraiuja kõrva ääres. Kõrvetas kaela. Sõrmed lõdvenesid hetkeks. Spioon tõmbas end järsult lahti ja pistis jooksu. Kuid põõsastest hüppas talle risti ette brigadir. Ajanud käed laiali, viskus ta otsekui palli püüdev väravavaht rohule pikali, haaras kurjategijal jalgadest kinni ja tõmbas tugevasti enda poole. Nikolai prantsatas pead vastu juurikat lüües selili ja jäi vait. Võitlustuhinast haaratud Pavel vajus talle peale, tundmata, et ta on haavatud. Ligijooksnud metsatöölised tirisid ta suure vaevaga eemale.

Alles nüüd, märkas Matvei Zotov Paveli kaelusel verd. «Näed sa, ta ikkagi riivas sind. . .»
Pavel kompas sõrmedega kaela:
«Tühi asi. Kriimustas veidi.» Ta tõmbas välja räti ja sidus sellega kaela kinni. «Läheb mööda.»
Brigadir vaatas sünge pilguga maas lamavat meest. «Ta tuleB Krotovi juurde metsamajandisse toimetada.
Mine, Pavel, minu poole koju ja küsi Fedosjalt hobune. Ja ütle ka, et ta sul kaela nagu kord ja kohus kinni seoks - sidemeid tal on.»
«Ja silmad hoia lahti,» hoiatas Zotov. «Võib-olla luusib siin veel keegi.»
Pavel kadus kiiresti puude taha. Aga metsatöölised seisid vaikides liikumatult maas lamava Nikolai ümber.
Ent siis paotas spioon silmad. Brigadir keeras ta kiiresti näoga alla ja sidus käed selja taha.
«Laske lahti,» pomises Nikolai kõlatult. «Plehku ma ei pane.»
«Otsi ta läbi, Matvei,» käskis brigadir. «Kas tal ehk relva pole.»
Zotov kobas kinnipeetu taskud läbi.
«Nagu näha, ei ole.»
Brigadir päästis Nikolai käed lahti, kuid maast tõusta ei lubanud.
«Istu. »
Spioon ajas end istuli, silmitses mornilt metsatöölisi. «Tahan suitsetada.»
Metsamehed vahetasid pilke.
«Las suitsetab,» noogutas Tšukanov.
Nikolai võttis karbi «Kazbekki» ja tikud luurav pilk libises üle teda sissepiiranud meeste nägude. Lihtsad, otsekohesed näod, karedad töömehekäed, vatikuued, nokaga mütsid . . .

«Lähme rahumeeles lahku,» pani ta ette. «Ehmatuse tõttu tulistasin, ei saanud arugi. Mõtlesin, et bandiit tungis kallale. Mul dokumendid korras. Ka raha on. Tasun.. .»
Metsatöölised vaikisid. .Ainult brigadir lausus kulme kortsutades karmilt:
«Suitseta, suitseta. Su dokumente kontrollitakse, kus vaja. Aga rahaga ära meid ostma tule - meie südametunnistusega ei kaubitse.»

51

Nikolai laskis pea norgu. Meenusid instruktor Johni jutustused õudustest, mida tuleb üle elada, kui bolševikud tabavad salakuulajad elusalt. Kuid veelgi enam vaevas mõtlemine perekonnale. Lapsed, naine... Better hoiatas, et nende saatust ei või kadestada, kui tema, Nikolai, suutmata taluda piinamisi, reedab kaasosalised.

Tõrkuvate, värisevate sõrmedega avas ta karbi. Seal see vaevu märgatava musta võrukesega pabeross ongi. Kurku kerkis raske kuum klimp... «Lõpp,» mõtles ta. Ja pistis otsustunult paberossi suhu.

Miski praksatas, nagu oleks tal hamba all tuletikk murdunud. Ja samal hetkel tundis ta justkui pommi plahvatust peas. Lõid vilkurna punased tulukesed... Kramp nööris kurgu kinni.

Metsatöölised vaatasid ühe silmapilgu üllatunult tagasivajunud keha. Siis tormasid kinnipeetu juurde, hakkasid teda sakutama ja püüdsid istuli ajada. Lühike kramp vedas võõra mehe keha kokku ja ta jäi vagaseks.
Matvei ja Jegor vaatasid segaduses brigadiri poole. Nad ei suutnud veel taibata, mis oli õieti juhtunud.
Tuli kuuldavale rataste kolin. Lagendikule sõitis vanker. Ärritatud Pavel hüppas maha.
«Viime ära. Ma jõudsin juba metsamajandisse helistada. Krotov ootab. Käskis kinni siduda.»
«Pole kedagi siduda,» lausus brigadir mornilt.
«Kuidas nii - pole kedagi?»
«Aga on nii.» Zotov pööras näo kõrvale ja pistis käe taskusse pinutaguse järele.

Kui Krotov teada sai, et metsatöölised olid metsas kinni pidanud relvastatud mehe, teatas ta sellest otsekohe telefoni teel Teleginile.

«Uurige hoolega, mis mees ta on,» ütles valitsuse ülem. «Otsige kõige põhjalikumalt läbi. Mitte ühtegi oma eset ei tohi talle jääda. Kas saite minust aru?»
«Sain aru, seltsimees polkovnik.» Krotov ootas kärsitult metsatööliste tulekut. Võimalik, et kinnipeetu ei ole lennukilt allaheidetud parašütist, vaid vangist põgenenud kurjategija. Ent see oli väheusutav.
Kaks püstolit! . .. Ja ei hakka bandiit asja ees, teist taga tulistama., kui ta sattus tavalistele metsatöölistele.

Krotov ootas, heites läbematuid pilke aknast välja; Lõpuks tuli metsaserval nähtavale vanker. Hobune käis.

52

nagu tundus kapteriile, väga aeglaselt, loiult jalgu järel vedades. Krotov läks lävele vastu. Ta nägi selgesti vankrit, seal lamavat meest ja ka metsatöölisi, kes mõõdukal sammul kõndisid kõrval. Kapten ei kärsinud enam kauemini oodata ja läks neile kiiresti vastu.

Mida lähemale ta jõudis, seda suurem mure teda haaras. Midagi kummalist oli ka vahistatu liikumatus poosis ja isegi metsatööliste kõnnakus. Krotov hakkas jooksma. Ja alles siis, kui kapten nägi vankris lamava mehe kuklasse heidetud pead ja surnukahvatut nägu, mõtles ta kohkunult:
«Laskis end maha! . . .»

Vanker peatus. Kapten vaatas kiiresti lamava mehe riided, pea ja käed üle. Verd neil polnud.
«Minestus,» ohkas Krotov kergendatult, puudutades peopesaga metsas kinnipeetud tundmatu

otsmikku. Laup oli külm.
Metsatöölised vaatasid süüdlaslikult altkulmu kaptenile.
«Kuidas see juhtus?» ägestus Krotov.
«Lubasime suitsetada,» lausus brigadir. «Aga tema- näed sa. . . Mürgitas vist enda. . .»
«Paberossis oli mürk,» lisas Zotov kõlatult.
«.Ajage vanker hoovi,» ütles Krotov endast võitu saades. Sammudes metsatööliste kõrval vankri taga, mõtles ta järele, mis siis nüüd tuleks ette võtta.
«Narristi kukkus välja, seltsimees Krotov,» ütles bri gadir. «Saame ise ka aru. . .»
«Nüüd pole enam midagi parata,» vastas kapten.

«Püüame teha, et ta oleks meile kas või surnunagi kasulik.»

Krotov ei kahelnud enam, et metsas tabatud mees on vaenlase spioon. Enda mürgitamine on argpükside armastatuim viis vastutusest kõrvalehiilimiseks. See tähendab, et tundmatu asjad on vaja väga hoolikalt üle vaadata ja kiiresti välja kutsuda kolhoosnik Zaitsev Gorjatši Kljutšist. Võib-olla tunneb ta surnus ära ühe neist kolmest noormehest, keda ta metsas nägi.

Kohale sõitis polkovnik Telegin. Kulmu kortsutades kuulas ta ära Krotovi, kes talle juhtunust ette kandis. Vilksamisi vaatas ta keset tuba lamavat laipa. Kivistunud sinetav hägu. Avatud suu juures keerlesid tüütavalt pirisedes kärbsed.

Metsatööliste abiga jõudis Krotov surnu juba läbiotsida ja laual lebasid paberid, dokumendid, mõned pit-

satid ja templid, kaks püstolit, padrunid, suur liigendnuga, täitesulepea, mingisugused tabletid ja rahapakid.
«Vaatame õige seda kõike lähemalt,» ütles polkovnik laua äärde istudes.

Iga eset võttis ta laualt kiirustamata, silmitses tähelepanelikult igast küljest ja pani ettevaatlikult oma kohale tagasi. Võttis järgmise ja hakkas uurima niisama hoolikalt. Pärast, otsekui oleks talle miski meenunud, võttis ta uuesti kätte selle, mille ta-oli juba kord üle vaadanud.
«Kõik on selge,» lausus ta lõpuks vaikselt. «Mis on selge?» küsis brigadir.
«See on vaenlase saadik,» ütles polkovnik. «Ja varustatud on ta üsna pikaks teekonnaks meie maal. Vaadake. Need tabletid pole sugugi peavalu vastu. Need on keemilised salakirja reaktiivid. Pass ja kõik dokumendid on võltsitud.»

Telegin võttis täitesulepea ja keeras koost lahti. Selles otsas, kus oleks pidanud olema sulg, haigutas vastu avaus. Polkovnik surus mingile vedrule ja ta peopesale veeres padrun. Metsatöölised vaatasid uudishimuga ebatavalist sulepead.

«Padrunis on ampull pisargaasiga,» ütles polkovnik. «Mugav relv selleks, et pimestada jälitajat ja jõuda peitu pugeda, eks ole tõsi?»

Kratovi kutsel kohe välja sõitnud Zaitsev, kui oli heitnud koolnule vaid pilgu, noogutas veendunult pead:
«Seesama. Üks kolmest. Mäletate, ma rääkisin meloni moodi peaga? Tema see ongi.»

üheteistkümnes peatükk KODUKOHT

Vladimir ei võinud ka ise anda endale vastust, mispärast sõitis ta mööda sellest punktist, kus ta instruktsiooni kohaselt oleks pidanud maha tulema. Rong viis teda üha edasi, mööda metsatukkadest ja saludest, mööda suurtest vaksalitest ja tibatillukestest pooljaamadest - ikka edasi, edasi kalli Smolenskimaa poole.. . Ja mida lähemale

jõudsid kodupaiga metsad ja põllud, seda suurema erutusega peksles tema süda.

Teise ööpäeva lõpul, lähenedes ühele kitsa muldperrooniga väikesele jaamale, aeglustas rong käiku. Üksteise järel möödusid jaamaehitused, kaubaaidad, vöödiline tõkkepuu, punase vormimütsiga jaamakorraldaja. Ja aknast hoovas sisse midagi nii tuttavat, nii magusalt tuttavat, et Vladimiri süda tõmbus kokku ja hakkas värisema nagu sügisene puuleheke tuulepuhangute käes.

Ta astus rongilt maha. Vedur vilistas hüvastijätuks. Kolksatasid haakmed, hakkasid rõntsuma rattad ja Vladimirit ümbritses vaikus.

Siin nad on - mu kodupaigad!... Võsa täis kasvanud metsalagendikud, jäärakutest ning tasastest ojadest läbilõigatud tihedad metsad. Vaat seal on jõgi, aga teisel kaldal asub koduküla... Siin kasvas ta üles. Siin jooksis paljajalgse ja rõõmsa poisikesena, aga seal, järsaku all, hauakohas, püüdis koos sõpradega kala ja kobas jändrike juurikate all ning tiris päevavalguse kätte vihaseid näpistavaid vähke. Kõik on jäänud samasuguseks nagu varem . .

Ta seisis otsekui võlutult ja vaatas ega tüdinud vaatamast. Kuid juba hiilis südamesse külma ussina teine tunne - kibe üksindus- ja võõrdumustunne. Kõik see kallis, soe, liigutavalt tuttav oli temale minevik. Tulevik oli tühi ja pime nagu vana kaev, täis ämblikuvõrke. Ja ikkagi tõmbas teda sinna, mäeveeru ja jõe taha, kodu, külla... .

Vladimir läks mööda jalgrada jaamast kaugemäle ja jõudis välja teele, mis viis otse metsa, kadudes teda piiravate kaskede ja kuuskede varju.

Vastu juhtus tulema vanker. Raudjas mära tõstis loiult jalga jala ette ja noogutas sammude taktis norus pe1ild. Vankris istus taadike, tolmustes saabastes jalad üle ääre rippes, ja tukkus, vahetevahel, otsekui läbi une huuli maigutades. Vankri kõrval jooksis kirju koer, saba rõngas. Nägi Vladimirit, seisatas ja jooksis edasi.

Vladimir pööras teelt kõrvale ja hakkas mööda tihedat kuusikut edasi minema. Metsas tundis ta end rahulikumalt, Ja samas haaras teda jälle ettevaatlikkusetunne. Külasse on ehk parem õhtul minna.

Ta istus maha, paksule pruunile okkakihile ja tundis otsekohe nälga. Ta tõmbas taskust ühe jaama puhvetist

ostetud võileibade paki ja hakkas aplalt näsima. Pärast heitis pikali ega märganudki, kuidas uinus. Ta magas kaua ja ärkas, kui päev juba loojus ning metsas tihenes hämarik. Vladimir kujutas endale mõttes ette, kuidas ta ilmub isamajja. Kas ema on veel elus? Aga isa? Mida nad temast mõtlevad? Arvatavasti peavad teda ammugi hukkunuks... Ja neil on ka õigus! Kas ta siis pole nende jaoks surnud? Kas pole ta kadunud kõige jaoks, mis on praegu tema südamele nii kallis? . . .

Tema vaimusilma ette kerkis isamaja, toa lihtne ja armas sisustus... Ema armastas alati istuda laua taga selles otsas, mis oli uksele lähemal. Aga isa - nurgas, ikoonide all... Millegipärast tuli meelde suur emailitud supikauss. Talle meeldis sealt süüa kirju puulusikaga... Ja teda hakkas piinavalt kodu poole tõmbama.

Kuid metsast tuli ta, välja ja läks alla nõkku alles öösel, kui selges taevas sirasid juba suured tähed. Küla poole viiva tee iga käänak oli talle tuttav. Paremale, veel kord paremale ja vasakule. .. Ja oligi küla tara. Tõusis kuu ja valgustas tanumat. Puud heitsid suuri varje tumedate laikudena põiki üle tee. Akendes vilkusid tulukesed. Kusagil mängis vaikselt lõõtspilI. Oli kuulda lauluviisi venitavaid hääli.

«Mis päev täna on?» mõtles Vladimir, pidas pisut aru ja taipas, et on pühapäev. Ta läks ajaarvestuses segi. SelleI maal, oma kodumaal, elas ta tagaaetava metslooma elu, keda oli haaranud üks püüdlus - põgeneda ära teda pidevalt varitseva surma eest. Surm ootas teda kõikjal: niihästi siin, koduküla tara ääres, kui ka seal, tares, kust kostavad hääled, ja isegi isamajas. . . isegi isamajas ei või ta end tunda väljaspool ohtu. Niisugune on tema saatus! . . . Kohutav saatus! . . .

Tuli kaua oodata, kuni kõik hääled vaibusid. Alles täielikus vaikuses, kui kustusid viimased tulukesed majade akendes, hiilis Vladimir kummargil vanemate kodu juurde.

Oli vaikne nagu kalmistul. Tumedad aknad paistsid sügavatena kui kuristikud. .. Hirm ja ettevaatus asendusid ootamatult teise tundega - lootusega. Ei, ei või olla et oht varitseks teda seal, kus elab ema. Ei või, ei või olla!.. .
Ta astus trepile ja koputas tasakesi uksele. Keegi ei Vastanud. Koputas veel kord. Ja äkki oleks teda nagu keeva

veega kõrvetatud. Aga mis siis, kui siin elavad mitte tema vanemad, aga hoopis võõrad, tundmatud,inimesed?.. Nii palju aastaid on möödunud! . . .
Ja samal hetkel süttis tuli akna taga. Naine vaatas silmi valguse eest varjates aknast välja. Vladimir tundis ta kohe ära. Ema! . . . Tema ise! . . . Ja otsekohe kadus kõikhirm, erutus; väsimus...
«Ema. .. Ema...» sosistas Vladimir.
Naine põrkas tagasi. Kolksatas väriseva käega avatav ukseriiv. Ja armas nägu vilksatas tema ees ning kallis hääl hüüdis, kutsudes teda nimepidi, mis oli talle antud sündimisel: . «Aljošake! .. .»

Ta istus nurgas, ikoonide all, samas kohas, kus kunagi isa armastas laua taga istuda. Tuba tundus talle väiksemana. Ikoonilampi ulatas ta käega vabalt puudutama. Aga kunagi ammu ei ulatanud ta isegi pingilt mitte. Ema oli vanemaks jäänud. Oi, kuidas vananenud!... Kogu nägu oli täis kortse. .. Ka juuksed. olid hallid, päris valged kohe.
«Näe, nii ma elangi, Aljošake, üksi,» jutustas ema põskedelt harvu pisaraid maha pühkides. «Isa on surnud. Varsti aastat. kümme juba... Sinust polnud midagi kuulda... Aga ikka uskusime, et tuled... Uskusime, et tuled tagasi. . . No ja tulJidki . . . Sa mu kallis väikseke. ..»
Ta silitas poja käsi ja vaatas, aina vaatas teda ega suutnud silmi temalt ära pöörata.
«Aga sinu sõbratar, Tatjanka Kuzovleva, läks.mehele. Kolhoos ehitas temale ja ta mehele uue maja. Kas mäletad Tatjankat? Ja kas Vasjatkat mäletad? Tema on linnas. Öpib agronoomiks... Küllap. vist tahad kõiki näha. . .»
«Mis sa nüüd, ema! Ära kellelegi räägi, et ma siin olin.
Mina ju nii noh... Saa aru... Kõik tulid sõjast tagasi ordenitega. .. Praegu on nad elus juba paljugi saavutanud . .. Aga mina... mina olin ju süüdi mõistetud.. Kümneks aastaks.» .
«Mis eest siis, kullake?»
«Niisama, igasuguste asjade eest.. Noh, ühesõnaga, mul on häbi naabrite silma alla sattuda. Kui õpin inseneriks, siis tulen tagasi. . . Ma ju õpin.»
«Inseneriks! . : .» Vladimir kuttlis ema hääles austuse ja

varjamatu rõõmu noodikesi. «Aga mis edasi saab? Kas ikka tuled?»
«Tingimata tulen. Siin hakkan tööle. . .»
«Muidugi, muidugi,» noogutas ema kiirustades. «Meil on samuti insenere tarvis. Varsti hakatakse silda üle jõe ehitama. .. Näe, meil on nüüd elekter. Elame valguses. Aga varem, kas mäletad? Käisid ühtelugu petrooleumi toomas? . . .»
«Mäletan, ema, mäletan. . .»
«Kas sa naabrinaist Stepanida Fominitšnat mäletaq?»
«Seda, kelle aiast me käisime õunu varastamas? Mäletan küll!»
«Tema meest premeeriti hiljuti raadioaparaadiga.»
Vana naise sõnades kõlasid uhkusenoodid kodukolhoosi. ja oma küla üle, mis päevast päeva muutus aina rikkamaks ja kaunimaks.
«Mul on vaja ära sõita, ema,» ütles poeg ja tõusis püsti.
«Kuhu siis sõita?» Ema huuled väratasid. «Jälle tuleb mul siin üksi. . .» rääkis ta nukralt. Ja järsku surus väike kühmus kogu põse vastu poja õlga. «Aljošake, sa ära oma lihase ema eest midagi varja. ..

Kui sul on mingi õnnetus, jutusta, räägi südamelt ära. ..» Ta vaatas pojale silma. «Võib-olla sa. .. Võib-olla pole sa veel täiesti. . .»

Vladimir mõistis, mida ta öelda tahab, ja ehmatas, et on end ehk millegagi reetnud.

«Mis sa nüüd, ema! Olen vaba. Ma ütlen sulle, et ma ei taha naabrite silma alla sattuda. Ja sina ära kellelegi räägi, et siin käisin... Mõistad... on ju häbi . .. Ma hiljem, hiljem. . . Tulen alatiseks. ..» pomises ta.

Ema laskis pea norgu ja läks eemale.

«No olgu pealegi. .. Kui vaja, küllap ma kannatan. Eks ma ole ju mitu aastat kannatanud. Aina ootasin...» Järsku hakkas ta käbedalt askeldama. «Panen sulle üht-teist teele kaasa. . . Mune, pekki. . .»

Vladimir tõmbas taskust rahapaki.

«Säh, ema, võta minu poolt. Ma hakkan saatma.» «Issake!» lõi vanainimene käsi kokku. «Kuidas sa küll nii palju teenisid?» Ta vaatas murelikult pojale silma: «Kas see on ka aus raha, Aljošake?»

«Aus, ema, aus jah,»vastas Vladimir kiiresti, toppides rahapakki kuiva kortsulisse pihku, needes kõike, mis sundis teda olema niisugune ja valetama oma emale. . . «Võta, võta. Ma pean minema. . .»

Akende taga lõi hahetama hallikas koit. Vladimir astus trepile, vaatas ringi, suudles ema ja hakkas tagasi vaatamata eemale sammuma.

Kaheteistkümnes peatükk TOIMIK nr. 93

«Lubate sisse astuda?» küsis kabineti lävel peatunud kena naine arglikult.

«Palun teid,» kutsus polkovnik Telegin, kellele korrapidaja oli juba külastajast telefoni teel ette teatanud.

«Kas seltsimees Sinelnikova? Võõrastemaja töötaja?»

«Jah, see olen mina.»

«Ma kuulan teid. Istuge, palun.»

Jekaterina Pavlovna istus. Ta ei julgenud kaua tulla siia, Riikliku Julgeolekukomitee Oblastivalitsusse. Kuid mure, mille kutsus esile komitee töötaja külastus, ei andnud talle rahu. Võõrastemajas olid ikkagi ööbinud sissekirjutamata inimesed. Ja kas mitte neid ei otsinudki see kõrgi näoga mees? Lõpuks võttis ta südame rindu ja sõitis valitsusse. Luba anti talle kiiresti ja sekeldusteta välja ning nüüd ta istubki valitsuse ülema ees, kes vaatab teda sõbralikult ja küsivaIt, oodates, mida ta ütleb.

«Vabandage, et ma teid tülitan... Kuid mulle tundub, et see on väga tähtis. . . Meil võõrastemajas käis teie töötaja. Kontrollis sissekirjutuste raamatut. . .»

Polkovnik kuulas teda katkestamata. Ainult aeg-ajalt patsutas ta peopesaga kergelt vastu lauda, otsekui soovides selle liigutusega rahustada üha enam ja enam erutuvat naist.

«See võib-olla pole minu asi... Kuid ma otsustasin siiski tulla. Sest just sel ööl, enne teie seltsimehe tulekut, ööbisid võõrastemajas kolm noormeest. Ööbisid sisse kirjutamata. Passe ära ei andnud. Töötas minu paariline.

Kohti polnud. Aga need kolm meest palusid luba jääda ainult hommikuni. . .» .

«Ja mis ajal nad tulid?»

«Kella üheteistkümne paiku.»

«Kas te neid nägite?»

«Hommikul, poole seitsme ajal, kui võtsin vahetust vastu. »

59
«Tähendab nad olid juba ööbinud?»
«Jah, diivanitel, koridoris.»
«Ja läksid ära?»
«Jah, ütlesid õhtul, et kell kuus sõidavad ära. Ja lahkusid umbes pool seitse.»
«Kas te ei võiks neid kirjeldada?»
Jekaterina Pavlovna sattus segadusse.
«See on raske. . . Ma nägin neid vilksamisi.»
«Aga kas võiksite ära tunda, kui neid teile näidatakse?»
«Võiksin vist küll.»
Telegin astus suure seifi juurde, avas ukse ja võttis välja kausta, mille pappkaanel oli suur selge number «93». Päästnud paelad lahti, võttis ta kaustast mingi.
ülesvõtte, tõmbas lauasahtli lahti ja võttis terve paki fotosid.
«Vaadake tähelepanelikult, seltsimees Sinelnikova. Kas nende kolme seas polnud ehk seda meest?» Telegin ulatas Jekaterina Pavlovnale ühe pildi.
Naine vaatas kaua, pilutades silmi. Lõpuks raputas ta eitavalt pead:
«Ei, teda polnud.»
«Aga see?»
«E-ei tea. . . Näib, et ei.»
Polkovnik andis naisele korraga kolm fotot:
«Vaadake neid.»
Ja ta tundis ära. Jah. Just see, arm silma all ja pikerguse, otsekui külgedelt kokkulitsutud peaga.
«See mees oli!» lausus ta kindlalt.
«Vaadake tähelepanelikumalt.»
«Jah, jah, ma mäletan hästi. Nimelt see.»
Ppolkovnik pani Nikolai pildi kausta.
«Väga kahju, et te tulite hilja, Jekaterina Pavlovna.»
«Ma saan ise ka aru. ..» Naine langetas pea. «Kuid...Mind solvas väga teie töötaja toon..., Ta nagu poleks mind usaldanud... Isegi vaatas mingisuguse imeliku
kahtlustusega... Ma kaua ei julgenud. ..»
«Jaa, kui te oleksite veidigi varem tulnud...» ütles Telegin. «Kuid te aitasite meid praegugi väga palju.»
Kui Sinelnikova ära läks, istus Telegin minuti mõttesse vajunult. Tähendab Zaitsev ei eksinud. Spioone on kolm:
Ja mõnda aega olid nad koos. üks sai otsa. Järele jäi kaks. .. Kaks... Kes nad on? Kus nad praegu viibivad?

60
Ja ta sidus aeglaselt kinni pappkausta paelad, mille kõval kaanel ilutses arv «93».

Pjotr Polikarpovitš Sažentsev, kirglik margikoguja, oli erutatud. Ei, ta oli lihtsalt nördinud. Valitsuse korrapidajal vanemleitnant Sokolovil läks suure vaevaga korda teda rahustada.
«Ei,- te ainult mõelge!» pahandas vanamees. «Keegi lurjus kasutab minu kui saatja aadressi, et kirju välismaale .saata. Mõistate - kasutab aad-res-si! . . .»
«Mõistan, kõike mõistan, Pjotr Polikarpovitš. Kuid teie rahunege. Me selgitame välja, kes seda teeb ja mis eesmärgil.»
«Mis eesmärgil? Muidugi selleks, et üle lüüa minu marke. Teie klaarige see asi ära. Ja süüdlast karistage nagu kord ja kohus. Tahtsin teilt muide küsida. Mispärast miilitsast, kuhu ma otsekohe pöördusin, mind teie juurde saadeti?»

«Sellepärašt, Pjotr Polikarpovitš, et asi võib seista mitte ainult markides.»
Kõik algas hommikul. Võttes postkastist nagu tavaliselt ajalehte, nägi Sažentsev helesinist ümbrikut märgisega «Rahvusvaheline». Pjotr Polikarpovitš sai ka varem üsna tihti kirju välismaalt. Seda laadi saadetis ei pannud teda imestama. Kuid toonud ümbriku tuppa ja pannud prillid ninale, kohmetus Sažentsev. Kiri oli tagastatud, saatjale tagasi saadetud. Aga saatjaks. .. oli tema ise, Pjotr Polikarpovitš Sažentsev! Kuid lubage, see pole ju üldse tema käekiri. Ja kuigi ta tunneb adressaati, kes elab Lääne-Saksamaal, pole too talle ammu kirju saatnud. Ja miks pöördus kiri Nõukogude Liitu tagasi? Ahaa. Saatja oli unustanud kirjutada maa nimetuse. Ainult linn, tänava nimetus, maja number ja perekonnanimi... Oota sa mul! . .. Kuulmatu häbematus - kasutada tema, Sažentsevi, nime, et vahetada kirju kollektsionääridega!... Ei, ta läheb jalamaid miilitsasse! Otsitagu see tundmatu huligaan üles ja saagu ta karistada!
Ent miilitsast saadeti Pjotr Polikarpovitš millegipärast siia, Riikliku Julgeolekukomitee Valitsusse.

Polkovnik Telegin uuris Sokolovi toodud kirja. Tavaline kiri palvega vastastikku marke vahetada. Kuid polkovniku ees laual oli tekst, mis saadeti laboratooriumist,

kus kiri oli läbi teinud spetsiaalse töötluse. Paberilt leiti salakiri. Telegin võttis laboratooriumist saadetud lehe ja luges kümnendat korda ridu: «Hakkasime tegutsema üksikult. Kuulan teid kokkulepitud ajal.»
Jah, kirja Lääne-Saksamaal elavale filatelistile ei olnud Sažentsev kirjutanud. Seda oli teinud keegi teine. «Hakkasime tegutsema üksikult.»
Jah, nüüd on selge - alla on heidetud rohkem kui üks spioon. Neid on mitu. Zaitsev nägi kolme. Kuid võib-olla on neid rohkem? Neli? Viis? . .. Ent Jekaterina Pavlovna nägi samuti kolme. Kiri saadeti ära päev pärast seda, kui kolm tundmatut ööbisid võõrastemajas «Majale». Nähtavasti on neid siiski kolm. Ei saanud ju neljas, kui neid on neli, olla kogu aeg eraldi. Aga mis siis, kui temal on iseseisev ülesanne?.
«Kuulan teid kokkulepitud ajal.» Kokkulepitud aeg. Selge - sellel, kes seda teatas, on raadiojaam. Kus see asub? Peilingaatorid pole seni veel saatja tööd fikseerinud. Kuid jutt käib kahtlemata raadioühendusest. Näliltavasti kasutab salakuulaja esialgu ühepoolset sidet, võttes vaid saateid vastu. Ta on ettevaatlik.
Versioonid, oletused ja aimused kerkisid. esile üksteise järel.
Võõrastemajas ja metsas olid spioonid pakkideta. Muide, metsa suhtes pole midagi teada. Zaitsevile võis põõsastesse peidetud varustus ka märkamatuks jääda. Kuid võõrastemajasse tulid salakuulajad ilmselt asjadeta. Tähendab nad peitsid asjad ära. Kuhu? Metsa? Ja kas raadiojaam on ka seal? Väga võimalik. Järelikult tuleb võtta range kontrolli alla need kohad, kus spioonid on juba käinud. Kui raadiojaam on metsas, asuvad salakuulajad tingimata kusagil läheduses.

Kolmeteistkümnes peatükk VAENLANE RUTTAB

Öelnud, et tuleb tagasi alles õhtuks, jättis Sergei Maria Fjodorovnaga hüvasti ja läks ära. Täna keskpäeval pidi ta plaani järgi kuulama raadio kaudu oma šeffe. Mõned korrad oli Sergei juba saateid vastu võtnud. Ise aga mitte saatnud. Ta ei tahtnud esialgu raadiojaama välja kaevata.

Seda ei maksa erilise vajaduseta teha. Aga vastu võtta šifreeritud radiogramme võib ka portatiivse raadioaparaadiga.
Lükates käte ja rinnjga laiali tihedaid põõsaid, tungis Sergei tihnikusse, peatus ja vaatas kella. On

aeg. Ta tõmbas portfellist traadikera ja viskas selle osavalt puu otsa. Traadiotsa ühendas väikese vastuvõtjaga, mis mahtus vabalt samasse portfelli koos mõnede raamatute ja vihikutega, mis ta oli ostnud, et viia eksitusse Maria Fjodorovnat, kes oli väga rahul oma tööka ja sõbraliku «üliõpilasest» üürnikuga. See sõna, mis tal tookord restoranis oli ootamatult suust lipsanud, tegi Sergeile palju peavalu. Eideke oli temaga mitu korda juttu alustanud tema õppimisest. Tuli välja uurida, missugused instituudid Petrovskis on. Ta oli muide erilise vaevata heasüdamliku Maria Fjodorovna uskuma pannud, et ta astus pedagoogilisse instituuti kirjanduse osakonda.

Sergei pani pähe kõrvaklapid, keeras nuppe ja kuulis otsekohe oma kutsungit. Süda hüppas rõõmust.

Kutsungid vaikisid ja pärast lühikest pausi tuli kuuldavale saate algust etteteatav signaal. Sergei seadis end valmis, ja kui hakkasid kostma morsetähestiku tihedad piiksuvad signaalid, alustas ta kiiresti üleskirjutamist. Ja siis tuligi lõpp. Kuulanud ära kordussaate, kontrollis ta üleskirjutatud teksti. Kõik oli täpne. Siis tõmbas ta puu otsast antennimaha, pani korralikult portfelli, võttis kooditabeli ja dešifreeris saadud radiogrammi:

«Kvadraadis kaheksa asub sõjaline objekt. Teostage hoolikat luuret. Selgitage välja sissepääsemise võimalused. Hankige läbipääsuloa näidis. S.»

Alla on kirjutanud kolonel Shill ise. Tähendab - asi on väga tähtis. Huvitav, kui suure summa nad tema nimele panka panevad, kui ta saab läbipääsuloa? . . .

Vladimir ruttas M-i linna. Ta oli juba niigi hilinenud, muutes omavoliliselt instruktsiooni. Kuid ta tahtis nii väga käia ära seal, väikeses külas vaikse jõe kaldal!... Ta ei saanud teisiti talitada.

Ühes jaamas astus Vladimir puhvetisse. Ta tahtis süüa. Puhvet oli rahvast täis. Joodi tõtlikult õlut, suupisteks võeti võileibu. Vladimiril polnud kuhugi rutata. Siin peab ta ümber istuma. Rongi väljumiseni Južnokamenskisse on tervelt kaks tundi aega.

Ta võttis kaks kannu õlut, mõned võileivad, portsjoni viinereid kapsaga ja istus lauda.

Puhvetis käis ühe laua juurest teise juurde määrdunud vatikuues ja võidunud nokaga näotus sonimütsis noormees ning nuias almust. Astus Vladimiri juurde:

«Kostita õllega.»

Vladimir nihutas talle kannu lähemale:

«Joo.»

Noormees surus. ahnelt kruusi suule. Vladimir silmitses teda uudishimuga.

«Miks sa ei tööta?»

«Aga misjaoks?» järgnes loid vastus. «Kuni leidub lolle, on mul ka raha.» Poiss pühkis käisega märja suu kuivaks ja kummardas jultunult: «Aitäh võõrustamise eest. Nägemiseni.»

«Pea kinni. Sul on raha vaja?»

Noormees peatus:

«Ja ,kuidas veel! Vahest ehk annadki, mis? Toon tagasi, või tabagu mind issanda välk!»

«Lolle otsid. Kas sul pass on?» .

«Aga kuidas siis? Ilma passita me ei liigu, On ka tõend. Ma olin vangis. Alles üleeile vabanesin.»

Noormees võttis taskust neljaks kokkumurtud paberi, soris veel ja tõmbas välja passi. Vladimir lükkas tema poole teise kannu:

«Joo.»

Kuni endine vang jõi, uuris spioon tähelepanelikult passi.

«Müü pass mulle ära,» sosistas ta.

Ootamatusest läks noormehele õlu kurku. Ta jäi Vladimirile üksisilmi otsa vaatama, limpsates nõutuna oma huultelt õllevahtu.

«Sina saad teise. .. Aga see. .. Noh, ütled, et kaotasid ära. Kolme kümnelist tahad?»
«Kolme. .. kümnelist?»
«Säh, võta. . .»
Raha nägemisel lõid poisi silmad põlema. Ta kahmas raha, tõmbas Vladimiri käest oma tõendi, jättis talle passi ja kadus kiiresti. Spioon vaatas ringi ja ruttas samuti ukse poole.

«Tähtis sõjaline objekt.» See tuli veel üles otsida. Sergei hakkas igasugustel ettekäänetel külastama kahek-

sanda kvadraadi rajooni ja märkas peagi, et ühes väikeses jaamas, kilomeetrit kakskümmend Petrovskist, läks hommikuti maha palju reisijaid. Inimesed kandsid tööriietust ja kiirustasid. Väljusid eri vagunitest, teretasid ja läksid üheskoos maanteed mööda metsa. «Tunnevad üksteist, tähendab töötavad koos,» mõtles Sergei.
Teisel päeval järgnes ta märkamatult läbi metsa töölistele ja nägi varsti katusealust. Bussijaam. Siit sõitsid töölised autobussidel edasi.
Mitu päeva järjest astus spioon maha selles pooljaamas, tuli läbi metsa bussijaama, ja et inimesed harjuksid teda nägema, läks neist mööda ja liikus küla poole, mis paistis metsatuka tagant mäenõlval.
Kord teel istus ta talle järele jõudnud väikesele veoautole.
«Lähme soojendame end,» tegi ta autojuhile einelaua juures maha tulles ettepaneku.
Juht raputas eitavalt pead, pani käigu sisse ja auto liikus uratades edasi.
«Läks luhta,» kahetses Sergei. «Aga tuttav autojuht kulub meie töös marjaks ära.»
Einelauas polnud kedagi. Puhvetipidaja klõpsutas arvelauda. «Tööaeg,» taipas Sergei.
Järsku paiskus uks pärani. Einelauda vajusid sisse kolm noormeest. Sergei astus kiiresti leti juurde, võttis kannu õlut ja istus lauda.
«Teen välja!» hüüdis kõige noorem kolmest, heledajuukseline ja üleni tedretähniline poiss.
«Sõber!» pöördus ta puhvetipidaja poole. «Kõikidele paar õlut ja suupistet! . . . Kehakinnituseks.»
Nad istusid kõrvallauda, rüüpasid õlut ja ajasid kõvasti juttu. Nende jutust sai Sergei aru, et vintis sõbrad on täna tööst vabad, aga homme lähevad öisesse vahetusse.
Järgmisel päeval ilmus Sergei einelauda töö lõputundidel. Tema tuli esimesena ja istus lauda. Varsti hakkas toidubaar rahvaga täituma. Tööliste hulgas tundis ta ära tedretähnilise poisi. Too nähtavasti kiirustas. Laudade taga kohti polnud. Kui aga noormees möödus õllekruusi käes hoides Sergeist, hüüdis viimane teda:
«Istu, sõber! Mina lähen varsti ära.»
Noormees naeratas tänulikult ja istus.
Sellest ajast peale hakkas Sergei tihti külastama toidubaari. Ja tema lootused ei petnud teda. Möödus nädal ja

ta kohtus jälle tedretähnilise noormehega ning noogutas talle nagu vanale tuttavale:
«Istu. Koht on vaba.»
Mõni aeg jõid nad õlut vaikides. Pärast küsis Sergei nagu juhuslikult:
«Kas sel nädalal töötad päevases vahetuses?»
«Jah, päevases.» Poiss krimpsutas nägu ja keeras pead.
«Pummeldasime eile. .. Siiamaani lõhub peas nagu vasaraga.»
«Noh, seda on kerge parandada!» Sergei tõusis kärmelt, läks leti juurde, võttis pudeli viina, vorsti, juustu ja tõi veel kaks kannu õlut. «Millega end haigeks tegid, sellega ka arsti,» naljatas ta, valades

klaasidesse viina. «Tutvuse terviseks! Kuidas sind kutsuda?»
«Ivan.»
«Aga mina olen Valeri. Joo, Vanjuša!» Sergei tõstis klaasi, lõi kõlinal noormehega kokku ja jõi viina ära ühe sõõmuga.
Et nähtavasti teisest mitte maha jääda, tegi poiss sedasama.
«Vaat see on meite moodi, töömeeste moodi!» kiitis Sergei kannust rüübates.

Ohtul, kui pimenes, astus Vladimir väikese majakese juurde, mis uppus kolletavatesse sirelipõõsastesse, ja koputas. Ukse avas sale noor naine. .
«Elvira Leonovna?» päris Vladimir viisakalt.
«Jah, see olen mina,» vastas naine lävelt tundmatut külastajat vaadates. .
«Ma otsisin teid üles sõprade palvel,» ütles Vladimir majja astudes ja enda järel hoolikalt ust sulgedes.
«Sõprade palvel?» imestas naine. «Te püüate mind intrigeerida. Ma otse põlen uudishimust. Missuguste sõprade palvel siis?»
«Meie ühiste, ameeriklaste.»
Elvira põrkas tagasi:
«Mis te ütlesite? Mul ei ole ameeriklastest sõpru.» «Ilmaaegu mõtlete nii. Praegu on ameeriklased sõpradeks kõikidele, kes sõja ajal olid lähedased sakslastele.»
«Mina ei tunne mingisuguseid sakslasi! Mis teil vaja on?!»
«Rahulikult, rahulikult, Elvira Leonovna. Šeff kinnitas

mulle, et te olete täiesti tasakaalukas naisterahvas, aga tema eksib harva.»
Sõna «šeff» juures kehitas Elvira õlgu; oli näha, et ta rahuneb.
«Ei saa aru, mida te õieti tahate?»
«Ma tahaksin teada, kus on Peterson?»
Elvira Leonovna erutus uuesti.
«Kust teie Petersoni tunnete?»
«Mina tean mitte ainult seda. Mulle on teada, et sakslased andsid teile välja fremdenpassi. . »
Elvira vajus jõuetult toolile:
«Pärast sõda pole ma Petersoni näinud,» pomises ta.
Vladimir vaatas teda teraselt:
«Andke õige käärid.» ,
Ikka veel segaduses olles tõusis Elvira Leonovna püsti, võttis tualettlaualt käärid ja ulatas külalisele. Too keeras pintsakuhõlma tagasi ja harutas kääriotstega närviliselt voodrit torkides selle lahti. Põrandale kukkusid korralikult kokkumurtud paberilehed. Vladimir tõstis need ettevaatlikult üles ja tegi lahti.
«On see teile tuttav?»
«Mu jumal! Mu jumal! . . .» Elvira Leonovna läks näost kaameks. Ta tundis ära tema enda poolt allakirjutatud kohustuse teha kaastööd hitlerlikule luureteenistusele.
«Näete nüüd. Välismaal teil sõpru ikkagi on.»
«Mu jumal! Mu jumal! . ..» kordas naine, surudes peopesi vastu õhetavaid põski.
«Rahunege,» ütles Vladimin. «Võõraste kätte need dokumendid ei satu. Kus te praegu töötate?»
«Ma olen joonestaja.»
«Palju teenite?»
«Vähe. .,.» naine vaatas ikka ,veel hirmuga imelikku külalist.
«Teie sõbrad ameeriklased,» lausus Vladimir, «on väga rõõmsad, kui saavad teada, et te *olete* elus ja

hea tervise juures. Nemad oskavad abi eest hästi tänada,» kordas ta sõna-sõnalt seda, mis instruktor John tal pähe käskis õppida.

1 Fr e m d e n pa s s - nii nimetati passi, mille hitlerlased andsid inimestele, kes töötasid koos nendega ajutiselt okupeeritud Nõukogude Liidu territooriumil.

«Kuidkuid mida minult nõutakse?» küsis Elvira Leonovna end veidi kogudes.
«Kas te olete abielus?» küsis Vladimir vastuse asemel.
«Milleks teil seda on vaja teada? . .. Ei, ma pole abielus.»
«Tore. Niisiis. Korraldused on tühised. Esiteks – anda ajutiselt peavarju ühele mehele.»
«Mehele? Kes ta on?»
«Noor mees,» ütles Vladimir ja naeratas. «Umbes säärane nagu mina.»
Naine naeratas samuti.
«Kui säärane, siis olen nõus. Aga kuidas ma teada saan, et tema ongi too õige mees?»
«Ta annab teile minu poolt tervituse edasi. Muide, mind kutsutakse Valentiniks. Palun vabandust, et end ei esitlenud.»
Pärast seda jättis Vladimir oma uue tuttavaga hüvasti ja lahkus kiiresti. Kuid ta ei läinud ära. Peitnud end nurga taha, hakkas ta maja jälgima: kas Elvira ei jookse ehk teda üles andma. Ent naine ei läinud kuhugi ja varsti kustus tema aknas tuli.
Järgmise päeva varahommikuloli Vladimir uuesti Elvira Leonovna maja läheduses. Peitnud end nagu eilegi, ootas ta, kuni naine väljus, ja järgnes talle veidi maad temast tagapool. Ta saatis Elvira hooneni, kus asus projekteerimiskontor. Seal nähtavasti töötas Elvira, ja rahunenult leidis ta, et kõik on korras.

Kord kohtas Sergei nagu juhuslikult Ivani tänaval. «Vanjuša! Sõber! On alles kohtumine! Küll on ikka hea juhus! Mina olen parajasti vaba! Lähme, vennas, teeme ühe pisikese pitsi! . . .»
Kaua Ivani meelitada ei tulnud.
«Said palka?» küsis ta silma pilgutades.
«Ja-jah, täpselt arvasid ära!»
«Aga meil on alles homme.»
«Siis, tähendab, sain sinuga õigel ajal kokku!»
Ja Sergei tassis noormehe tuttavasse einelauda inimese tõtlikkusega, kes on otsustanud sõpra iga hinna eest kostitada.
Istuti lauda. Sergei kulutas raha haruldase heldusega.
Ivan küsis:
«Kas sa said preemiat või?»

«Täpselt nii, Vanjuša, sain preemiat.»
Nad jõid tühjaks ühe pudeli, võtsid teise. Sergei lobises vahetpidamata, jutustas anekdoote ja lõbusaid lugusid, peaaegu midagi Ivanilt ei pärinud ja vallutas täielikult lihtsameelse nooruki.
«Nüüd aga tuleks meil minna värsket õhku hingama ja end tuulutama,» teatas ta resoluutselt, kui märkas, et Ivan on juba korralikult purjus.
Nad lonkisid kaua ümbruskonnas ringi. Ja spioon juhtis noormehe nagu täiesti juhuslikult traataia juurde, mida ta oli juba ammu metsas märganud.
«Mis Mannerheimi liin see veelon?» imestas ta naljatades, tehes näo, nagu kavatseks ta traadist üle ronida.

«Mis sa teed!» peatas teda Ivan. «Sinna ei tohi minna. »
«Mispärast?»
«Keelutsoon. Luba on vaja.» Ivan puudutas masinlikult oma rinnataskut.
«Küll on kahju!» ütles Sergei. «Näed seal, künka taga, on metsatukk. Kasvab vist palju seeni!... Aga mul on tädi linnas. Armastab väga seeni. . . Mis siis ikka parata! Lähme tagasi.»
Tagasiteel astusid uuesti einelauda sisse, jõid veel ja Sergei saatis Ivani koju.
«Sa elad lähedal,» ütles ta poisiga jalgvärava juures hüvasti jättes. «Sa ei pea sõitma tööle.» . «Ega ma sõidagi. Käin jala. Läbi metsatuka. Ikka mööda jalgr~da.» Ja Ivan viipa-s käega suunda näidates.

Južnokamenskisse sõitis Vladimir mitte ainult selleks, et kohtuda Sergei ja Nikolaiga. Tal oli tingimata tarvis pääseda sinna, kuhu ta mattis oma asjad. Sinna peitis ta ka osa oma rahast, aga seda oli praegu väga vaja: ei või ju Elvira Leonovna juurde tühjade kätega minna.
Hüvasti jättes olid spioonid kokku leppinud, et nad kohtuvad turul. Rahvast on seal palju ja rüsinas pole raske silmist kaduda. Ja jõudnud Južnokamenskisse, läks Vladimir ettenähtud tunnil turule. Ta märkas juba eemalt Sergeid, ja unustanud ettevaatuse, sööstis tema poole. Sergei oli ikkagi oma inimene, peale Nikolai vist küll ainuke lähedane inimene sellel maal, kus tuli ühtelugu väriseda oma naha pärast.
«Volodka, nurjatu! Tere!...» Sergei oli samuti kohtu-

mise üle rõõmus. «Noh, kuidas käsi käib? . .. Mida jõudsid ära teha?»
Nad läksid üle turu ja istusid hoonestamata maaalal plangu taga palgivirnale.
«Minul lähevad asjad hästi,» jutustas Vladimir. «Sain endale passi. Tõelise. Nüüd hakkan kanda kinnitama. Aga kuidas sinul läheb?»
«*All right!* Esialgu kuulan meie omasid raadio kaudu.
Ise ei anna midagi edasi. Asusin elama kindlasse kohta.
Sain tähtsa ülesande. Homme on mul otsustav päev. Aga kus Nikolai on? Tema ju pidi ka siia tulema.» Sergei silmad tõmbusid erutusest pilukile. «Võib-olla kukkus
sisse? »
«Ei, Nikolai on ettevaatlik poiss. . .»
Ent Vladimiril hakkas järsku ka kõhe. Aga äkki jäi Nikolai tõepoolest vahele? Seda võib igal hetkel juhtuda igaühega neist.
«Jääme ootama,» ütles ta.
Kuni pimedani käisid nad kordamööda kokkulepitud kohas. Nikolaid ei olnud. Taevas lõi kahvatult helendama kitsas kuusirp. Jääda siia kauemaks oli ohtlik. Sergei ja Vladimir läksid ööseks metsa. Sergei pöördus nimme sellele rajale, mis viis orava pesaõõnega, nende «postkastiga» puust mööda. Kuid mingit kirja Nikolailt seal polnud.
Sel ööl peitsid nad Vladimiri raadiojaama mujale. Kohta, kuhu see oli enne maetud, teadis Nikolai. Kui ta sisse kukkus, seab vastuluure siin tingimata üles lõksu.
Matnud saatejaama hoolikalt maha, jätsid spioonid hüvasti ja sõitsid minema, ilma et nad jällegi oleksid teineteisele öelnud, kuhu nad sõidavad.

Siin ongi jalgrada, mida mööda Ivan käib tööl. Teist päeva läheb ta öisesse vahetusse. Sergei hiilis siia, kui juba pimenes. Ta sai aru, et Vladimiril on õigus. Kui Nikolai jäi vahele, on parem oodata. Kuid radiogrammile oli alla kirjutanud Shill ise. Ja alles eile sai ta veel ühe küsimusega, kuidas

ülesannet täidetakse. Tuleb rutata. Tuleb kiirustada... Võib-olla, kui ta on selle ülesande täitnud, saab loa tagasi pöörduda... Tagasi!... Kuidas tahaks jälle leida end reklaamtuledest kirendaval tänaval, mis kihab ilusates riietes inimestest, lõbusatest inimestest, kelle poolt ei maksa hirmuga oodata mingisugust etteaimamata väljaastumist, keda pole vaja karta! . . .

Sergei ei lakanud naiivselt uskumast seda, et tema peremehed täidavad oma lubaduse - annavad talle võimaluse tagasi pöörduda ja rahulikult oma lõbuks elada. . .

Spioon peitis end põõsastesse ja jäi ootama. Ta teadis, et oodata ei tule kaua. Ja tõepoolest, varsti kuulis ta astumist. Keegi tuli kindlal sammul ja vilistas muretult.Tema! . . . Ivan! . . . Sergei pidas hinge kinni.

Sammud lähenesid. Tulid üha lähemale ja lähemale. . .Sergei kergitas end pisut ning vaatas hästi teraselt...Jah, see on Ivan...

Noor tööline astus mööda tuttavat, palju kordi käidud metsarada. Ta ei rutanud. Vahetuse alguseni oli veel küllalt aega. Ja järsku rabas kohutav hoop pähe ta jalust maha. Ta vajus otseti kastest niiskesse samblasse.

Sergei keeras Ivani selili, kuulatas. Näib, et ei hinga. Kuulatas veel. Täpne löök. Instruktor Mike – sooniline ameeriklane, kes õpetas neile džudžitsu võtteid, oleks säärase löögiga rahule jäänud. . .

Spioon hakkas kiiresti läbi tuhlama oma ohvri rinnataskuid. Paberossid... Tikud... Käes!... Läbipääsuluba! . . . Shilli ülesanne on täidetud!

Karanud püsti, tahtis Sergei jooksu pista, kuid tuli otsekohe liikumatult põiki üle tee lamava Ivani juurde tagasi. Tuleb ju jätta riisumise mulje. Ta kiskus ruttu töölise seljast pintsaku, tõmbas püksitaskud pahupidi välja. Rohule veeres peenraha, kukkus välja taskunuga, ninarätik . . Tassinud pärast - seda surnukeha teerajalt kõrvale, vupsas Sergei nõkku ja kadus padrikusse.

Neljateistkümnes peatükk VEDAS

Löönud pärast toibumist silmad lahti, ei saanud Ivan algul aru, kus ta on. Pimedus... Puud... Püüdes kohe üles hüpata, hakkas ta oigama. Kukal põles väljakannatamatus valus. Ta kukkus uuesti rohule. Ta puudutas pead.

Juuksed olid verest kokku kleepunud. Läbihammustatud k:eel oli paistes ja suus tundus olevat harjumatult kitsas... Ja alles nüüd tundis Ivan külma ja märkas, et tal on pintsak seljast võetud. «Kus siis pintsak on?» Silma-

pilkselt nagu välgatus tuli talle meelde: keegi oli talle metsas kallale tunginud. «Pintsak!... Seal on läbipääsuluba! ...»

Surudes alla valu, ajas Ivan end neljakäpakile, tõusis jalgadele ja liikus vaarudes mööda metsarada edasi. «Rutemini tehasesse,» kihutas ta end ise tagant. «Luba. . . Luba. . . Tuleb hoiatada valvet. . .»

Ta komberdas aeglaselt edasi vastu puid põrgates, nende ümbert kinni haarates ja neist end eemale tõuga'tes, jällegi vastu kasetüvesid põrgates, tajumata kuuseokaste torgete valu.

Juba tulidki nähtavale laternad värava valveruumi ees. Veel mõned sammud... Kuid siis ütles tema jõud üles ja ta kukkus näoga vastu trepiastmeid. .

Kohalerutanud valvurid haarasid Ivanist kinni ja panid ta ettevaatlikult pikali. Keegi tõi ämbritäie vett. üks valvur tõstis sealt kamaluga ja pritsis Ivanile näkku. Too avas silmad.
«Juua...»

Amber kallutati otse tema suu juurde. Ta jõi suurte ahnete sõõmudega, läkastades. Lõpuks tõmbas ta hinge tagasi.
«Läbipääsuluba. .. Minu läbipääsuluba... Metsas... Rööviti. ..»
Häire, häire... Ei läinud minutitki, kui tornidel süttisid pimestavia sinaka helgiga prožektorite valgusvihud. Kutsuti välja teenistuskoer.
Kuidas ka vaeva ei nähtud, ei osanud Ivan midagi mõistlikku jutustada. Metsas tungiti kallale. Kes - tema ei tea: Löödi pähe. Meelemärkusele tuli ilma pintsakuta. Jätkus vaevalt jõudu kohale komberdada. . .
Tormanud suurte hüpetega mööda rada edasi, keerles treenitud lambakoer veidi selles kohas, kus töölisele kallale tungiti, ja sööstis kõrvale, nõkku. Instruktor jõudis mätastest ja kändudest üle hüpates, vaevu teda tagasi hoida. ühe põõsa juures jäi koer seisma ja hakkas haukuma. Valgustati taskulampidega. Painduvate okste vahele oli pistetud puntraks keeratud pintsak.

Tükk aega ei pääsenud Sergei kuidagi välja teele. Pole kerge joosta pimedas mööda metsa. ühes lohus sattus ta nii tihedasse võssa, et ta sealt niipea välja ei rabelnud.
Koera haukumist kuulis ta samal momendil, kui tema

jalg astus kindlale külavaheteele. Ta vaatas kohkunult tagasi. Metsas vilkusid kobavalt helesinised kiired. Ta pistis jooksu. «Kiiremini, kiiremini jaama, rongile. . .»
Et jälgi segada, tegi ta sõlmi, kargas teeveerelt rohule ja tegi tohutuid hüppeid. Paremal pool hakkasid läbi hõredate puude vilkuma läheneva rongi tuled. Unustanud ettevaatuse ja pingutades kogu jõudu, tormas Sergei otsejoones jaama poole. «Kui vaid jõuaks! . . .»
Haukumine valjenes, lähenes. See kumises kõrvus... Sergei veeres nõlvakust alla, silkas üle raudteetammi ja peaaegu otsekohe hakkas seljataga mürisema: kaks üheaegselt lähenenud ja vastassuunas sõitvat rongi lõikasid ta tagaajajatest ära. . .

üha piinavamalt, üha pealetükkivamalt jälitas Vladimirit mõte, et Nikolai on tabatud. Oo, bolševikud oskavad oma jubedate piinamistega tema keelepaelu valla päästa. Tema annab muidugi, kui ta juba pole andnud, oma kaaslased välja. Võib-olla hoitakse praegugi silma tema, Vladimiri peal.
Igas möödujas hakkas talle viirastuma nuhk. Ta hakkas kartma isegi omaenda varju. Tema närvid olid viimase võimaluseni pingul.
M-i jõudis rong vara hommikul. Rahvast liikus tänavatel vähe. Kojamehed pühkisid kõnniteid, riisusid langenud lehti hunnikutesse. Sõiduteedel siutsusid varblased.
Elvira Leonovna maja juurde hiilis Vladimir kõige kõrvalisemate põiktänavate kaudu..Ta ei julgenud kaua sisse astuda. Ja kui noor naine välja tuli, et tööle minna, käis ta, nagu eelmiselgi korral, märkamatult tema kannul ja jälgis eemalt, kuhu ta läheb.
Töllerdada kogu päev linnas oli talumatu. Ettevaatusabinõusid tarvitusele võttes hiilis Vladimir linnast minema ja varjas end kogu päeva metsatukas, vaatamata sellele, et juba keskpäevast peale hakkas vihma tibama ja puhus külm tuul.
Alles hilja õhtul, pimedas, täiesti kurnatuna, koputas ta tuttavale uksele.
«Kes seal on?» küsiti ehmunult ukse tagant.
Ta märkis endamisi, et esimesel korral avas Elvira Leonovna ukse küsimata, kes tuleb.
«Toon teile ValentiniIt tervitusi,» lausus Vladimir peaaegu sosinal.

Kõlksatas uksekett.
«Astuge rutem sisse!»

Vladimir lipsas läbi ukse tuppa.
«See olete teie?» hüüatas naine. «Teie ise?»
«Jah, mina ise. Mis siin siis imelikku on?»
«Kuid teie ju... Aga muide, ükskõik...»
Vladimir tõmbas temalt pilku pööramata välja rahapaki ja pani lauale. Ta märkas, et noore naise silmis süttis ahne tuluke. Kuid samal ajal ei jäänud talle märkamata, et Elvira Leonovna vaatab raha kartlikult.
«See on teie oma,» ütles Vladimir.
Naine tõmbus külmakartlikult kössi.
«Mida ma pean tegema?»
«Nagu me juba kokku leppisime - andma ulualust ühele mehele.»
«Kellele?»
«Minule.»
«Te tahate, et ma teid sisse kirjutaksin?»
«Jah. Teie mehena.»
«Ah nii? Kuid selleks on vaja dokumenti. .. Passi...»
Vladimir tõmbas sõnagi lausumata taskust passi, mille ta oli puhvetis endiselt vangilt ostnud. Elvira Leonovna kortsutas kulmu.
«Uhiuus?»
«Mõtlete, et on võltsitud?» küsis Vladimir. «Ilmaaegu.
See on kõige ehtsam.»
Naine sirutas välja käe, kuid Vladimir pistis passi taskusse.
«Kõik tuleb omal ajal, Elvira Leonovna. Eelkõige on mul vaja, et te nõustuksite.»
Elvira Leonovna vaikis hetke ja noogutas:
«Jääge pealegi.»
«Noh, siis on kõik hästi,» ohkas Vladimir kergendusega.
Ta tõmbas taskust fotokoopia Elvira Leonovna kohustusest teha saksa luurele kaastööd ja ulatas talle. «Seda pole mul enam vaja.»

Naine kahmas .ägedalt lehe, rebis puruks, jooksis kõrvaltuppa, ja Vladimir kuulis, kuidas seal paugatas ahjuuks.

. . . Pärast kallaletungi Ivanile ei käinud Sergei mitu päeva majast väljas, ta tegi näo, nagu õpiks ta intensiivselt. Ta ootas, kuni meeled rahunevad. Läbipääsuluba oli

tema käes. Tehase läbipääsuluba! . . . Ennäe, selle väikese plingikaanelise raamatukesega võib iga mees rahulikult minna läbi värava salajasse tehasesse, kõik teada saada, kõik välja uurida ja võib-olla isegi. .. Jaa, Shillile oli seda luba vaja sugugi mitte kollektsiooni jaoks. See on selge. Raamatuke tuleb ükskõik mil viisil saata piiri taha.

Sergeile meenus jutustus, mida ta oli kuulnud instruktor Johnilt. Berliini juveelikauplusse tuli hästi riietatud härra ja hakkas hindama kallist briljantkaelakeed. Ta ei saanud kuidagi äri omanikuga kaubale, ja hoides eset käes, palus talle võrdluseks näidata teist pärlikeed. Peremees pöördus kõrvale ainult hetkeks, aga kallihinnalist ehet polnud enam ostja käes.

Kaupluse omanik tõstis kohutavat kära. Viivitamatult lukustati kõik uksed ja kutsuti välja politsei. Ärist ei pääsenud keegi välja ja ostja ei saanud ehet kellelegi üle anda. Ta otsiti sealsamas läbi, kuid midagi ei leitud. Tuhniti läbi kogu kauplus - sama tulemus. Nördinud ostja viidi tugevdatud valve all ärist välja ja pandi politseiautosse istuma. Peremees jooksis talle järele ja karjus, et otsitaks hästi.

Mitu päeva vältasid otsingud. Varguses kahtlustatavat ostjat valgustati läbi röntgeniga, kõik tema

riided harutati niithaaval üles, kuid kadunud asja ikkagi ei leitud. Tema ees vabandati ja ta lasti minema, kusjuures talle maksti kahjutasu. Tegelikult aga oli kaelakee varastanud just nimelt too härra - tuntud varas.

Jutustanud selle loo, küsis John: «Noh, kuhu võis teie arvates kurjategija kaelakee peita?» Ei Nikolai, Vladimir ega Sergei osanud vastata. Ja siis ütles instruktor: «Tuleb endas taibukust arendada. See kulub teile ära. Lahendus on ju väga lihtne. Kui peremees ümber pöördus, pistis varas kaelakee tema pükste tagumisse taskusse. Ta oli kindel, et peremees tuleb kauplusest välja teda politseiautoni saatma, aga ukse ette kogunenud rahvamurrus on tema kaasosaline, kellel on imelihtne paljaks riisuda nii suurest kaotusest masendatud ja peaaegu vastutusvõimetuks muutunud meest. . .»

Ja vaadeldes praegu läbipääsuluba, meenutas Sergei seda jutustust. «Aga mis siis, kui katsuks pista loa mõne välismaale sõitva turisti taskusse? Ja teatada tema tunnused. Varastatagu ta vaksalis paljaks, niipea kui ta piirist üle .sõidab . . .»

76

Milleks muide rutata? Ta saab instruktsioonid, mida loaga teha, ja asi ongi kombes. Kuid ikkagi oleks hea välja töötada oma isiklik plaan. Võimalik, et see plaan kukub nii hästi välja, et kolonel Shill kutsub Sergei enda juurde, vabastab ta tavalise agendi kohustest ja määrab osakonda mingile kõrgele ametikohale.

«Saatus on ju tõepoolest minu vastu heatahtlik,» mõtles Sergei luba silmitsedes. «Esialgu areneb kõik ladusalt, väga ladusalt.» Tal vedas oivaliselt. Kadunud Nikolai peale polnud aga mingit tahtmist mõelda.

Kiri Lääne-Saksamaale Pjotr polikarpovitš Sažentsevi saatja-aadressiga oli läkitatud Južnokamenskist. Tähendab spioon, kes selle saatis, tegutseb seal. Võib-olla aga sõidab sinna; oletame, et varem kokkulepitud alalisse kohtumispaika.

Polkovnik Telegin istus mõttesse vajunult avatud «Toimiku nr. 93» materjalide juures. Kuid siiani polnud midagi uut nendele materjalidele lisandunud. Kalleletung Ivan Bojarõšnikovile?.. Veel on vara kinnitada, et see on vaenlase ühe salakuulaja kätetöö. Kuid oletada võib. Otsinud hoolikalt läbi metsa selles kohas, kus töölisele kallale tungiti, leidsid kriminaaljälituse töötajad taskunoa, taskuräti, isegi raha. .. Tõsi küll, peenraha. Kuid Bojarõšnikov tunnistas, et kõikidest tal taskutes olnud asjadest on kadunud ainult läbipääsuluba tehasesse.

Kui riisujaks oli spioon, siis peab tõesti ütlema, et vaenlase salakuulajal vedas mehemoodi. Koer ajas juba värskeid jälgi,. kui tema ette kerkis tõke - kaks raudteerongi.

Vaenlasel läks nähtavasti korda liikumise peal vagunisse hüpata. Vaatamata etteteatamisele ja kõikide vagunite kontrollinlisele, kahtlasi isikuid kummaski rongis ei avastatud. Arvatavasti hüppas röövel vagunitrepilt maha ka liikumise pealt.

Vassiljev, Krotov ja Korotitš toimetasid endiselt tagaotsimist, kuid seni tulemusteta.

Ja äkki - uus leid.

Elatanud naine, kelle valitsuse ülem oma kabinetis vastu võttis, oli erutatud.

«Ma muidugi ei tea...» rääkis ta. «Võib-olla ma eksin. . . Kuid tulemata jätta ei saanud. Saate aru. . . Mul on õetütar. Klava. Töötab jaama restoranis. Nii siis...

Kord tõi ta minu juurde noormehe. Niisuguse sümpaatse,

77

noore poisi. . . Ta on väga viisakas. üliõpilane. Kutsutakse Viktoriks. Palus talle ajutiseks toa üürile anda. Mina elan üksi. Eks ma siis andsingi. Ta elas minu juures juba kaks nädalat. Aga eile jättis hüvasti. «Sõidan ära,» ütles ta. Hakkasin hommikul tema tuba kraamima, näen põrandal vedeleb ümbrik . . .»

Maria Fjodorovna ulatas polkovnikule ümbriku. Telegin võttis selle ja luges aadressi. Kiri oli

adresseeritud Lääne-Saksamaale.

«Mulle paistis see imelik,» jätkas eideke. «Viktor on meie oma vene inimene, aga kiri on kirjutatud võõras keeles. Ja teate, mis veel. . . Juba siis tegi see mind valvsaks. Ta käis õhtuti tihti ära. Aga ükskord tuli tagasi päris hilja. Kella kahe paiku öösel... Ta oli oma võti.

Kuid mina ärkasin üles, kui ta tuli. üleni porine . Saapad mudased ja savised. Pintsak lõhki... Ta ei näinud mind. Mina aga nägin teda hästi - minu toa uks oli paokil. Aga peaasi, tema silmad olid sihukesed... Ei, ei, ta polnud purjus. Ta oli täiesti kaine. Ja ainult silmad ... Ma.. . ma ei oska seletada. Kuid tema silmades-oli midagi säärast. Säärast, et. . . Nagu kardaks ta. Nagu oleks ta teinud midagi halba. . . Ma mõtlesin juba siis, et ütlen talle korteri üles. . .»
«Mis kuupäeval see oli?» küsis Telegin.

«Kaheteistkümnendal,» vastas Maria Fjodorovna otsekohe. «Ma mäletan hästi. Kaheteistkümnendal... See tähendab ööl Vastu kolmeteistkümnendat.»
«Ööl vastu kolmeteistkümnendat!... Kaheteistkümnenda õhtul pandi toime kallaletung Ivan Bojarõšnikovile.»

«Öelge, palun,» lausus polkovnik, «kas teie üüriline järgmisel päeval kusagil väljas ka käis?» ..

«Ei. Ta oli kodus. Rääkis, et õpib. Istus kolm päeva ja kuhugi välja ei läinud.»
Aegapidi Maria Fjodorovna kogus end.
«Ma ei tea... Vahest on see eksitus... Ma loodan, et see on eksitus... Kuid ma ei saanud tulemata jätta. . .»

«Ja tegite väga hästi, et tulite. Mul on teile veel mõned küsimused.»
«Jah, ma kuulan.»
«Kas see Viktor jutustas teile endast midagi?»
«Aga kuidas siis! Muidugi jutustas... Me sõime ju hommikust peaaegu alati kahekesi. Jõime teed. Keedi-

sega. Suvel keetsin. Aedmaasikatest . . . Ta on orb. Täielik orb. Kedagi ei ole tal. üliõpilane. Öpib pedagoogilises instituudis kirjanduse osakonnas.»
«Või nii?»
«Jah, nii ta ütles. . .»
«Püüdke oma üürilist kirjeldada. See on väga tähtis. Ja kui saate, siis üksikasjalisemalt.»
«Noh, ta on selline... Pikk... Heledad juuksed... Sinised silmad. Jumekas nägu... Väga jumekas... Niisugune terve jume...»
Ja juba esimestest sõnadest, mis Maria Fjodorovna ütles, sai Telegin aru: ennast Viktoriks nimetanud mees on üks neist, keda nägid kolhoosnik Zaitsev ja võõrastemaja administraator Jekaterina Pavlovna. Kuid polkovnik käskis ikkagi kontrollida kõikide pedagoogilise instituudi kirjanduse fakulteedi üliõpilaste isiklikke toimikuid. Nagu ta ootaski, polnud üliõpilaste seas kedagi, kes oleks kas või pisutki sarnanenud salapärase «Viktoriga». Labonitooriumis tehti kindlaks, et Maria Fjodorovna toodud kiri ja Sažentsevi nimel saadetud kiri olid ühe ja sellesama käega kirjutatud. Ka selles kirjas avastas ekspertiis salakirja: (ülesanne on täidetud. Sain kokku Vladimiriga. Peitsime tema raadiojaama teise kohta. Nikolailt pole .mingeid teateid. Kvadraadis nr. 11 avastasin sõjaaegse lennuvälja, mida ei kasutata.»
Nüüd oli juba täiesti ilmne, et spioone on kolm. Ja arvatavasti end metsas mürgitanud tundmatu ongi Nikolai. Kuid polkovnikule oli tähtis ka veel see, et lahus tegutsevad spioönid ikkagi kohtuvad. Kus on nende kohtumispaik? Ja kus asub raadiojaam? Võimalik, et kusagil maandumiskoha lähedal. Kui aga raadiojaam on seal, siis sõidab kas või ükski neist tingimata sinna.

Kiri! . .. Kuhu see võis jääda?.. Sergei soris kiiruga portfellis. Ta vihkas neid temale täiesti

kasutuid raamatuid, vihikuid ja märkmikke, mida aga siiski tuli endaga kaasas tassida. «Kuhu ma küll võisin ta pista? Kas tõesti kaotasin ära?..» Pingutades mälu, püüdis ta meenutada kogu eilset päeva, hommikust peale.

Ärkas kell seitse. Kell kaheksa sõi koos Maria Fjodorovnaga hommikust. Tee... Maasikakeedis... Sergei ei armastanud kunagi keedist, kuid sõi kannatlikult, et eidekest mitte solvata. Pärast läks Maria Fjodorovna ära.

Tema aga istus kirja kirjutama. Lahustas väikeses moositaldrikus salakirja tableti. Ta jõudis hädavaevu kirja lõpetada ja ümbriku kinni kleepida, kui perenaine tagasi tuli. Ta pistis kirja kähku taskusse.
Kaotasin ära?! Aimdus kohutas teda kõrvetavalt. Mõtted hüppasid nagu ritsikad niidetud rohul. Mis nüüd teha? Mis teha?! Tagasi pöörduda? Ja otsekui vastuseks sellele põrasid rattad kahjurõõmsaI mürinal vastu silda: «Ei, nüüd on hilja. ..» Hommikul tuba kraamides leidis ta muidugi kirja. Leidis!... Kuid miks peab siis kartma, et Maria Fjodorovna viib selle kirja tingimata julgeoleku-organite kätte. Rahulik, vaikne eideke. Küllap ta peidab ümbriku ja jääb ootama tema tagasitulekut. Ta ju ütles hüvasti jättes, et tuleb tingimata tagasi. Ja pealegi tal ju veab! . .. Muidugi vedas tal ka sel korral. . .

Akna taga libisesid mööda põllud, juba peaaegu raagus puud, asulad, väikesed raudteemajad. Ja rattad hakkasid rõntsuma rahustavalt: rat-tat-taa, rat-tat-taa . . .

Viieteistkümnes peatükk OTSINGUD JÄTKUVAD

Hääl telefonitorus kõlas vaevu kuuldavaIt - külanõukogu, kust major Vassiljevile helistati, asus liiga kaugel. Tabades raskesti mõtet, palus Vassiljev ühtelugu korrata.

Temaga rääkiv mees oli väga erutatud ja sellepärast kostis tema hääl päris segaselt. Ent Vassiljev sai siiski aru. Hommikul leidis üks koolitüdruk metsas onni ja selles kaks magavat meest. Niipea kui neid märgati, tegid nad minekut.»
Signaali kontrollimine tehti ülesandeks Korotitšile.
Rappudes viletsal, vihmasadudest läbiligunenud teel, sõitis vanemleitnant külasse kõige sandimas meeleolus.

«Noh, mis teil siin lahti on?» turtsatas ta, kui astus kaupluse juhataja - sellesama mehe majja, kes helistas major Vassiljevile.

«Nii nagu ette kandsin, seltsimees ülemus,» sõnas kaupluse juhataja, «onn metsas... siinsamas lähedal. Kilomeetrit kolm... Vahest ehk kutsume alguseks Tanjuška siia? Ja ka tema ema Serafima Kuzminitšna. Tema oli ka seal. »

«Ja-jah, kutsuge nad välja,» noogutas Korotitš, keda rõõmustas see, et võib veel kas või veidigi puhata.

Juhataja jooksis ära ja pöördus varsti tagasi, tuues endaga kaasa noore naise ja kaheteistkümneaastase tüdruku. Vanemleitnant võttis kiirustamata puhta paberilehe, sulepea ja hakkas küsimusi esitama. Ta ei tõtanud. Ka, seletused kirjutas üles aeglaselt, käskides Tanjal ja tema emal öeldut tihti korrata.

Täna hommikul läks Tanja metsa ärajooksnud lehma otsima ja komistas äkki pikkadele hallides sokkides jalgadele, mis ulatusid välja onnist, mida ta kohe isegi ei märganud. Tüdruk ehmus ja pistis jooksu. Pärast läksid nad kahekesi emaga okstest onni juurde tagasi ja nägid seal mustas pintsakus ja hallides pükstes pikka vimmas meest. Ta kinnitas puu külge mingisugust jämedat traati. Märganud naist ja last, tõmbas ta traadi rutakalt puu otsast alla, keris kokku ja kadus põõsastesse.

«Ta polnud enam noor mees. Käimisellonkab. Juuksed valged,» rääkis Tanja ema.
«Hallipäine? »
«Võib-olla et on ka hall. Ei saanud aru. Puges ruttu peitu.»
«Aga mida tegi teine?»
«Misuke teine?»
«Noh, too teine mees...» Korotitš vaatas kaupluse juhatajale, kes hakkas toolil rahutult nihelema.
«Teist ma ei näinud,» ütles Tanja.

«Aga mantel rippus puu otsas!» hüüatas poe juhataja.
«Sa ju ise, Serafima, rääkisid - vihmamantel. . .»
«Mantel, õige jah,» noogutas naine pead. «Väike vihmamantel. Oli näha, et mitte selle oma, kes traati üles riputas.»
Onni juurde mindi koos Serafirna Kuzminitšna ja tema tütrega. Kaupluse juhataja läks ka kaasa. Kaua tuli ekselda, mööda nõgusid ja tihnikuid. Vanemleitnant tõmbas mingi oksa taha kinni jäädes lõhki oma käise. Ta oli kaupluse juhataja peale vihane, kuna ta tundis, et asi pole tühja munakoortki väärt.
Hallijuukseline lombakas mees... Salakuulajate seas pole ei vana ega lombakat. Vihmamantel on väike, aga mõlemad ellujäänud spioonid on pikka kasvu. Kuid lõplikult andis ta. oma tunnetele voli, kui nägi, et kogu rohi onni ümber, mille nad lõpuks üles leidsid, on ära talla

81
tud ja maha sõtkutud. Ilmselt oli siin juba käinud palju rahvast.
«Mis see on? Ei võinud valvet organiseerida!» kargas ta kaupluse juhataja kallale, pidades teda kõikide oma vintsutuste süüdlaseks. «Vaadake! Siin ei saaks enam isegi Sherlock Holmes tuhkagi aru.»
Ta astus osmikusse. Seal polnud kedagi.
«Narritate siin tööga koormatud inimesi,» urises Korotitš külla tagasi pöördudes. «Teid tuleks kogu selle segaduse eest vastutusele võtta.»
Jõudnud külanõukogusse, hakkas ta polkovnikule helistama.
«Signaal on tühine,» teatas vanemleitnant, kui kuulis torus ülemuse häält. «onni elanikud kirjeldustele ei vasta. . .»
Polkovnik käskis kolhoosnikuid instrueerida ja tagasi tulla.
Kuid vanemleitnant, ilma et ta oleks isegi kellegagi hüvasti jätnud, istus autosse ja viipas juhile käega:
«Otse! Linna!...»
Varsti pärast Korotitši ärasõitu jooksis külanõukogusse hingeldav Tanja:
«See. . . Pikk! .. . Hulgub metsas. ..»
Grupp kolhoosnikuid eesotsas militsionääriga - rajoonivolinikuga - tormas metsa. Teel ühinesid nendega sama küla mehed. End põõsaste taha varjates piirasid nad ettevaatlikult Tanja poolt näidatud koha sisse. Kuid seal polnud kedagi. Siis jaotas volinik kolhoosnikud kahe - kolme mehe kaupa gruppidesse ja saatis nad mitmes suunas minema. Inimesed pudenesid mööda metsa laiali ja sattusid peagi tundmatule. Tugevasti longates läks ta vana küüni poole, mis seisis üksikult metsaserval.
Kolhoosnikud jõudsid küüni juurde enne lombakat ja jäid värava kohale laepealsele varitsema. Tundmatu jõudis vaevalt värava avada, kui talle oleks nagu katus kaela varisenud. Ta ei jõudnud veel millestki aru saada, kui temale peale vajuti ja käed kinni seoti.
«Ahaa! Kukkusid sisse, kullake! . . .»
Tundmatu ei hakanud vastu, ei tulistanud ja isegi ei kirunud. Ta laskis end alandlikult siduda ja jõllitas vaid imestunult silmi.
«Ta tuleb läbi otsida,» ütles üks kolhoosnik. «Tal võib põues olla pomm!»

82
«No mis te nüüd, kodanikud!» hakkas tundmatu paluma. «Mis pomm! Te peate mind kellekski teiseks!»
«Teame, teame, misuke «teine» sa oled. Seesama ta ongi. Spioon.»
Üks noormees tõmbas tundmatu taskust passi.
«Ennäe, kuidas on passi võltsinud!» rääkis ta dokumenti silmitsedes. «Pitsatid ja puha - nagu kord ja

kohus.»
Miilitsavanem võttis passi ja hakkas seda uurima.
«Millestki ei saa nagu aru. Pass on meie ülema poolt välja antud.»
«Ma olen ju kohalik. Ozjorskist. Hakkasin siin karjääris töölkäima. Elada aga pole esialgu kusagil. Eks ma siis kasutasingi okstest osmikut.»
«Aga mistarvis sa traati puu otsa riputasid?»
«Mis traati? Ah soo!. Selle panin ma pesunööriks. Et vihmamantlit kuivatada.»
«Kas vihmamantel on ka teie oma?» küsis militsionäär umbusklikult.
«Minu oma jah.»
«Po1eks nagu kasvu järgi!» torkas noormees salvavalt.
«Riie on sihuke,» vastas kinnipeetu kahetsusega. «Tõmbas pesemisel kokku.»
Lombakas viidi külanõukogusse, helistati rajooni miilitsaosakonda ja seal kinnitati, et nimetatud seeria ja numbriga pass on tõepoplest välja antud mehele, kelle kolhoosnikud kinni pidasid.
«Tähendab tegime vea,» ütles miilitsavanem kinnipeetule dokumenti tagastades. «Vabandage.»
Süüdistati Tanjat ja Serafimat, ent kõige rohkem sai sarjata kaupluse juhataja, kes ei teadnud, kuhu häbi pärast pugeda.

«Mürgitatud sulepea» leidis Sanka Puzõrkov, neljanda klassi õpilane. Ise ta kartis seda kätte võtta - et ehk järsku plahvatab?! - ja kutsus appi oma truu sõbra Petka Sazonovi.
Petka jooksis otsekohe kohale, jättes trepile pooleli ehitatud tuuleveski, mida ta meisterdas katuselaastudest, puuklotsist ja vanast kruvist. Tema, Petka, tegigi kindlaks, et Sanka leid on mürgitatud sulepea, mille olid kahtlemata maha poetanud välismaa lennukiIt langevarjJudega allaheidetud spioonid.
83
«Peab külanõukogusse lippama ja ütlema!» sattus Petka ärevusse. «Mina jooksen, sina aga valva.»
«Etskae mihuke! Valva ise. Aga järsku on ta nii mürgine, et oi-oi!»
«Sa, Sanka, oled argpüks! Et ennast mürgitada, tuleb sellega kirjutada.»
«Kirjutada?»
«Kuidas muidu! Spioonid teevad sihilikult nii: jätavad sulepea maha. Üks kirjutab natuke - ja ongi küps. Teine kirjutab - jällegi küps. .. Aga siis on veel tulistavaid sulepäid. Need on spetsiaalselt spioonide sulepead. Sina võtad ta kätte, tema aga trahh! - ja sind pole enam ollagi. Nii et tingimata tuleb külanõukogusse joosta.»
«Mina jooksen,» teatas Sanka resoluutselt. «Mina leidsin, mina ka jooksen.»
Pole teada, millega see vaidlus oleks lõppenud, kui kahe sõbra juurde poleks tulnud kolmas - viienda klassi poiss Senja Kurotškin. Loomulikult ei saanud Senja, kui ta kuulis, milles on asi, nõustuda ei Petka ega - Sankaga, sest pidas neid kluttideks.
«See asjandus tuleb esmalt kahjutuks teha,» teatas ta.
«Aga kuidas?»
«Visata vanasse kaevu. Sealt niikuinii keegi joogivett ei võta.»
«Jah, aga kuidas visata?»
«Kätega.»
«Huu! Kui hirmus. . .»
«Paki takjalehesse.»
Pool tundi hiljem nägi vanast mahajäetud kaevust mööda minev kolhoosi öövaht Demjan Podkovin rakete juures poisse, kes tegelesid millegi arusaamatuga.
«Mis te siin teete, võrukaelad?!»
Ootamatusest vajusid poisikesed kükakile, aga pärast hakkasid üksteise võidu seletama, milles asi on.
«Millega te küll hakkama olete saanud!» hüüdis Demjan vihaseIt. «Aga mis siis, kui see tõesti

mingi koolera levitaja on? Miks te juhatusse ei teatanud?»
«Senja ütles, et tuleb kahjutuks teha,» selgitas Sanka.
«Vaat kui võtan vembla ja teen tema enda kahjutuks! Ja ka teid üheskoos! . .. Seiske siin ja ärge kedagi kaevu juurde laske! . . .»
Ja valvur hakkas kiiresti külanõukogu poole komberdama.

84

"Varsti teatati leiust Krotovile. Keegi täpselt ei teadnud. mis asja lapsed leidsid, ja saladuslik ese muutus enne riikliku julgeoleku kapteni päralejõudmist kolhoosnike suus «käsigranaadiks». Leidus muidugi ka skeptikuid, kes kinnitasid, et poisikesed mõtlesid lihtsalt välja mingisuguse mängu, vana Demjan aga tikkus neile abiliseks. Kuid Krotov suhtus sündmusesse tõsiselt.

«See ese tuleb iga hinna eest kätte saada,» ütles ta. «Võib-olla on tõesti midagi tähtsat.»

Ent kaevu polnud keegi nõus ronima. Üks kolhoosnik tahtis juba minna, kuid naine sisistas tema peale nii, et ta otsekohe oma kavatsusest loobus. Aga algatus siiski tehti.

«No mis meil, vennad, siis ikka karta on!» hüüdis Demjan. «Oleksin ma veidigi noorem!... Näiteks sina, Vassili. Sa räägid - poisikesed mängivad mänguasjadega. Ja minagi olevat nende juures nagu selliks. Hakka aga ronima, too välja, mis nad alla viskasid.»

«See pole minu asi,» ütles too, kelle poole valvur pöördus. «Kes seda teab, vahest ehk leidsid tõepoolest mingi pqmmi. . .»
Lõpuks olid mõned mehed valmis ronima. üks neist, pikk, vuntsidega, astus otsustavalt ette:
«Mina ronin. Too köis.»

Toodi köis. Selle külge seoti jäme kepp. Pikavurruline istus kaksiratsa kepile ja teda hakati aeglaselt alla laskma. Mõne minuti pärast tuli kaevust kui põrguhauast kuuldavale hääl:
«Kuulge, vennad! Tõmmake üles!...»
Ta tõmmati kiiresti välja.
«Noh, mis on? Kas leidsid?»
«Ei. Vesi tuleb välja vinnata.» Pikavurruline oli üleni märg, porine, kõntsaga koos.

Kõikidest ümberkaudsetest peredest toodi ämbrid. Hakati vett välja tõstma. Inimesed vaatasid üksteist eemale tõugates kaevu põhja. Iga ämber vaadati hoolega läbi - kas selles pole ehk saladuslikku eset.
«Küll kuluks siin tuletõrjeauto ära!» ütles pikavuntsiline.
«Ei pääse läbi - vajub sisse.»
«Kanname õige kokku oksi ja kaikaid, teeme siia sillutise,» pani Krotov ette.

85

Üksmeelselt tormati oksi murdma, kive ja latte tassima. Auto sõitis kohale. Kui juht nägi sillutist, vangutas ta kahtlevalt pead. Veidi rohkem oleks vaja. Jälle rutati kive ja oksi korjama. Lõpuks autojuht noogutas, ronis kabiini, mootor uratas ja tuletõrjeauto hakkas kaevule ettevaatlikult tagurpidi lähenema. Kaevu lasti voolik. Vesi hakkas välja paiskuma jämeda joana ja *mööda* sõtkutud savimaad ojakestena laiali voolama, nagu otsiks kiiresti tagasiteed kaevu.
«Küll see alles töötab!» lausus vaimustatult Demjan, kuulates, kui ühtlaselt mütsub pump.
Lapsed sõelusid rahval jalus, ise üleni märjad ja savised. Sanka Puzõrkov oli päevakangelane.
Ent siis hakkas pump lurtsuma ja voolik kaevu põhjast muda tõmbama.
«Aitab küll!» hüüdis pikavuntsiline aeglaselt ja viipas juhile käega.

Mootor vaikis. Mees ronis uuesti kaevu. Seistes pahkluudeni vees, kobas ta kätega ligases paksus kõntsas. Järsku sattusid sõrmed siledale pikergusele esemele..

Hämaras valguses nägi kolhoosnik sulepead.
«Vinna üles!» hõikas ta. .

Ta tõmmati välja. Sanka, Petka ja Senja tundsid silma
pilk leiu ära.
«Küll on ikka pomm!»
«Aga mis sa's arvad?!» ägestus Demjan. «Võib-olla on see tõesti tulistav sulepea?»
Krotov -keeras sulekaitse otsast ära ja võttis paberilehe. Kuigi sulepea oli veidi veel? olnud, kirjutas ta ikkagi hästi.
«Tavaline,» ütles Demjan kohmetult. «Säh sulle pirukat.. .»
«Pole midagi, kõike juhtub,» lallsus Krotov ja kutsus häbenevad poisikesed lähemale. «Teie aga olete täitsamehed,» kiitis ta sihilikult kõvema häälega, et kõikidele kuulda oleks. «Viivitamata teatasite. Seda kutsutakse meie, sõjameeste keeles operatiivsuseks.» .
« Poisid õhetasid nüüd mitte enam kohmetusest, vaid uhkustundest. Nad vaatasid võidukaIt ringi, et: «Nägite? . Vaadake, missugused me oleme! Kapten ise kiitis meid!.. .»
Krotov aga mõtles samal ajal sellele, et juhtub kõike. Inimesed püüavad kõigest väest otsingutele kaasa aidata.

Signaale voolab iga päevaga üha rohkem kokku. Ja muidugi võib mõnikord ette tulla ka sääraseid naljakaid eksitusi.

Kuueteistkümnes peatükk TEINE

Vaatamata kindlale otsusele istuda kas või mõnigi päev kodus Elvira Leonovna juures, ei suutnud Vladimir paigal püsida. Äärmiselt pingu] närvid ei andnud rahu.. .
Öösel vaevasid teda unes luupainajad. Ta ärkas koidikul ega saanud enam sõba silmale. Põgeneda, põgeneda. . . Ta ei teadnud isegi, kuhu. Kuid tuli põgeneda tagasi vaatamata. Võõrad terased silmad, mis jälgivad iga tema sammu, viirastusid talle igas nurgas, portjääri, ukse ja akna taga, kus hahetas hall oktoobrikoidik.
Ta tõusis üles ja pesi näo puhtaks. Vesi oli külm. Tema aga kallas end külmast puristades vööni üle, et kas või hetkekski vaigistada hirmu ja ärevust.
Kuhu minna? Kas sõita Sergei juurde? Ta on ikkagi oma inimene ja kaasosaline... Kuid südames, kusagil kõige kaugemas sopis tärkas vaevu märgatavalt nagu koidik akende taga, nagu ärkava päeva esimene peegeldus, teine tunne. Ja silme ette kerkisid järsud jõekaldad, vee kohale kummarduvad hõbepajud, armas kortsus nägu...
Meil on samuti insenere tarvis. . . silda hakatakse üle jõe ehitama. .. Nüüd on meil elekter - elame valguses..
Aga varem...» .
Milleks on ta siin? Milleks see kõik? Selleks et kodukülasse tuleks jälle pimedus... Et kustuksid lõbusad elektrituled, et raske plahvatus paiskaks lainetesse uue ilusa silla. . . Milleks?!
Vladimirile meenus, kui palju uhkust oli ema hääles, kui ta jutustas raadioaparaadist, millega kolhoos premeeris naabrit, Stepanida Fominitšna meest. Ja võib-olla lootis ta salajas, et nüüd, kui poeg on jälle kodus, lõpetab õppimise ja tuleb külasse tagasi teadlase või insenerina ning tema majja, kus alles üsna hiljuti lõi särama uue elu valgus, ilmub ka samasugune raadioaparaat. . .
Õpetlase, insenerina... Aga mida on tema õppinud? Tegutsema noaga, lööma nukkidega, täpselt tulistama. . Oma inimeste pihta, oma inimeste pihta! . . .

Kui õige minna ja üles tunnistada... Kuid «bolševikud ei andesta midagi». Nii rääkis Better. Better aga ei valetanud. Ta rääkis, et Venemaa jõuab Läänest ette, kogub jõudu, laiendab elektrijaamade

võrku. Ja kõik selleks, et laastata rahulikke Lääne linnu; et paisata terasarmaadad üle oma piiride läände, lõunasse, itta.. . Venemaa ainult räägib rahust, varjates oma kavatsusi sõnade taha, klopsib kokku armeed tulevase sõja jaoks. .. Uus sild? Võibolla sõidavad üle selle silla läände sõjaväeešelonid, pikad rongiplatvormid, millel liiguvad Saksa FV piiride poole surmatoovad raketid... Ei, Better ei petnud. Ta ei rääkinud Venemaast kui pimedast mahajäänud maast, kus elavad metslased ja inimsööjad. Aga raadioasjanduse instruktor, pikakasvuline Hans, sünge sõnatu mees, rääkis Venemaast niiviisi. Kuid Hans on endine nats. Võimalik, et ta valetas tigedusest. Venemaa ikkagi võitis koos Inglismaa ja Ameerikaga sõja. Võitis Hitleri... Hans valetas. Kuid Better. . . ei valetanud. . . ei. . .

Kella kaheksa paiku läks Vladimir välja, jõudnud vaevu ära oodata, millal Elvira Leonovna tööle läheb.

Tuleb sõita Sergei juurde Južnokamenskisse. Homme on just kokkulepitud kohtumise päev. Sergeilt kuuleb ta julgustavaid sõnu. Ja võib-olla kaob see rusuv tunne, mis teda viimasel ajal on vaevanud.

Tänavatel liikus varasele tunnile vaatamata rohkesti rahvast. Inimesed ruttasid tööle. Punastes kaelarättides poisid ja tüdrukud kiirustasid kooli. Nende kõlavad hääled sulasid nagu hõbekelukeste helin kokku ärkava linna muusikaga.

Rahulik linn, argipäevane ja rahuarmastav. Kui palju kordi oli Vladimiril tulnud näha Lääne-Saksamaa linnades poisinolkide rivi, ees revanšistide käsilased, kes *sarna*nesid täpipealt nendega, keda ta poisikesena nägi tema kodukülla tunginud Hitleri armees. Kui paljukordi kuulis ta raadiost vihaseid hääli, mis alalõpmata pasundasid kommunistlikust ohust ja sellest, et sotsialism tuleb hävitada enne, kui see end lõplikult kindlustab.

Aga siin? Ta kuulas samuti raadiot. Keegi ei karju, et tuleb hävitada Lääs.

Ja need punastes kaelarättides poisid ja tüdrukud. . . Nemad sädistavad kaugetest ehitustest, matkadest... Huvitav, kas neile õpetatakse koolis sõjaasjandust, lask-

mist, kas korraldatakse aatomihäire proove nagu Läänes?..

Vladimir lühend as meelega sammu ja järgnes kahele jõnglasele, kes vaidlesid omavahel millegi üle.

«Aljoška! Küll ikka ütles! Aljoška tuli võistlustel kaugushüppes esimesele kohale. Aga et tal vene keeles on kolm, mõtle – kus häda! Parandab ära.»

Vladimir naeratas tahtmatult. Lapsepõlves hüppas ka tema hästi kaugust. Ja temalgi oli vene keeles kolm. Ja tedagi hüüti Aljošaks . . .

«Ükskõik. .. Ükskõik... Liida ütles, et kahtede ja kolmedega keegi spartakiaadile ei sõida.»

«Eks sina siis aitagi. Sul on ju vene keeles viis.»

Poistest ja. Vladimirist ruttas mööda grupp noori inimesi, arvatavasti töölisi. Spioon kuulis lausekatkendi:

«Sina, Petro, ära karda. Homme, kui kolima hakkad, tuleme kogu tsehhiga ja. aitame sul asjad sisse kanda. Aga et seitsmendale korrusele - mis see siis ära ei ole tühiasi.Jaotame mehed igale trepiplatvormile laiali - ja asi tahe. . .»

«Mees kolib uude majja,» sai Vladimir aru.

Ehitused, ehitused. Alles nüüd tuli talle meelde, et kõikjal, missugusest jaamast ta ka mööda sõitis, missugust tänavat pidi ta ka edasi läks, igal pool ehitati maju, liikusid kraanad, kasvasid tellisseinad... Kas Venemaa on tõesti nii rikas, et saab ehitada nii palju maju ja samal ajal valmistuda sõjaks? Läänes nägi ta ehitusi hoopis harvemini. Selle-eest aga sattus ta ühtelugu polügoonidele, hoiatavatele siltidele: «Sissesõit keelatud - sõjaline tsoon . . .»

«Mis jaoks? Mis jaoks?» tagus süda. «Mis jaoks on ta siin?»

Järgmisel päeval sõitis Vladimir Južnokamenskisse. Reisijaidoli vagunis vähe. Ja kuulates kõnelusi pealt, mõistis Vladimir, et jutud on kõige rahumeelsemad. Inimesed muretsevad oma

koduste toimingute ja tööpärast. . .
«Aga võib-olla Better valetas?» turgatas talle pähe ähmane aimdus. «Võib-olla valetas ta, et Venemaa valmistub sõjaks?» Temas ärkas äkki piinav tahtmine istuda kellegi reisija kõrvale ja küsida seda otseselt. Ent ta mõistis, et-ta ei tee seda.

89

Täites polkovnik Telegini käsku, valvasid erariides vanemleitnant Sokolov ja nooremleitnant Dergatšov iga päev Južnokamenski vaksali perroonil. Raadiojaam on maetud kusagile maandumisrajoonis. Järelikult tuleb vaenlase salakuulajatel ilmtingimata linna külastada.
Jaamas käisid ka Maria Fjodorovna, Jekaterina Pavlovna ja kolhoosnik Zaitsev. Need olid esialgu ainsad riikliku julgeoleku töötajatele teadaolevad inimesed, kes olid spioone oma silmaga näinud. Sealjuures Zaitsev ja Sinelnikova olid näinud kõiki kolme. Kuigi need abilised viibisid vaksalis harva, olid Sokolov ja Dergatšov veendunud, et nad tunnevad vaenlase agendid tundemärkide järgi ära. Mõlemad on pikad. Üks on heledajuukseline, punapõskne, hallide silmadega, teine tume, sarnakas... Oli ka teisi, veelgi üksikasjalisemaid tundemärke.
Ohvitseridel on juba korduvalt tulnud kohtuda inimestega, kes langesid peaaegu täpselt kokku kirjeldatud portreedega. Kui palju kulutati aega ja tööd, et kontrollida, kes need inimesed on! Ent iga kord tuli välja, et kahtlusalune pole see, keda nad otsivad.
Operatiivtöötajad kõndisid aeglaseli; platvormil, oodates rongi, mis pidi iga minut saabuma. Kaugel käänaku taga lõidki keerlema aurupilved, siis aga tuli nähtavale ka vedur. Ta lähenes kiirust vähendades ning sujuvalt ja ettevaatlikult vaguneid tupikusse tõmmates.
Ikka aeglasemalt ja aeglasemalt liikusid vagunid edasi.
Lõpuks kolksatasid puhvrid ja rong peatus.
Perroonile hakkasid tulema reisijad. Järsku sakutas Sokolov nooremleitnanti käisest. Dergatšov noggutas pead. Platvormil seisis pikk tumedajuukseline mees, väike kohver käes. Veidi esiletükkivad põsenukid, sirge peenike nina, mustad tihedad kulmud. . . Tema? Ah kui kahju, .et täna pole siin ei Zaitsevit ega Jekaterina Pavlovnat! . . .
Reisija vaatas tusaselt ringi ja hakkas inimvoolus linna viiva väljapääsu poole minema. Sokolov ja Dergatšov järgnesid talle teatud kauguses.
Äkki nooremleitnant peatus.
«Vaata, veel üks samasugune sarnakas, tumedajuukseline.. .»
See, keda Dergatšov nägi, seisis perroonil ja vaatas rahutult igale poole ringi.
Sokolov vaatas nõutult kord seda uut reisijat, siis jälle

90

tagant järele sellele, kes läks üha kaugemale väljapääsu poole. Kumb neist? See või teine?
«Mina järgnen sellele,» otsustas vanemleitnant, «sina aga pea silmas seda teist.. .»
Nad läksid kohe lahku.
Teine reisija läks linna viivast väravast läbi ja peatus vaksaliesisel väljakul. Ta seisis niiviisi veidi aega, pea langetatud, nagu meenutaks ta midagi või mõtleks järele. Siis hakkas ta aeglaselt tänavat mööda edasi minema, lugedes silte. Nooremleitnant järgnes talle.
Toidubaari juures jäi tundmatu seisma, luges ukse kõr-

91

vale riputatud menüüd, peatus veel hetke, nagu mõteldes, kas mitte sisse astuda. Siis aga sammus edasi.
Nurga tagant tuli nähtavale Sokolov. Samal ajal, minnes mööda veel ühest einelauast, astus tundmatu selle uksest sisse. Dergatšov põikas vastas olevasse kauplusse.

Läbi vitriiniklaasi oli mugav jälgida, midatänaval tehakse. Einelaua uks oli samuti hästi näha. Vanemleitnant Sokolov astus Dergatšovi järel kauplusse.
«Noh, kuidas sul läheb?» küsis nooremleitnant.
«Eksitus. Mees on kohalik. Elab siinsamas lähedal.»
«Miks ta siis nii rahutult ringi vaatas?»
«Kes teda teab. Arvatavasti lubati talle vastu tulla, kuid ei tuldud. Aga kuidas sinul läheb?»
«Istub einelauas. Minu meelest tuleks tal dokumente kontrollida. »
«Ära rutta. Seda jõuab. Lähme.»
«Kuhu?»
«Einelauda. Kuhu siis veel?!»
«Kuid. . .» .
«Lähme, lähme.»
Laua juurde, kus istus Vladimir ja ootas kelnerit, tulid tuigerdades Dergatšov ja Sokolov.
«Näe, Senja! Siin on vaba laud!... Kodanikku me ei sega!... Ei sega ju?» pöördus Sokolov külastaja poole, kes kõõritas tusaselt «purjus» sõpru.
«Ma õiendasin juba arve ära,» pomises Vladimir, võttis kohvri ja ruttas ukse poole.
«Kohe militsionääri järele,», sosistas vanemleitnant Dergatšovile ja see kadus viivitamatult.

Miilitsajaoskonna valvetoas sadas Vladimirile kaela küsimusi nagu rahet. Ta ei jõudnud vastatagi. Kõik juhtus nii ootamatult. Need kaks joobnut. . . Nad tulid tema kannul. .. Rääkisid midagi... Tegid ettepaneku kinno minna. .. Pärast ilmus kusagilt militsionäär. Kõik kolm viidi miilitsasse. Temaga oli mnitsionäär viisakas, aga nokastanud sõpradega karm. Vladimir andis kõhklemata passi ära-passe nõuti ka neilt kahelt. Spioon ei teadnud, et kõrvaltoas hangiti telefoni teel kiiresti andmeid.. Pass, mille Vladimir militsionäärile esitas, seesama, millega peremehed olid teda varustanud, pidi numbri ja seeria järgi olema välja antud naisele.
Ja need küsimused. Terve küsimuste sadu. Vladimirile

92

tundus, et tema pea kohal hakkas järsku tööle transportöör, mis puistab vahetpidamata talle peale märga rasket liiva... Kuid temal käib vastamine üle jõu. Nagu unes tundis ta, et teda otsitakse läbi. Nagu unes nägi ta, kuidas korrapidaja lauale pannakse rahapakk, teine pass, püstol, topograafiline kaart. . . Teda haaras äkki nürimeelne ükskõiksus kõige vastu. Ta vaikis.

Otsekohe pärast Vladimiri ärasõitu istus Elvira Leonovna autobussi ja oli mõne tunni pärast Petrovskis. Sel ajal kui Sokolov ja Dergatšov jälitasid Južnokamenskis Vladimirit, istus ta juba polkovnik Telegini ees.
«Te siis räägite, et andsite hitlerlastele allkirja sunniviisiliselt?» küsis polkovnik.
«Jah, jah... Ma olin siis alles viieteistkümne aastane.. .»
Polkovnik luges tähelepanelikult tema ees lebavat katkirebitud ja kokkuliimitud fotokoopiat kohustusest, millele Elvira oli alla kirjutanud. Ta ei põletanud seda dokumenti tookord ära, vaid otsustas üle anda, kuhu tarvis.
«Kõigest viieteistkümneaastane...» kordas noor naine erutusega. «Tõlk Peterson - ta töötas komandantuuris ähvardas mind kogu aeg: kas annan allkirja sellele dokumendile või mind veetakse Saksamaale.»
«Miks te siis meile kohe ei öelnud seda?»
«Ma ei pidanud seda tähtsaks. Pealegi ei tülitatud mind pärast allkirja andmist ühtki korda. Siis aga kihutati sakslased minema. Ma mõtlesin, et kõik on unustatud. Ja alles siis, kui tuli see... Valentin... Ma sain aru, et midagi pole unustatud. Aga nüüd... Nüüd ta ilmus. Tahab, et ma kirjutaksin ta sisse oma mehena. . .»
«Te rääkisite, et tahtsite juba varem siia tulla.»

«Jah, kui ta esimest korda tuli.»
«Mis teid siis segas?»
«Ta läks ära ja ma nägin, et ta peab mu maja silmas. ..Ma kartsin teda ära peletada.., Kuid ma otsustasin juba siis teile kõik ära rääkida.»
«Kus ta praegu on?»
«Ei tea. Ta läks täna hommikul ära:»
Elvira Leonovna vaatas nõutult polkovnikule otsa. Iga tema mahedalt ja nagu sõbralikult öeldud sõna suurendas ~ naise julgust ja kindlust selles, et tema siiatulek oli õige

93
tegu. Aga kui palju tunde võitlust, kui palju unetuid öid see samm talle maksma läks! . . .
Ja Telegin, kes esitas küsimusi ja kirjutas üles naise vastuseid, mõtles sellele, kui palju, palju inimesi on sõda samal viisil sandiks teinud. Välismaa luureametite poolt agentide värbamise meelsasti kasutatav meetod piirdub peaaegu alati hirmutamise, surveavaldamise ja ähvardustega. Kui inimene juhtub eksima, komistama - siis haaragi tast kinni, hoia teda alalises hirmus, ähvarda paljastada.. .
«Öelge, Elvira Leonovna,» küsis Telegin, «mis te arvate, kas see Valentin tuleb, kas ta pöördub veel teie juurde tagasi?»
«Ma mõtlen, et jah. Sellest, kuidas ta käitus, sain ma aru, et tal pole kusagil elada. Minu juures on aga mugav. Peale selle. . .» Ta naeratas. «Peale selle suhtusin temasse nii, et miski ei võiks teda ära hirmutada.»

Seitsmeteistkümnes peatükk TUNNISTADA ÜLES VÕI VAIKIDA?

Vassiljev ja Krotov, kes olid linnast kaugel väljas salakuulajate otsimisega ametis, ei tulnud veel valitsusse tagasi. Vangi ülekuulamine tehti ülesandeks Korotitšile.
«Kas teil on teada, mis karistus teid ootab?» Selle tigedalt öeldud fraasiga alustas vanemleitnant ülekuulamist.
Ja juba .esimesed sõnad tõukasid temast Vladimiri eemale. Ta heitis ülekuulajale-morni pilgu.
«Ma ei tea, mille eest mind karistada tuleb.»
«Me teame kõik. Andke üles kaasosalised.»
«Mis kaasosalised?»
«Ärge mängige lolli. Või muidu. . .» Korotitš tegi näo, nagu suudaks ta end vaevu vaos hoida, et ülekuulatavat mitte lüüa. Vladimir tõmbus kühmu. «Teil oli relv.»
«No ja mis siis? Oli küll.»
Vladimir tahtis väga elada. Ent mis hinnaga võib elu alal hoida? Tunnistada üles?.. Silmapilk tulid meelde instruktori sõnad: «ülestunnistamine on võrdne surmaga. . .» Tähendab vaikida? Jah, ainult vaikida! Läbiotsimisel leiti tema juurest ju ainult rahapakk, paar

94
särki, taskunuga. . . Jah! Püstol. Võib öelda, et leidsin. . . Tuleb vaikida, ainult vaikida! . . .
«Kust te relva saite?»
«Leidsin.»
«Leidsite! Huvitav - kust siis?»
Vladimir vaikis.
«Sul ei lähe korda maha vaikida. Ma panen su rääkima!
Arvad, et oled meil esimene?»
«Kas tõesti kukkusid Sergei ja Nikolai ka sisse?» mõtles Vladimir.

«Kas hakkad lõppude lõpuks rääkima?» käratas vanemleitnant, näost punetades ja rusikaga vastu lauda põrutades.

Vladimir tõmbus löögi ootel kössi. Kuid sel hetkel avanes uks ja kabinetti astus polkovnik Telegin.

«Seltsimees vanemleitnant,» ütles ta vaevu viha tagasi hoides. «Andke korraldus vahialuse äraviimiseks.»

Vladimir viidi ära. Ja enam ei näinud ta kunagi oma esimest ülekuulajat.

Kogu öö ei saanud Vladimir uinuda. Valvuri sammud ukse taga... Võtmete kõlin... Kusagil torus sorises vesi. Tundus, nagu oleks need vaevu kuuldavad helid peksnud vastu kõrvu.

«Ei, vaikimine pole väljapääs,» mõtles Vladimir. «Uurijal on õigus — maha vaikida ei saa. Kuid mida siis teha? ..» Hommiku eel tuli otsus - ajada juurdlus segi, vastata kõikidele küsimustele. Vastused kõlagu võimalikult usutavamatena, ent tegelikult olgu nad välja mõeldud. Kohtus tuleb see niikuinii päevavalgele. . .

Pärast unetut ööd astus Vladimir uurija kabinetti, näost ätalangenud. Laua taga istus heledajuukseline, kõrge targa laubaga ja mehe kohta liiga väikeste kätega tundmatu mees.

«Kuidas te end tunnete?» küsis Krotov.

Tema hääl kõlas pehmelt, silmad vaatasid kaastundlikult.

«Ma ei maganud kogu öö.»

«Tähendab teil oli küllalt aega, et järele mõelda,» naeratas Krotov.

«Jah, ma mõtlesin tõepoolest.»

«Ja mida siis?»

«Ma otsustasin rääkida tõtt.»

Krotov vaatas teraselt arreteeritut.

«Tõtt? See on hea. Tõe ülestunnistamine kergendab teie saatust.» Kapten nihutas ülekuulamisprotokolli blanketi endale lähemale, kastis sule tindipotti ja vaatas selle teravikku. «Öelge nende nimed, kes heideti koos teiega langevarjudel alla.»

Vladimir muutus valvsaks. «Tähendab meid ikkagi märgati. Raadio teel aga teatati, et lendurid ei avastanud midagi kahtlast. ..»

«Lennukis olin ma oma kabiinis üksi.»

«Mis kabiinist te räägite?»

«Lennukis oli mitu kabiini. Need olid omavahel presendiga lahutatud.»

«Aga kas teistes kabiinides oli kedagi?»

«Mina seda ei tea.. . Mul oli oma ülesanne.»

«Milline?»

«Saada ükskõik mil moel tõeline nõukogude pass. Ma täitsin selle ülesande. Ostsin passi kelleltki noormehelt õllebaaris.» .

Vladimir jäi vait ja pöördus akna poole. Kuid vaadates taeva all liuglevaid pilvi, tundis ta endal ülekuulaja tähelepanelikku, uurivat pilku.

Krotov tõusis püsti, tuli laua tagant välja ja sammus aeglaselt mõned korrad. mööda põrandariiet edasi-tagasi. Talle oli selge, et vahialune ei taha kaaslasi välja anda. Tuleb teha veel palju jõupingutusi, et saada tõe jälile.

Aeg aga ei oota. Üks spioon on veel kahjutuks tegemata. Iga liigne juurdluspäev võib nõuda ohvreid.

Astunud ukse juurde, paotas Krotov selle ja ütles tasakesi midagi. Kabinetti kanti metsast leitud asjad: saapad, katelokk, dessandikotid. Vladimir jahmus.

«Te lubasite tõtt rääkida,» lausus Krotov.

Arreteeritu sattus segadusse ja langetas pea.
Krotov teadis, et selle tumedajuukselise ja sarnaka noormehe hinges on praegu oodata murrangut. Saapad, kotid - kõik see paljastas tema valet. Ja et talle mõista anda, et valelikud vastused ajasid tema enda ummikusse, avas kapten lauasahtli, võttis ümbriku, tõmbas sellest välja end metsas mürgitanud mehe foto ja ulatas selle Vladimirile.
«Aga kas see oli teiega?»
Fotolt vaatas Nikolai talle otsekui viirastus vastu. Kõik hakkas silme ees keerlema. Kõrvus lõi kumisema. Ja talle tundus, nagu kostaks läbi selle kumina instruktor Johni

pahaendeliselt urisev hääl: «Tõe rääkimine ülekuulamisel ei päästa piiriarikkast surmast...»
Pikapeale jäi see urin vaiksemaks. Seinad silme ees lakkasid keerlemast. Jah, varjata polnud enam võimalik. Ta on paljastatud ja vastu seina surutud. ..»
«Jah,» vastas Vladimir tasa. «Tema heideti samuti langevarjuga alla, koos minuga. see on Nikolai.»

Iga päev viidi Vladimir ülekuulamisele. Aeglaselt, kartlikult, otsekui astudes õõtsuva! mädasoo pinnal, lähenes Vladimir kahetsusele. Tema uurijale antud vastustes oli iga päevaga üha rohkem tõtt.
Krotov oli kannatlik. Ta kasutas iga juhust noormehe veenmiseks, et tema jaoks pole veel kõik lõppenud, et ausasse ellu viiv tee pole tema ees kinni. Ja lõpuks jutustas Vladimir kõik.

«Te ütlesite, et teie kaaslasi kutsutakse Nikolaiks ja Sergeiks. Nikolai on see.» Krotov näitas metsas ennast mürgitanud mehe fotole. «Mida te neist teate?»
«Peaaegu mitte midagi. Väga vähe. Me ainult õppisime koos.»
«Kas nad ei jutustanud teile iseendast?»
«Ka väga vähe. Nikolai oli teeninud «Desna» rügemendis. Seda ma tean. Sergei oli luureIt saanud ülesandeid ka varem. Ta hooples juba seal, Baieris, et on venelastele palju meelehärmi teinud. Ta tegutses Uus-Meremaal. Esines raadios nõukogudevastaste kõnedega, viskas sadamas lendlehti Nõukogude laevadele... Rääkis, et elas külluses. . .»
«Kuidas te sidet pidasite?»
«Me leppisime kokku, et hakkame kohtuma kindlaksmääratud ajal Južnokamenski turul.»
«Kas te võite kaardil näidata, kuhu teie raadiojaamad on maetud? »
«Jah. Näete, siia. Aga siin on peidupaik. See on puuõõs. Meie «postkast». Igaks juhuks.»
Kui varem tundusid Vladimirile uurija kabinetis veedetud tunnid lõpmata pikkadena, siis nüüd möödusid nad kiiresti. Ta rääkis vaimustusega. Ta jutustas kiiresti, sellest, kuidas neid kolme õpetati Baieri ühes suvilas, kuidas viidi ettenähtud päeval Baierist üle Kreekasse, Kreeka aerodroomilt saadeti aga eraldusmärkideta lennu-

kil Nõukogude Liidu piiride poole. Ta jutustas midagi varjamata kõigest, mis juhtus tema ja ta kaaslastega alates sellest päevast, kui nad metsas maandusid, kuni päevani, mil nad lahku läksid. Jah, ta tahtis alguses Nõukogudemaal legaliseeruda, et seejärel alustada oma roimaritegevust - teatada raadio teel välismaale, kus asuvad tema poolt märgatud lennuväljad, sõjaväeosad, välja uurida kodanike meeleolu, hankida dokumente...
Aga üksindustundidel, mis talle nüüd tundusid väljakannatamatutena, meenutas ta vihaga Betterit, instruktor Johni, pikakasvulist Hansu, nürimeelset Mike'i ehk «Nokauti» nagu nad teda hüüdsid. Talle meenusid ühtelugu uurija poolt ühel ülekuulamisel öeldud sõnad: «Neil inimestel, kes teid siia saatsid, pole teist ega teie kaaslastest ei sooja ega külma. Neid ei huvita teie käekäik, teie saatus. ..»

Jah, Sergei, Nikolai ja tema enda saatus neid ei huvitanud.

Ikka ja jälle kerkis tema vaimusilma ette ema armas nägu ning tema hääl helises kõrvus: «Nüüd elame valguses...» Jah, kogu Nõukogude Liit säras sellest õnnevalgusest. Aga tema, Sergei, Nikolai - nad kõik kolmekesi, keda ässitasid tagant Better, kolonel Shill, «Nokaut», Hans, John - nemad tahtsid, et see valgus kustuks.

Talle tundusid naeruväärsetena teda vaevanud mõtted; et elu on läbi, on elatud kasutult. Ei, ei! Elu alles algab! Ja. kui kerge oli tema süda sellepärast, et elu alles algab.

Vladimir tahtis nüüd kõigest väest aidata Riikliku Julgeolekukomitee töötajatel leida Sergeid. Ta ei teadnud, mida tema kaasosaline oli jõudnud selle ajaga korda saata. Sergeil oli mingi ülesanne, mis talle raadio teel edasi anti Sergei ise rääkis talle sellest viimase kohtumise ajal. Vladimir mäletas kuupäeva, mil Sergei talle ütles, et homme on otsustav päev. Ka Krotov märkas, et «otsustav päev» oli seesama päev, mil Ivan Bojarõšnikovile metsas kallale tungiti. Kadunud läbipääsuluba. Selge - selle riisus Sergei. Vladimir ütles päeva ja tunni, kunas tal pidi olema Sergeiga järgmine kokkusaamine. Ja oma kalendris tõmbas polkovnik TeIegin sellele kuupäevale punase plliatsiga alla kaks joont.

Kaheksateistkümnes peatükk KAASOSALISTE JÄLITAMINE

Sel päeval, kui Vladimir arreteeriti, ootas Sergei teda asjatult turul. Ta sammus vihaseIt mööda tänavat jaama poole. No oota sa, Volodka! Hakkasid pummeldama!...

Unustasid kokkuleppe! . .. «Aga äkki võeti ta kinni?» vilksatas peast läbi ärev aimdus. Sergeil hakkas pa1av. «Ei või olla,» rahustas ta end. «Volodka on ettevaatlik. Kui aga tabati, oleks mind samuti kinni nabitud. - ma ju luusisin tervelt kolm tundi turul. Veel on aega, et piinamisega kõik välja uurida ja minu järele tulla. . .»

Ja ärevad mõtted ei andnud talle ikkagi rahu. Enne jaama keeras ta väikesesse põiktänavasse. Igaks juhuks oli vaja kindlustada oma julgeolekut ja Vladimiri raadiojaam uuesti teise kohta peita. «Olgu koos minu asjadega,» otsustas spioon. «Ka koht on lähedal ja minul on, kui midagi peaks juhtuma, teine varuks. Kui aga Volodka jällegi ei tule, siis otsigu mind ise üles: raadiojaamata ei saa ta läbi.»

Sergei kaevas salaurkast oma raadiojaama välja, pistis selle portfelli, aga auku asjade peale pani Vladimiri raadiosaatja ja mattis uuesti kinni. Seejärel tuli metsast välja ja hakkas minema Juznokamenskist umbes viie kilomeetri kaugusel oleva väikese jaama poole.

Sergei tee viis Serebrjanski linnakesse. Seal linna lähedal, töölisasulas, elas kunagi tema ammune tuttav, lapsepõlvesõber. Vaja teda külastada. Ta võib kasulik olla. . .

Enne linna jõudmist tuli Sergei rongilt maha, otsis metsas kõrvalise koha ja mattis raadiojaama maa sisse –linna oli sellega ohtlik ilmuda.

Serebrjanski võõrastemajas vabu kohti polnud; täidlane elatanud naine kontorilaua taga teatas seda Sergeile ükskõikselt. Ja samal momendil kuuldus selja tagant vaikne hääl:

«Noormees, te vajate tuba?»

Sergei noogutas, vaadates tundmatut daami, kes nähtavasti kuulis tema jutuajamist valveadministraatoriga.

«Ma võin teile odavasti mõneks ajaks toa anda.» :

«Noh, kas mul tõesti ei vea?» mõtles spioon rõõmsalt.

Ent samas muutus ta valvsaks. Aga mis siis, kui see on

mõni riugas? Muide selle järgi, kuidas tundmatu käitus, oli selge, ta ei taha, et keegi nende juttu

pealt kuulaks.
«Ma üürin alati oma tuba sissesõitnutele,» kinnitas naine sosinal, kui märkas, et noormees kõhkleb.
Ja Sergei noogutas uuesti, seekord juba otsustavalt.
Nad lahkusid võõrastemajast. Vaikne tänav vajus õhtuhämarusseo «Kui tuba on sobiv,» mõtles Sergei naise kannul sammudes, «toon raadiojaama sinna üle.»
«Siin ongi mu maja,» ütles naine peatudes. «Nagu näete, päris lähedal.»
Ta laskis Sergei ette ja sulges jalgvärava.
Tuba oli väike, kuid mugav. Mitte midagi kahtlast.
Seintel fotod. Ilmselt sugulased. Ja seal on ka keegi sõjaväevormis noormees. Kas see pole mitte SARK' i , töötaja?»
«See on mu poeg,» ütles perenaine. «Ei tulnud sõjast tagasi,» lisas ta vaevu kuuldavalt.
«Pole midagi, võib-olla tuleb veel,» lausus Sergei, et kas või midagi öelda. .
Naine vangutas pead.
Sergeil tuli iga hinna eest üles otsida Boriss – nii kutsuti tema tuttavat. Boriss Bõkov... Nad said sõpradeks Krimmis - kord sõitis Borja sinna koos vanematega
puhkusele. Pärast aga käis ka Sergei Borissil külas. Tema isa kutsuti vist Vassiliks. Vassili Gerassimovitšiks... No . jah. Aga ema? Ei, Borissi ema ees- ega isanime ta ei mäletanud.
Paari päeva pärast läks Sergei sporditarvete kauplusse. Ta kavatses jalgratta osta. Jalgrattal on mugavam sõita kui juhuslikel autodel. Vähem riski. Paljudel kohalikel elanikel on jalgrattad.
«See on hea ratas!» Müüja tõmbas reas seisvate jalgrataste vahelt ühe välja ning pani ostja ette. «Kerge ja vastupidav. »
Ratas oli ka tõepoolest hea - Sergei sai sellest kohe aru. Kuid see oli sinist värvi, Sergei aga vajas rohelist - ratast tuleb ju vahel metsa peita. . .
«Ma ostan,» ütles ta. «Ainult andke mulle roheline.»
«Rohelisi kahjuks ei ole.»
Keegi sakutas teda käisest:
. «Onu...»

I SARK-Siseasjade Rahvakomissariaat.

Sergei pöördus ümber. Tema ees seisis umbes viieteistkümneaastane poiss.
«Onu, ma müün teile rohelise. Koos numbriga kohe..» sosistas ta.
Spioon mõistis otsekohe, kui kasulik on taoline ost. Poiss müüb ratta muidugi odavamalt kui kaupluses, pea legi veel koos numbriga. . .
«Aga kus su ratas on?» küsis Sergei.
«Kodus. Siinsamas kõrval. Ma kohe. Te oodake tänaval.. .»
Nad läksid välja ja poiss vupsas lipsti ühest väravast sisse. Varsti tuli ta nähtavale, lükates jalgratast.
«Hee, see on ju vana loks,» ütles Sergei, kuigi jalgratas oli peaaegu täiesti uus.
«Mis te nüüd räägite,» vaidles poiss solvunult vastu.
«Vaevalt kuu aega tagasi ostsime. Natuke saingi teisega sõita. Umbes neli korda. Aga et siit raami küljest on värvi maha. tulnud, ei tähenda midagi - võib ka üle värvida.»

«Hea küll, olgu siis nii, võtan ära. Palju sa' s tahad?»

Poiss ütles hinna.
«Oh-oh-hoo! Tahad mind paljaks teha?»
Poisi! oli nähtavasti raha tarvis. Ta alandas hinda.
Sergei kauples veel veidi ja võttis raha välja.

«Hästi, võta. Kaupmees.»
Näidata ennast koos rattaga toa perenaise juures pidas Sergei tarbetuks. Ta jättis jalgratta bensiinijaama tankija juurde. Järgmisel hommikul aga sõitis külasse, kus
kunagi elas Boriss Bõkov.
Tee osutus pikaks. Ja Sergei väsis ära. Aeglaselt asula tänavatel sõites püüdis ta meelde tuletada, kus asub maja, milles Boriss elas. Asula näis talle täiesti tundmatuna. Arvatavasti oli ta sõja ajal purustatud, nüüd aga uuesti üles ehitatud.
Kogu päeva hulkus ta asulas ringi, ent maja, mis oli talle nii väga vajalik, ei leidnudki. Koju jõudis hilja, sünge ja kurnatud...

Kaasosalised, kaasosalised!... Nad olid Sergeile hädavajalikud. Tegutseda üksikult polnud võimalik. Ta kahetses, et läks Nikolaist ja Vladimirist lahku. Kuid ei tohi unustada, et käsk on käsk. Neil aga kästi lahku minna.

101

«Volodka, va reo!» kirus ta mõttes. «Ei tulnud kohtumisele! . . . Aga mis siis, kui ikkagi. . .»
Kuid Sergei tõrjus neid häirivaid oletusi endast eemale. Ta püüdis end kõigest väest rahustada. Vladimiriga pole midagi hirmsat juhtunud. Ka kirja ei ole Maria Fjodorovna kindlasti vastuluure töötajate kätte andnud. See rahulik vanaeideke pole seda moodi, et ta jookseks üles andma. Aga Klava? Oleks hea, kui saaks teda näha. Kergeuskliku plika võiks isegi oma töösse kaasa tõmmata... Nagu kõik naised armastab kindlasti ka tema riideid, kalleid iluasjakesi, lõhnaõlisid... Mis oleks, kui talle kirja kirjutaksin? Maria Fjodorovna aadressil!
Aga kui Maria Fjodorovna viis ikkagi kirja vastuluuresse? Muide, Better kinnitas, et nende salakirjatablettide retsepti on võimatu teada saada.
Niiviisi iseenesega võideldes veeretas Sergei päevi õhtule. Need päevad aga ei möödunud muide kasutult.
Vastasmajas elas noormees. See oli tahtejõuetu näo, kidura keha, ja nõrga iseloomuga tüüpiline päevavaras. Jälginud teda teraselt ja pärinud osavalt tema kohta perenaiselt teateid, võis Sergei teha omad järeldused. Naabrit hüüti Leonidiks.
Kord tuli Leonid Niina Grigorjevna juurde - nii kutsuti Sergei korteriperenaist - ja palus talt laenuks kolm rubla.
«Homseni, Niina Grigorjevna,» kinnitas noormees paluvaIt. «Mul on väga vaja. .»
«Vabandage, Ljonja,» ütles perenaine kindlalt, «raha ma teile ei anna. Ma andsin teile kaks nädalat tagasi kolm rubla, teie aga pole mulle raha tägasi toonud.»
«Ma toon kõik tagasi, ausõna.:. Viimane kord, uskuge...»
Tal tuli siiski ära minna tühjade kätega.
Päev, hiljem kordus see visiit uuesti. Ainult et seekord ei olnud perenaist kodus. Ja Sergei taipas, et Leonid teadis seda.
«Ah, teda ei ole...» lausus ta tehtud pettumusega.
«Kui kahju. . .»
«Ma võiksin talle teie soovi edasi anda,» ütles Sergei.

I Siin ja edaspidi on rahasummad antud praeguses vääringus.

102
«Ei, ei, tühja ka .. . Ma tahtsin. . . Ma tahtsin talt laenu paluda. Kas teate, ülehomme on palgapäev. Kõigest kolm.. .»

«Tal on päris kindel taks kohe,» mõtles Sergei lõbusalt ja samas tärkas peas idee. «Ennäe, siin ta ju ongi, ise tikub kaasosaliseks.»

«Kui teil nii hädasti vaja on, võin mina teid aidata!» ütles ta südamliku valmisolekuga. «Ülehomseni pole kaua oodata. Mina aga olen niikuinii komandeeringus. Palun võtke.»

«Kuid siin on ju viis.»

«Mis sest tühjast rääkida! Peenemat mul ei ole. Võtke viis. Aga võib-olla on rohkem vaja?»

Leonidi silmades süttisid ahned tulukesed.

«Mis te nüüd. . . Rohkem pole vaja. . . Aitab sellestki.» Sergei oli veendunud, et Leonid võlga ei tagasta. Ent seda polnud talle vajagi.

.«Jah, teate!» hüüatas ta. «Ma elan ju siin nagu üksik hunt. Mitte mingeid meelelahutusi. Võib-olla tulete ehk teie mulle õhtul,seltsiks? Mul on natuke raha. . .», Sergei näitas noormehele kahte kümnelist. «Võib kenasti aega viita..»

«Te olete vist pealinnast,» ütles Leonid nägu krimpsutades ja kogu oma ilmega näidates, millisesse kolkasse tema ootamatu heategija on sattunud. «Meil on siin ühtekokku kõigest kaks restorani - vaksalis ja võõrastemaja juures.»

«Mis seal's ikka! Eks siis võõrastemajasse lähemegi!»

Samal õhtul sõlmiti «sõprus». Sergei ei lubanud Leonidil kopikatki kulutada, maksis kõige eest ise, ja teeseldes joobnut, uuris välja kõik, mis tal tarvis oli: Leonid ei töötanud kusagil. Tahab väga hea otsa peale saada, kuid.«meie karukolkas, saate isegi aru. . .»

Järgmisel õhtul kordus seesama. Ja tahtejõuetu Leonid sattus iga päevaga üha rohkem ja rohkem oma uue tuttava mõju alla. Juba armastas ta teda kogu hingest. Seda enam, et. Sergei varustas teda heldelt rahaga ega tuletanud võlga meelde.

Ettevaatlikult ja salamahti uuris Sergei välja lobisemishimulise Leonidi meeleolu ja kiitis viimase meeleheaks iga kord aina takka. Leonidi filosoofia oli lihtne - rohkem palka ja vähem tööd.

«Teie võimetega inimestel, Ljonja, pole tingimata tar-

vis töötada,» ütles Sergei. Ta vaatas ringi ja. sosistas. «Te arvate, et raha, mida ma kulutan, on teenitud?»

Leonid kainestus silmapilkselt.

«Mis te n'd mõtlete!» pahvatas Sergei laginal naerma. «Ärge pidage mind vargaks või, veelgi enam, mõrvariks. On teisigi rahategemise võimalusi. Palju võimalusi.»

«Mi-missuguseid?» .

«Vaadake, Ljonjake. Varastavad, tapavad ja riisuvad ainult harimatud inimesed. Noh, need, kellel on peas üks ajukäär ja seegi sirge nagu konnal. . .»

Leonid hakkas naerma.

« Ja-jah. Aga meil on ajud, mida liigutada. Noh, näiteks . . Ma saan teada, et keegi insener teeb silla projekti. . . Mh-mh. Ja asi on tahe.»

«Pro-projekti?»

«No jah. Ma pildistan mingisugust silda. Noh, oletame seda, teie raudteesilda, mis viib üle jõe, pärast teen joonise visandid ja lähen selle inseneri juurde. MeIe vahel leiab aset soe kohtumine. Vabandage, kolleeg! Ma kuulsin, teie varastasite minu idee. Mina ehitan silda täpselt samal põhimõttel. . .»

«Ahaa! Ja tema annab teile raha, et te vaikiksite!»

«Ma ju räägin, Ljonjake - teil on kuldne pea. Niisiis, kui ma leian endale säärase abimehe, nagu teie, saan, ma päevas mitte kakskümmend rubla, vaid poole rohkem.»

«Ja kakskümmend on minu!»

«Noh, hakatuseks aitab ka kümnest.»

«Kümme rubla päevas!... Kolmsada kuus!...» pomises Leonid. .
«Kolmsada kuus,» kinnitas Sergei.
«Kuid ega see ohtlik ole?»
«Ohtlik on see mulle. Teie aga jääte kõrvale. Te olete vaid fotograaf. Klõps - ja kõik on korras. . .»
Kogu kodutee «arutasid» nad tulevikuplaane. Leonid nägi seda tulevikku roosilistes värvides.
«Klõps - ja kõik on korras...» kordas ta, ise tuigerdades. «Klõps - ja kõik. .. Ja kakskümmend rubla...»
«No muidugi!» .

Üheksateistkümnes peatükk ELU KODUMAA **EEST**

Uksele koputati ja Krotov katkestas ülekuulamise. Sisse astusid nooremleitnant Dergatšov ja operatiivtöötaja, kes käisid kontrollimas Vladimiri poolt kätte juhatatud peiduurgast ning otsimas maha maetud raadiojaama. Dergatšov kutsus uurija kõrvale ja andis talle üle kompsu. Vladimir vaatas operatiivtöötajat ilmse uudishimuga.
«Miks te mind nii vaatate?» küsis too.
«Ma tundsin teid ära,» naeratas Vladimir. «Te kontrollisite rongis meie dokumente... Me ehmatasime siis tõsiselt. Mõtlesime, et jääme küüsi. Kuid kõik möödus õnnelikult. Pärast seda hakkasime end kindlamalt tundma - passid kannatasid kontrolli välja.»
Operatiivtöötaja kohmetus ja läks näost punaseks. Ta tegi kähku minekut. Tema kannul väljus ka Dergatšov. Krotov võttis kompsu lahti.
«Kes pani puuõõnde need granaadid?»
«Meie Nikolaiga. Sergei jättis oma granaadi enda juurde. Ütles, et läheb veel vaja.»
Pärast ülekuulamist läks Krotov ülemuse juurde. Kandnud ette juurdluse käigust, ütles ta, et Dergatšov ja operatiivtöötaja Mironov raadiojaama kähejuhatatud kohast ei leidnud.
«Muide, seltsimees polkovnik, tuleb välja, et Mironov kontrollis dokumente rongis parajasti sel momendil, kui kõik. spioonid olid seal.»
«Kas tõesti?»
«Vahialune tundis Mironovi ära ja ütles talle seda.» Telegin pahvatas laginal naerma:
«Kujutan endale ette, missugune oli Mironovi nägu, kui ta seda kuulis! . ..»
«Jaa, oleks tasunud vaadata,» hakkas ka Krotov naerma.
Polkovnik muutus kohe jälle tõsiseks.
«Kutsuge Mironov minu juurde ja saatke pass, mida ta kontrollis. Tuleb vaadata, mis siin on - kas tõepoolest peen võltsing või. .. Või valvsuse puudumine. Aga raadiojaama otsima tuleb sõita koos teie vahialusega.

Taevas kattus raskete pilvedega. Avatud õhuaknast puhus sisse külm niiske tuul. Sokolov vaatas tusaselt aknast välja.
«Pole midagi, halb ilm ei sega,» lausus reibas Derga tšov rõõmsalt, kui oli tema murelikkuse põhjust taibanud.
Sisse astus Krotov.
«On aeg sõita, seltsimehed. Arreteeritu on juba autos.» «Ka meie oleme, minekuvalmis!» vastas Dergatšov.
Vladimir istus süngestunult nurgas tagumisel istmel. Krotov, Dergatšov ja Sokolov võtsid kohad sisse ja auto sõitis väravast välja.
Mööda hakkasid vilkuma majad, teeristid, valgusfoorid. Siis 'sõitis «Pobeda» linnast välja ja

hakkas kihutama mööda maanteed.

Taheti väga kohale jõuda enne, kui algab vihmasadu. Taevas aga muutus üha süngemaks, pilved roomasid ja aina roomasid...

Varsti jooksis tee mäejalamisse kinni. Ees seisis tumeda müürina mets, mis pürgis mäetippude poole. Edasi mindi jalgsi. Esimesena - Vladimir, tema järel ülejäänud. Dergatšov kandis õlal labidat. Tagapool sammus Krotov.

Vahetevahel Vladimir peatus ja vaatas ringi, silmitsedes teraselt puid ja põõsaid.

«Vaat siin,» lausus ta lõpuks. «Siin me maandusime.»

Ta sammus kindlalt edasi. ühe suure augu kõrvale jäi ta seisma. Nähtavasti oli siin sõjapäevil mürsk lõhkenud. Lehtrist, kasvas välja lopsakas võsastik, mida sügis oli kergelt kullanud - otsekui tohutu lillekimp hiiglavaasis. «Siia on maetud langevarjud.»

Dergatšov hüppas osavalt auku, lõi jalaga prahihunniku segi ja tõmbas selle alt välja kaks langevarju ja kaks korgist kaitsekiivrit. Sokolov ja Vladimir tõstsid

leiu õlale, kuid Krotov ütles:

«Jätke siia. Kaasa võtame tagasiteel. Ainult peitke uuesti ja märkige koht ära.»

Leid maeti maha ja liiguti edasi. Ja ongi tuttav lagendik. Siin puhkasid nad kolmekesi. Orienteerudes kergesti talle meeldejäänud tunnusmärkide järgi, leidis Vladimir, kiiresti oma asjad üles. Kuid mehi, keda ta juhtis, huvitas muidugi palju rohkem raadiojaam. Kui see üles leitakse, usutakse teda lõplikult.

Ta läks kindlalt edasi, peatus aeg-ajalt ja kontrollis orientiire. Seal ongi tuttav nõgu.

«Siin,» ütles Vladimir. «Siia me ta peitsime.»

Dergatšov hakkas kaevama. Vladimir jälgis läbematult, kuidas labidas tungib märga mulda.

Kuid mis see's on? Kaevab ja kaevab, aga raadiojaama ei ole!

Otsekui Vladimiri mõtteid ära arvates lõi Dergatšov labida maasse, sirutas end ja pühkis laubalt higi.

«Ptüi, küll ikka, peitsite ta sügavale!» hakkas ta naerma. «Teadsite,et ei tule endal välja kaevata.»

Kõik hakkasid naerma. Vladimir vaatas ringi: kas ta mitte ei eksinud? Ei,. koht on seesama - nõgu, männid, kolm kivi. .. Sergei pani nad meelega, et kohta ära märkida.

«Sergei! Aga mis siis, kui ta peitis raadiojaama jälle uude kohta? Ma ei tulnud ju kokkulepitud päeval kohtumisele! . . .»

Dergatšov võttis uuesti labida.

«Ärge enam kaevake,» ütles Vladimir tusaseIt. «Sergei peitis ta vist teise kohta. Sellepärast, et ma kohtumisele ei tulnud, . .. Kuid võib-olla on saatejaam kusagil siin, lähedal...»

«Noh, seltsiinehed, otsime,» lausus Krotov.

Liiguti läbi padriku. Krotov sammus Vladimiri kõrval.

Järsku tuli kusagilt paremalt kuuldavale Dergatšovi hääl:

«Seltsimehed, siia!»

Kõik tormasidhääle peale.

Selgus, et nooremleitnant leidis mingi pandlaga kanderihma. Seda anti käest kätte.

«See on Sergei seljakoti küljest,» ütles Vladimir. «Kui ta läks oma asju peitma, siis kandis ta neid selles kotis.»

«Võib-olla on ka tema asjad kusagil siin lähedal?»

«Kindlasti. Ainult ma ei tea kus. Ta peitis neid meie eest salajas. Igaüks peitis teiste eest salajas,» lisas Vladimir.

Leid julgustas kõiki. Sokolov muutus rõõmsamaks. Krotovi karm nägu selgines samuti. Aga reibas Dergatšov ütles kõlavalt:

«Leiame! Tingimata leiame!»

Ent otsingud ei andnud sel päeval mingisuguseid tulemusi. Roomati kaua mööda märgi põõsaid ja

libedaid järsakuid ning lõppude lõpuks ütles Krotov, et on aeg tagasi pöörduda.
Auto juurde mindi sõnatult, väsinutena, mustadena,

107
läbiligunenuiena. Vladimir oli sünge. Ei andnud rahu mõte, et ta tõmbas endale kahtluse, nagu poleks ta siiras.
Ta sammus, tundmata väsimust ja. nälga, märkamata, et märjad riided kleepuvad keha külge.

Väsinud ja tusane Vladimir pöördus vangikongi tagasi. Pärast neid edutuid otsinguid lakkab uurija teda muidugi uskumast. Talle meenusid tšekistide umbusklikud pilgud. Need pilgud tundusid talle raskete ja mitte just heatahtlikena. «Mis nüüd minust saab?..»
Kuid väike lootus jäi veel ikkagi. On ju kahe päeva pärast kohtumine Sergeiga. Ta ütles seda uurijale. Sergei võetakse kinni. Las ütleb ise, kuhu ta raadiojaama peitis.
Sergei. . . Ta võetakse kinni.
Vladimirit haaras, viha. Ja mis siis sellest, las võetakse. Lõppude lõpuks ei ole Sergei ka Nikolai - tal pole perekonda.
Et end õigustada iseenese silmis, püüdis ta meelde tuletada kõikvõimalikke pisiasju, mis võisid veelgi enam õhutada vastikust Sergei vastu. «Ettetükkija... Džudžitsu treeningutel, mida andis «Nokaut», ronis alati esimesena lagedale. . . Käitus tema ja Nikolaiga üleolevalt. Mõtleks, kus aristokraat... Aga asju... Neid läks eraldi peitma, et me ei näeks... Pidas meid vist küll sulideks? . . .»
.
Ootamatult, otsekui välgusähvatusest valgustatuna, kerkis tema silme ette pilt. Udune öö... Tema lamab rohus:.. Ja, samas kõrval tulevad kuuldavale ettevaatlikud sammud. .. Läbi rohukõrte nägi ta Sergeid. Too vaatas ringi, tõmbas välja noa ja lõikas puusse sügava täkke.
Mispärast ta siis täkkeid tegi? Mis jaoks? Selge; ta märkis ära koha, kuhu asjad on maetud! . ..»
Vladimir hüppas püsti ja hakkas ägedalt rusikatega vastu raudust trummeldama. Vaateauk läks paokile.
«Uurija juurde!...» hüüdis vahialune lõõtsutades.
«Tahan teha avalduse! .. .»

Hommik juhtus olema selge ja ilus, nagu ruttaks sügisene kahvatu päike nautima oma üürikest võimu maa üle.
Metsas oli kaste juba ära kuivanud, kui Krotov, Dergatšov ja Sokolov, kes saatsid Vladimirit, astusid tuttavale lagendikule - puhkepaigale: see koht valiti otsingute lähtepunktiks.

108
Vladimir läks ees. Võsa muutus iga sammuga tihedamaks. Padrik kerkis nende ette lausa torkiva müürina, kahmas riietest kinni, nagu püüaks inimest tagasi hoida rumalatest tegudest. . . .
Alguses see takistus ärritas Vladimirit. Kuid pikapeale -muutusid tema sammud üha ebakindlamateks. Kus siis see täkkega puu on? Kus on Sergei märgid? . .. Ja lõppude lõpuks oli ta isegi tänulik tihedale, võsale, mis raskendas liikumist: tema ebakindlus oli ikkagi vähemalt millegagi õigustatud.
Lõpuks jäi ta seisma. Süda tagus nagu. palavikus. VIadimirile tundus, et tema selja taga samuti peatunud mehed võivad kuulda seda reetvat põksumist. Ta tõmbas oma pihtkuue hõlmad kokku ja pani kõik nööbid kinni.
«Noh, mis siis on?» küsis Krotov.
«Ma. . .ma eksisin teelt.. .»
Nad pöördusid jälle tagasi lagendikule, kust alustasid otsimist. Vladimir vaatas tähelepanelikult ringi ja valis -uue suuna. Ent tal ja tema kaaslastel tuli veel mitu korda tagasi pöörduda, kuni ta lõpuks enam ei teadnud, mida teha. Selles kohas, kust ta läbi rohukõrte nägi puusse täket tegevat Sergeid,

istus Vladimir kiiresti maha, pärast heitis rohule pikali ja hakkas lamades ringi vaatama. Ja siit, alt, nägi ja tuttavat puud. .

Hüpanud kärmeIt püsti, sööstis ta, käed laiali, edasi, pagu tahaks ta kallistada sihvakat kõrget vahtrat, mille koore sisse oli põigiti lõigatud sügav ja veel värske sälk.

«Siin see on! Siin. . .»

Kõik said julgust juurde. Vladimir oli nüüd kindel, et kaasosalise poolt maha maetud asjad leitakse varsti. Ent nende leidmine polnud siiski kuigi lihtne. Sergei märge ainult kergendas orienteerumist, kuid ei näidanud kätte salaurka asukohta.

Luusinud pool tundi asjatult vahtra ümber ringi, heitis Vladimir abitult pilgu Krotovile. Too vaatas teraselt igale poole.

«Lähme õige orientiiri juurde tagasi.»

Tuldi vahtra juurde. Siin vaatas Krotov uuesti ringi. Tema tähelepanu köitsid murtud oksad. Ta hakkas neid tähelepanelikult uurima. Need olid murtud peaaegu võrdsete vahemaade tagant, ühesugusel kõrgusel ja pööratud otstega ühte suunda. Murtud okste lehed olid ära kuivanud ja koltunud. Kui lähemalt vaadelda, võis nende okste

järgi märgata joont, mis jooksis rööbiti põõsaste vahel lookleva, vaevu märgatava jalgrajakesega.

«See pole niisama juhuslikult,» mõtles kapten ja ütles Vladimirile:

«Noh, vaadake korraks järele! . . . Näete kollast triipu?»

«Näen,» noogutas Vladimir. «Need on ju Sergei märgid! Murtud oksad. Ta tegi alati nii praktilistel õppustel metsas! . . .»

Kollane vööt viis otsijad väikese, tihedalt võssa kasvanud nõo juurde. Kõik läksid hanereas alla jä Krotov vaatas tähelepanelikult põõsaid. Murtud oksi enam ei olnud. Tšekistid ei leidnud neid ka teisel pool nõgu.

«Ilmselt kusagil siin,» ütles Krotov.

Hakati põõsaste vahel ringi roomama, kaapides kätega laiali niiskeid lehti ja pugedes kõige tihedamasse torkivasse rägastikku.

Mööda nõlvakut üles ronides märkas Krotov mingisuguseid peenikesi tumedaid lepaoksa külge jäänud karvakesi. Ta tõmbas taskust luubi ja hakkas neid silmitsema. Need olid riidekiud.

«Mis värvi oli Sergei ülikond?» küsis ta Vladimirilt.

«Tumesinine ülikond. Triibuline...» Vladimir ei taibanud, mikskapten talt seda küsis.

«Tore,» noogutas kapten. «Noh, seltsimees Dergatšov, andke korraks sond siia.»

Pikk peenike varras tungis pehmelt sahisedes sügavale niiskesse mulda. Kapten kompis ikka ja jälle uuesti läbi maapinda. Ühes kohas läks sond eriti kergelt sisse ja põrkas varsti millegi vastu.

«Siin on midagi,» ütles kapten. «Kaevake, seltsimees Dergatšov.»

Labidas tungis maasse. Kiht kihi kaupa tõsteti välja kobedat, vihmast läbiligunenud mulda.

«Stopp!» käskis. Krotov.

Ta kummardus augu kohale, sikutas ja tõmbas välja langevarjutropiga pikuti ja risti kokkuköideiud kompsu.

«Minu raadiojaam!» hüüatas Vladimir. «Näe, kuhu ta selle peitis.»

Krotov kummardus uuesti, viskas paar kamalutäit mulda kõrvale ja hakkas august välja tirirna teist kompsu. Järsku hakkas miski sisisema, sähvatas kollane välgatus ja kõmatas tume plahvatus.

Keegi ei taibanud, mis õieti juhtus. Ja alles siis, kui

nähti rohul tagasiheidetud peaga Krotovit lamamas, sööstsid kõik tema juurde.

Kapteni pärani avatud silmad vaatasid puude latvu.

Suust nirises verd.

«Seltsimees kapten!» karjatas Dergatšov peenikese katkeva häälega. «Seltsimees. . .»
Kapten Krotov oli surnud.

Kahekümnes peatükk EI JÕUTUD

Krotovi surm vapustas kõiki. Valitsuses oli rusuv vaikus. Liikudes mööda koridore, kaastöötajad isegi astusid kuidagi väga vaikselt. Polkovnik Telegin oli näost ära langenud, muutunud sõnatuks ja vajus tihti mõtteisse. Kapten oli tema lemmikõpilane. Kõikidest valitsuse töötajatest pidas polkovnik Krotovit ja Vassiljevit kõige andekamateks, tõelisteks, sündinud tšekistideks.

Kui rumalalt, kui mõttetult katkeb inimelu! Kui vastik on surm, isegi kui see elu on antud kodumaa õnne ja rahu nimel! . . .

Ent oli vaja töötada, tegutseda. Ja polkovnik, kes surus endas maha meelekibedust, töötas, aina töötas. Ta valmistus Sergei ja Vladimiri eelseisvaks kohtumiseks.

Tšekistid õppisid varakult tundma selle kohtumise paika ja määrasid kindlaks, kuhu paigutatakse salajased vaatluspunktid. Kõik oli mõeldud sellise arvestusega, et igaüks saaks toetada seltsimeest, kui spioon osutab relvastatud vastupanu, ja ära hoida ohvreid.

Pärast Krotovi traagilist surma tegi polkovnik Telegin süüasja nr. 93 juurdlemise ülesandeks major Vassiljevile. Tema pidi ka eelseisvat operatsiooni juhtima.

Koos operatiivtöötajate grupiga peitis major end varitsuspaika väikeses puiestikus turuplatsi lähedal. Dergatšov valvas seltsimeestega perroonil. Sellele grupile oli ülesandeks tehtud saata spiooni vaksalist turuni, hoiatada varitsejaid ja ühineda Vassiljevi operatiivtöötajatega, et ühisel jõul vaenlane tabada. Kui aga Sergei pärast Južnokamenskisse tulekut millegipärast turule ei lähe ja võtab nõuks tagasi minna, et kaduda, siis peavad vaksalis viibivad töötajad ta kinni võtma.

111

Ja juba vuraski puhkiv vedur kuumust õhkuva tumeda hiiglasena mööda platvormist, pahvides soojahingust perroonil seisvatele inimestele näkku. Ta peatus ja reisijad täitsid silmapilkselt väikese platvormi. Kajasid esimesed rõõmsad hüüded, esimesed suudlused...

Sumisevas ja tõuklevas rahvamurrus kõndisid platvormil edasi-tagasi erariides operatiivtöötajad, lillekimbud käes. Perrooni lõpus, linna viiva väljapääsu lähedal seisis ärevuses Jekaterina Pavlovna. Ta pidi spiooni ära tundma ja aitama tšekiste, kes polnud kunagi näinud seda, kelle nad pidid tabama.

Rahvahulk liikus lärmaka vooluna väljapääsu poole.. Ent nii terased kui operatiivtöötajad ka olid, ei näinud nad seda, kes oli neile vajalik.

Ja äkki, astunud üle suure kompsu, ilmus vagunitrepile reisija. Dergatšov tardus paigale. «See on tema!» Kõrvalistele isikutele märkamatult juhtis ta peanoogutusega oma kaaslase tähelepanu mehe peale ja andis kokkulepitud signaali abil teistele kaastöötajatele märku, et need hoiataksid Jekaterina Pavlovnat.

Linna viiva läbipääsu ees tungles aeglaselt liikuv rahvamurd. Kuid reisija, pikk punapõskne noormees, tõukas kõiki hoolimatult laiali, et kiiremini linna pääseda.
Rahvamurdu surutud Jekaterina Pavlovna jäi pisut hiljaks ja nägi noormeest, kui too jõudis juba platsile.
«See on tema,» sosistas ta Dergatšovile.
Vassiljevit informeeriti otsekohe. Mehed. Puiestikus seadsid end valmis.

Samal ajal aga jätkasid Dergatšov ja Jekaterina Pavlovna reisija jälgimist. Väljakul valvav operatiivauto hakkas liikuma ja tõkestas tal nagu juhuslikult tee, Mees peatus ja vaatas tagasi.

Jekaterina Pavlovna, kes lõpuks nägi tema nägu, aeglustas jalamaid sammu, kahvatas ja vaatas kohkunult nooremleitnandile otsa.
«Pole see...» ütles ta kustunud häälega. «Ma eksisin.»

«Kuidas - pole see?» küsis seisma jäänud Dergatšov üllatunult.
«See pole tema... Teine...»
«Küll on kahju!» Nooremleitnant lõi järsultkäega. «Sõidavad siia igasugused! . . .»
Nad läksid perroonile tagasi. Seal polnud enam kedagi.

112
.. . «Kuidas siis nii, kodanik! Elate sisse kirjutamata erakorteris. .. Linna saabunute jaoks on võõrastemaja.»
Rajoonivolinik, miilitsa vanemleitnant, kes kohtas Sergeid õues, heitis põgusa pilgu tema passi ja noomis karmilt edasi:
«Kui tulite komandeeringusse, on ikkagi vaja sisse kirjutada. Isegi siis, kui võõrastemajas kohti pole. Aga niiviisi — mis siis välja tuleb? Korralagedus, kodanik. . .»
Sergei kuulas kannatlikult noomituse ära ja noogutas pead.
«Ma. .. ma kirjutan ennast tingimata sisse. Juba täna kolin võõrastemajasse üle. Mulle lubati koht... Teate, töö, kogu .aeg aina töö ja. toimetused . . .»
Rajoonivolinik läks ära, kusjuures ta veel kord hoiatas, et sissekirjutamine on hädavajalik.
Ei jõudnud veel Sergei, kelle see jutuajamine üpris rahutuks tegi, tuppagi astuda, kui tuli Leonid.
«Kõik. on korras,» teatas ta. «Klõpsutasin kogu filmi täis. Sild kõikides vaadetes. Et jooniseid oleks mugavam teha.» Ta vaatas Sergeid murelikult. «Te arvate ikka, et teie insener annab raha?»
«Või veel! Muidugi annab! Ja see on teile, Ljonka, avansiks.» .
Sergei püüdis näida lõbusa ja muretuna. Kuid tal ei läinud meelest kohtumine rajoonivolinikuga. «Mispärast peatas militsionäär just minu, aga mitte mõne teise möödamineja? Tõenäoliselt hakkasin talle silma. . . Aga võib - olla käis kojamees keelt kandmas?»
Sergeile meenus, et kojamees oli teda mitu korda näinud koos Leonidiga.
«Selge see, et kojamees... Aga võib-olla peetakse tal silma peal? Ei, tuleb sääred teha. On aeg, on aeg. . .»
Otsekui läbi kõrva topitud vatitroppide kuulis ta Leonidi lobisemist. Jah, tuleb ära sõita. Kuigi on kahju. Leidsin rumala, kuid kohusetruu kaasosalise. Ta võiks paljuski abiks olla. . .
«On aeg, on aeg,» tagus kellapendli järjekindlusega Sergei meelekohtades. «Šeffe on vaja informeerida, et Vladimir ei tulnud kohtumisele. . .»
Järgmisele kokkulepitud kohtumisele Sergei ei sõitnud - kartis lõksu langeda. Kuid peidupaiga juures, kuhu olid maetud tema asjad ja Vladimiri raadiojaam, lõksu, olla ei võinud. Salaurka koht pole ju Vladimirile teada.

113
Selle lahtikaevamine oli aga, Sergeile hädavajalik. Seal on raha. Temal aga jäi seda juba väheseks. Jah, tuleb sõita. Ent kõigepealt tuleb anda radiogramm. Las ütlevad, mida teha. . . .
Õhtuks muutus otsus kindlaks. Sergei lukustas enda oma tuppa, laotas lahti kaardi ja määras selle järgi koha, kust oleks kõige mugavam ja ohutum teadet edasi saata. Južnokamenskisse sõidab ta jalgrattal. Teel aga kaevab oma raadiojaama välja. Jalgrattal selle juurde ei sõida. «Peidan ta põõsastesse raudteevalli juurde, koht on seal sobiv. »
Oodanud ära pimeduse, lahkus Sergei kodunt, läks bensiinijaama, võttis sealt jalgratta ja hakkas kiiresti mööda siledat teed läände, Južnokamenski poole sõitma.

Pärast kapten Krotovi surma kaotas Vladimir täielikult julguse. Nüüd juba muidugi ei usu enam keegi ühtki tema sõna. Võivad isegi mõelda, nagu poleks ta meelega öelnud, et Sergei peidupaigas on granaat. Ainuke asi, mis teda päästa võis, oli Sergei arreteerimine. Ta soovis praegu kirglikult, et Sergei oleks kinni püütud. «Püüavad, muidugi püüavad kinni,» rahustas ta ennast. «Neile on ju kuupäev, tund ja kohtumispaik teada.. .»

Ta luges päevi. Ja siis saabuski kohtumispäev. .
Kokkulepitud tunnil närveeris Vladimir nii, et ei puudutanud lõunat, mis talle kambrisse toodi. Ta kais süngelt nurgast nurka, kuulatades lootusega, kas mitte ukse juurest ei - kosta sammud, kas teda ei kutsuta uurija juurde. Uurija juurde!... See on muidugi uus uurija. Võib-olla jälle see, kes kuulas teda esimest korda üle. Ja ta meenutas uuesti kapten Krotovit, kõrvus helises tema julgustav, rahulik hääl. Kapten oli ainus inimene, kes uskus teda, kes oleks võinud teda kaitsta, lausuda sõnakese, kui ta mõistetakse mahalaskmisele . . .
Mahalaskmisele! . .. Vangil tõusid juuksed peas - püsti, kui ta mõtles lähedase surma peale.
Päev kaldus õhtusse. Väikese trellitatud akna taga muutus pimedaks. «Kas võeti kinni või mitte?» puuris painajalikult ajus.
Koridoris ukse taga polnud kuulda mingisuguseid samme. Vladimir aga käis ikka nurgast nurka, püüdes astuda võimalikult vaiksemalt.

114

«Seltsimees polkovnik, eile saime teate Serebrjanskist. ühe naise juurde erakorterisse asus elama keegi kodanik. Elab sisse kirjutamata. Dokumentide järgi komandeeritu. Meil õnnestus saada tema *foto.* Näete, siin ta on. Vaatab teiste seas, kuidas poisikesed jalgpalli löövad. Ja koos temaga on ta uus sõber - Leonid Kropalski. Kindla tegevusalata isik. Vaadake. Minu arvates sarnaneb see komandeeritu tunnuste järgi milleski sellega, kolmandaga . ..»
Major Vassiljev seisis valitsuse ülema ees nagu alati korrektselt, keskendunult ja oli ainult veidi erutatud.
«Seda pilti tuleb otsemaid näidata Maria Fjodorovna Sinelnikovale, Zaitsevile ja Vladimirile,» käskis polkovnik, kui oli vaadanud rässaka, laiaõlgse ja heleda juuksesalguga noormehe *fotot.* «Ärge unustage näidata ka seltsimees Bojarõšnikovile. Muide, kuidas tema tervis on?»
«Paraneb. Kuid. .. Seltsimees polkovnik, Ivan Bojarõšnikov ei tea ju,- kes talle metsas kallale tungis.»
«Aga võib-olla õnnestubki meil seda teada saada. Tingimata näidake talle *fotot.»*
Veel samal päeval valitsusse kutsutud Maria Fjodorovna tundis heledajuukselises noormehes vaevata ära oma «üliõpilasest» üürniku..
«Jah, see on tema, Viktor...»
Noormehe tundis ära ka Jekaterina Pavlovna. Ta kinnitas, et pildil kujutatud mees kuulus nende kolme hulka, kes ööbisid võõrastemajas sisse kirjutamata.
«See on Sergei,» ütles Vladimir, kui Vassiljev näitas *fotot* temale.
Haiglasse Ivan Bojarõšnikovi juurde saatis major Sokolovi.
«Vaadake, seltsimees Bojarõšnikov, kas see mees pole teile tuttav?» ütles Sokolov, kui oli haige voodi juurde istunud.
«Jah, on küll tuttav,» noogutas Ivan pead. «Teda kutsutakse Valeriks. Me tutvusime temaga toidubaaris.»
Rohkem kahtlusi ei jäänud. «Sergei», «Valeri» ja «Viktor» oli see kolmas spioon, keda praegu otsisid julgeolekuorganid.
Niipea kui Sokolov haiglast tagasi jõudis, kutsus Vassiljev viivitamatult välja operatiivauto.

115

«Sõidame Serebrjanskisse,» ütles ta Sokolovile. «Teatage nooremleitnant Dergatšovile, et ta sõidab ühes meiega.»
Raudteevaht Ignat Stepanovitš Gaitõnja, kes öösel kontrollis oma teelõiku, leidis 27. kilomeetriposti lähedale põõsastesse peidetud rohelise jalgratta. Leiust teatati raudtee miilitsajaoskonnast telefoni teelotsekohe Teleginile.
«Jalgratas tuleb tingimata samasse kohta tagasi viia,. kust ta leiti,» ütles polkovnik. «Las jääb

sinna, nagu oli. Ja organiseerige valve. Meie tuleme varsti.»
«Saab tehtud!» kinnitas bassihääl torus.

Nõgudest tõusnud udu levis mööda metsa laiali ja takerdus okstesse ning võssa.
Elatanud valvur tagus kätega endale vastu puusi, et sooja saada, tõmbas raske lambanahkse kasuka hõlmad, koomale.
Järsku hüppas keegi teelt põõsastesse ja samas hakkasid põntsuma rutakad sammud. Ootamatult kerkis valvuri ette heledas vihmamantlis ja sonimütsis mehe kuju, käes pungil portfelI. Vanamees ei jõudnud arugi saada, milles asi on, kui tundmatu kummardus jalgratta poole.
«Hei, hei, noormees! Ära puutu, ära tembuta!» hüüdis valvur. «Pole lubatud võtta! . . .»
Tundmatu kükitas maha, vaatas kohkunult ringi, haaras ratta ja kargas kõrvale, nii et põõsad ragisesid.
Leidnud värisevate sõrmedega kobades viimaks vile, tõmbas valvur selle lõpuks välja ja hakkas kõigest jõust vilistama. Kuuldus okste raginat. Tema juurde jooksid militsionäärid, keda juhtis Dergatšov.
Kui nooremleitnant teada sai, milles asi seisab, oleks ta äärepealt valvurile rusikatega kallale tormanud.
«Miks sa siis teda ei jälitanud?»
«Aga milleks plehkupistnut taga ajada? Mullust lund ei otsita,» kinnitas valvur, värisedes nagu külma käes.
«Jälle jäime hiljaks,» turtsatas Dergatšov huuli närides. «Nüüd pole lõksu enam vaja.» Ja ta valgustas taskulambiga põõsaid, kus enne oli olnud jalgratas.

Alles hommikul, kui algas tööpäev, õnnestus välja selgitada, et jalgratas numbrimärgiga «1683» kuulub Serebrjanski elanikule Vadim Nikolajevttš Hvorostovile. Veel

hiljem saadi teada, et *see* Vadim Nikolajevitš, lihtsamalt Vadik Hvorostov, on Serebrjanski 2. keskkooli seitsmenda A klassi õpilane.
Tuppa talutati koolivormis salkus poiss. Ta muljus käte vahel vormimütsi ja kõõritas umbusklikult vanemleitnant Sokolovi.
«Ütle, palun, Vadik, kus su jalgratas on?»
«Kust -mina tean?» pomises poiss.
«Võib-olla varastati sult ratas ära?»
Hvorostov hakkas ehmunult silmi pilgutama:
«Ei, ei varastatud. ..»
«Aga kus ta siis on?»
Koolipoiss laskis pea nukralt norgu:
«Ma müüsin ära. . .»
«Ah müüsid ära! Näed nüüd. Meie aga oleksime inimest äärepealt süüdistanud kümnes surmapatus. Mõtlesime, et ta. . . noh.. . viis su jalgratta ära.»
«Mis te nüüd! Ma müüsin ta,lle. Ausalt! Raha eest. . . Mul. . . muloli raadio jaoks vaja. . .»
«Missuguse raadio jaoks?»
««Minski» jaoks. Et kõiki jaamu võtaks.»
«Kas sa siis armastad raadiot kuulata?»
«Mh-mh. Armastan jah... Kogu maailma tahan kuulata .. .»
«Kas see, kellele sa jalgratta müüsid, soovitas sul raadiot osta või kuidas?»
«Ei! Ma tahtsin juba ammu. Aga toda onu nägin ma alles poes. Ta .valis jalgratast. «Andke roheline,» ütles ta. Rohelisi aga ei olnud. Eks mina siis öelnudki - teate, mina müün. Ja müüsingi. Oi,

küll see oli alles koi! Pressis tervelt kümme rubla odavamalt välja. Ratas aga on peaaegu et uus.»
«Noh, aga kas raadio ostsid?»
«Veel mitte. Kakskümmend rubla on puudu.»
«Mis sa siis veel müüd?»
«Midagi ei müü. Korjan.»
Sokolov tõmbas taskust foto.
«Vaata korraks, Vadik. Vahest ehk tunned oma ratta ostja ära?»
Poiss vaatas uudishimuga.
«Vaat see!» näitas ta eksimatult sassispäisele kogukale noormehele. «Seesama ta ongi.»

Miilitsa vanemleitnant, rajoonivolinik, tervitas Niina Grigorjevnat üleliia valjusti ja elavalt.
«Noh, kuidas teie üürnik ka elab? Tulin sissekirjutamise kohta järele pärima.»
«Teate, aga teda ju pole,» ütles perenaine.
«Kuidas - pole?»
«Sõitis ära.»
«Kolis võõrastemajja?»
«Tõesti ei oska teile öelda. Eile sõitis ära. Ei jätnud isegi hüvasti.»
«Või nii?» Vanemleitnant erutus. «Aga võib-olla teie teate? Nii ju ei tohi... Sõitis ära!... Vahest ehk teatas eelmisel päeval ikkagi ette?»
«Ei, ei. Sõitis ära ilma igasuguse etteteatamiseta.» Järsku muutus Niina Grigorjevna rahutuks. «Mis on? Võib-olla juhtus midagi?»
«No mis te nüüd! Ma niisama, tulin kontrollima. Noh, kui sõitis, siis sõitis. Pole midagi teha. Nähtavasti lõppes komandeering.»
Tänaval vaatas rajoonivolinik ringi ja astus kiiresti kitsasse põiktänavasse, kus teda ootasid Sokolov, Dergatšov ja Vassiljev.
«Ei ole,» lausus ta meelehärmi ja nõutusega. «Laskis jalga.»
«Jäime hiljaks...» litsus Sokolov läbi hammaste.

«. . . Räägin ju teile. . . Ma ei tunne teda üldse. .. Pole kunagi varem näinud.. .»
Leonidi hääl kõlas kaeblikult. Ta vaatas aralt ja lipitsevalt rajoonivolinikule silma ning heitis aeg-ajalt rahutuid pilke pikale erariides mehele, kes istus eemal toas ja kuulas sõnatult. Teda kohutas nimelt see mees, mitte aga miilitsa vanemleitnant. Kes ta on? Milleks ta siin istub ja vaikib? . . .
«Mis on teie elatusallikaks?»' küsis miilitsatöötaja. «Mul on.. . mul on sääste. .. Ma hakkan tööle. . .»
«Aga kas see teiei sõber, komandeeringus mees, teile mingit raha ei andnud?»
«Mis te nüüd! Mis raha? Ma ei tea midagi! . . .»
Ja siis hakkas esimest korda rääkima erariides mees:. «Öelge meile tõtt, kodanik Kropalski. Kas te saite sellelt mehelt mingit raha?» Tundmatu hääl kõlas karmilt. «Meile on teada, et viimasel aja lolite te alati koos. Meile

on teiida, et te külastasitetihti kahekesi restorane. Mis rahadega? Kas teie säästudega?»
Leonid oli nii jahmunud, et ütles vastu tahtmist tõtt:
«Tema rahaga...»
Talle meenus, et kord, kui nad restoranist tagasi tulid, nägi neid kojamees, onu Vasja. Ja järsku vilksatas läbi pea kohutav aimdus: see komandeeringus mees on suur varas; kurjategija... Ta kukkus oma mahhinatsioonidega sisse. .. Ja tema, Leonid, arreteeritakse kui kaassüüdlane . . . Tuleb kõik üles tunnistada, tuleb üles tunnistada!. .. See kergendab tema saatust. ...»

«Ta andis mulle raha!...» kiunatas Leonid äkki. «Andis! . . . Kuid ma ei võtnud. . . Ta tahtis, et ma pildistaksin sildu...»
«Mis jaoks?»
«Ta rääkis, et jooniste eest antakse talle palju raha.»
«Kes annab?»
«Insener, kes ehitab uut silda. . .» Leonid rääkis läkastades, segi minnes ja vassides ning pisaraid mööda nägu laiali hõõrudes: «Ta ütles, et näitab jooniseid insenerile. . . Ise teeb näo, nagu oleks insener varastanud tema idee. . . Ja saab raha. . . Et ta peaks suu kinni. . .»
«Ja teie tegite pilte?»
«Ühe filmi. . . Ainult ühe filmi. . .»
«Kus see on?»
«Tema käes. .. Ma andsin talle.. .»
«Palju ta selle eest teile maksis?»
«Kakskümmend rubla... Ainult kakskümmend rubla. . . See raha on minu käes. Ma annan teile ära. . .»
Vassiljev vaatas Leonidi jälestusega ja pöördus kõrvale.
«Läbi otsida.»

Kahekümne esimene peatükk KOLMAS

Mättalt mätti:lle hüpates rühkis Sergei läbi tiheda võseriku. Hämaras rõskes õhus lõhnas kopituse, seente, niiskete langenud lehtede järele. Jalge all praksusid tuulest murtud oksad, lirtsus paks roostekatva sopp. Suured porised saapad olid rasked kui malmpommid. Väike

komps patareidega ja portfell, mi11es oli kaasaskantav raadiojaam, tundusid ülemäära rasketena.
Keset sood oli üksik põõsastesse ja männivõssa kasvanud saareke. Siin võis peatuda. Sergei vaatas ringi. Jah, koht on hea. üle soo pole see, mis mööda teed:. kuuldamatult ei pääse ligi, ei hiili juurde.
Spioon tassis kokku kuivi oksi, pani nende peale kompsu, istus ja vaatas kella. Varsti võib alustada. Ta tõmbas taskust korralikult kokkukeritud rulli pehmet traati, riputas okstele laiali ja pakkis lahti raadiojaama. Ühe traadiotsa torkas antennipessa. Valmis. Kuulatas veel kord. Vaikne. Üksi on ohtlik töötada. Paned kõrvaklapid pähe ja ei kuule enda ümber enam midagi. Talle meenus, kuidas nad Nikolaiga valvasid Vladimirit, kui see andis edasi esimest teadet õnnelikust päralejõudmisest. Siin aga proovi üksi hakkama saada. . .
Sergei vaatas veel kord kella. On aeg. Keeras lülitit. Käis tasane plõks ja kõrvaklappides hakkas otsekohe vilistama. Mõneks sekundiks haaras teda hirm. Seni oli ta kasutanud ainult ühepoolset sidet. Praegu jõudis kätte aeg minna ise eetrisse. See oli hädavajalik. Nikolai on kadunud. Võib-ona on ka Vladimir kinni võetud. Ta on üksi. Tal on Leonidi pildistatud filmiIint, läbipääsuluba salajasse tehasesse. Mis nendega teha? Edasi oli vaja anda palju. Aga mis siis, kui saate ajal peilitakse ta välja? «Teatan kõigest. . .» otsustas Sergei.
Sajad tuhanded erinevad helid, signaalid ja kutsungid täitsid eetrit. Ent Sergei püüdis kiiresti läbi vilina, ragina ja sisina kinni oma väljakutsesignaalid. Käsi toksis katkendlikult võtmega. Punktid ja kriipsud sööstsid ahelana. Kutsungid lõppesid. Teda kuuldi ja alustati vastuvõttu. Sergei hakkas edasi andma radiogrammi. Kuid erutuse tõttu kuulasid käed halvasti sõna. Teda katkestati tihti, nõuti kordamist. Ta laskis silmadel närviliselt käia üle teksti, otsis vajalikku numbrite gruppi ja kordas.

Polkovnik Telegini kabineti uks avanes järsult, koputuseta. Lävel seisis major Vassiljev. Ta oli erutatud.

«Lubate, . seltsimees polkovnik?» Ja ootamata vastust, kandis major kiirustades ette: «Eetris on välja peilitud raadiojaam. Tegutseb kvadraadis neliteist.» .
Telegin pöördus kiiresti ka ardi poole. Pliiatsi tömp ots libises mööqa kaarti ja peatus. .

120

«Valis kõrvalise koha,» ütles Vassiljev ligu astudes ja kaardile vaadates. «Seda paika ma tunnen. ümberringi ürgmets, soo, läbipääsmatu võsa ...»

«Läbipääsmatu, räägite?» Polkovnik ,tõmbas ühe ropsuga lauasahtli lahti, võttis püstoli ja pistis taskusse. «Poeme läbi. Viivitada ei tohi. Autod. Operatiivgrupp. Koer.»

Töötav raadiojaam avastati sugugi mitte juhuslikult. Sellest ajast peale, kui välismaa lennuk oli piiri rikkunud, jälgiti eetrit vahetpidamata.

Autod kihutasid maksimaalse kiirusega. Sest kui radist lõpetab saate, ei leia teda säärases metsas üles - lipsab minema nagu rästik. Sõidu ajal pidas valitsuse ülem autost raadiotelefoni teel sidet peilimispunktiga. Raadiojaam jätkas tööd.

«Rutem, rutem!» kiirustas Telegin autojuhti, kuigi temal oli juba niigi gaasipedaal põhja vajutatud. «Iga sekund on kallis, kiiremini!. . .»

Tee muutus üha halvemaks. Sügavad rööpad, mülkad, augud, kleepuv turbapori, mullast väljatunginud jändrikud juurikad -, kõik segas, pidas kinni, kulutas aega.

«Kiiremini! Kiiremini! . . .»

Ja järsku. teatati peilimispunktist: «Raadiojaam katkestas töö.»

«Stopp!»

Autojuht pidurdas järsult. .Tagumised rattad libisesid poris. Tagasõitvad autod peatusid samuti.

«Olukord .muutub keerulisemaks, seltsimehed,» ütles Telegin: «Peamine orientiir kadus. Raadiojaam enam ei tööta. Spioon ei istu praegu paigal. Ta ruttab ära minema.

Et teda metsast mitte välja lasta, tuleb blokeerida see maa-ala.» Polkovnik tõmbas kaardile väikese ringikese, kus eelduste kohaselt pidi vaenlase salakuulaja asuma.. «Võtke grupp mehi, seltsimees Vassiljev, ja alustage' otsekohe operatsiooni.» «Kahju, et Krotovit ei ole,» mõtles ta kibedusega ja pidi peaaegu seda kuuldavalt ütlema. Kuid ta kogus end kohe ja lõpetas, kulm kortsus: «Teised sõidavad minuga.»

Tšekistid, keda juhatas Vassiljev, pudenesid põõsaste vahele laiali. Ettevaatlikult rõngast koomale surudes, kaotamata üksteist silmist, ja olles valmis iga hetk appi minema seltsimehele, hiilisid nad ümberpiiratud ala keskkoha poole.

121

Grupp, kelle eesotsas oli polkovnik . Telegin, liikus autodel ümberringi, et spiooni kinni püüda tee peal, kui tal peaks õnnestuma haarangust välja lipsata.

Kokkutõmbuv rõngas muutus üha kitsamaks. Salakuulaja peab olema kusagil siinsamas. Edasi hakati liikuma aeglasemalt, ettevaatlikumalt. Iga hetk võis ükskõik millise põõsa või puu tagant kärgatada lask.

Mööda võsa hiilivate meeste ees ilmus ootamatult nähtavale väike kuiv põõsastesse ja männipadrikusse kasvanud saareke. Märjad värsked jäljed viisid saare keskele, sinna, kuhu oli hunnikusse kantud lillakaspruune kuivi oksi. Spioon oli olnud siin. Alles üsna hiljuti. Võib-olla natukese aja.eest. . .

«Koer siia! Kiiremini koer!» anti ahelikku pidi majori korraldus edasi ja saatja ruttas, suur lambakoer rihma otsas, avastatud jälgedele.

Kägistava kaelarihma tõttu hingeIdades ja kähisedes kippus lambakoer raevukalt edasi. Spioon oli kusagil väga lähedal. Saatja laskis silmuse käes lõdvemale ja rihma pikemale. Sohu vajudes jooksid operatiivtöötajad koera kannul.

Varsti jõudsid tagaajajad välja lagedale kohale. Lopsakalt vohava teeäärse põõsa juures jäljed

lõppesid. Niiskel teepinnaloli selgelt häha värske mustriline vagu - jalgrattajälg.
Koer jooksis rahutult ümber põõsa. ÄratalIatud, murtud toored oksad tunnistasid, et jalgratas oli seal peidus olnud ja spioon oli just nüüdsama ära sõitnud.

122

Auto, milles oli Telegin, ja selle järel ka teine, peatusid teelahkmel. Autojuht vaatas küsivalt ülemusele. Polkovnik uuris keskendunuli kaarti ja vaikis, kaalutledes, millist teed valida. Mõlemad viisid vajalikku kvadraati. üks oli lühem, ent porine ja keeruline. Pikem tee oli parem.
«Vaevalt küll valib spioon esimese,» mõtles Telegin. «Praegu pole tal kasulik metsas viivitada.»
Ja ta käskis autojuhti sõita mööda teist külavaheteed.
Kaugel eespool tuli nähtavale mees jalgrattal.
«Peab kontrollima,» ütles polkovnik peanoogutusega

123
jalgratturile osutades. «Ta sõidabjust sealt poolt, kus töötas raadiojaam.»
Et ära lõigata taganemisteed, otsustati jalgrattur suruda kahe auto vahele. Esimene, jõudnud tema kõrvale, ei peatunud. Sõitja pööras veidi pead, et vaadata. Telegin märkas raami külge kinnitatud pungil täis portfelli, pakiraamil aga vormileivaga sarnanevat kompsu. Kuid peamine, mis köitis polkovniku tähelepanu oli jalgratta värvus. Roheime. Ja klaasl tagant möödavilksatanud turske jalgratturi jumekas nägu muutus otsekohe, tuttavaks. «Tema, juuksetukaga noormees fotolt! . . .»
Telegin hüppas autost välja ja jooksis jalgratturile järele.
Vahepeal aga lipsas Sergei käänaku taha ja suurendas igaks juhuks kiirust. Ootamatult kerkis tema ette teIne auto. See täitis kogu tee ja liikus aeglaselt vastu, sahistades kerega mööda põõsaid.
Hetkeks sattus spioon segadusse. Ta pidurdas järsult. Ent siin viis pori auto tagumised rattad kõrvale. Nende ja põõsaste vahele tekkis kitsas riba. Ta surus uueslti pedaalidele. Kuid ootamatult lahtilöödud uks tõkestas läbipääsu. Laiaõlgne mees astus teele ette, käsi hoiatavalt üles tõstetud. Sergei vaatas ringi. Tagant jooksid mehed.
Lõks! Süda hakkas kõvasti ja kiirelt pekslema. Sergei tegi näo, nagu kavatseks peatuda, võttis ühe jala pedaalilt ja laskis saapaninal mööda maad lohiseda, et aeglustada hoogu. Jõudnud auto juurde, tulistas ta lühikese maa pealt otse jalgrattalt.
Kõmisev kaja veeres u1e metsa. Autojuht rooli taga lõtvus äkki ja vajus näoga roolirattale.
Hüüded ja lasud täitsid vaikivat metsa. Jätnud ratta maha, sööstis Sergei hüpetega tihnikusse. Kuid juba jooksid talle mehed risti ette. Siis kükitas ta otsekui tagaaetav metsloom põõsastesse ja hakkas maruvihaselt, peaaegu sihtimata tulistama. Järsku tundis ta kerget müksu õla pihta, nagu oleks suur põrnikas lennul vastu põrganud.
Samal silmapilgul hakkas selles kohas tugevasti kõrvetama ja ettesirutatud käsi langes elutult alla.
«Sain haavata,» taipas spioon ja tal hakkas jube. Ta püüdis teise käega püstolit haarata, ent jõuetud sõrmed ei kuulanud sõna. Püstol patsatas raskelt rohule. Tugevad käed haairasid Sergeid selja tagant, pigistasid nagu pihtidega ja

124
rõhusid ta vastu maad. Ta lõi kontsaga umbropsu ja tabas midagi pehmet. Hetkeks pihid nõrgenesid.
Sergei kaksas järsult minema. Tõmbas vöö vahelt teise püstoli. Samal momendil sai ta hoobi küünarnuki alla. Püstol lendas käest ja välgatas õhus hõbedase kalakesena.
Salakuulajaga võitlevale operatiivtöötajale ruttasid appi tšekistid esimesest autost. Ees oli polkovnik Telegin. Temale tormaski Sergei soome pussiga kallale. Kuid polkovnikul oli varemgi tulnud astuda vaenlasega mees mehe vastu, relvastamatult relvastatu vastu kähmlusse. Oma tugeva käega pigistas polkovnik spiooni käelaba, mis hoidis nuga, teise käega lõi aga Telegin vaenlasele

vastu kaela. Sergei langes raskelt, nagu mahaniidetult, põõsasse,. murdes raginal oksi.
Juurde rutanud leitnant astus maa peal lebavale käele. Sõrmed lõdvenesid. Nuga kukkus rohule. Nüüd polnud see nuga enam kellelegi ohtlik. .

Kahekümne teine peatükk TIHEDATE KARDINATE TAGA

Kolonel Shillile ei meeldinud päikesevalgus. Eredatelepäikesekiirtele eelistas ta mahedat elektrivalgust. Tema villas, mis. asus linna ühes vaiksemas tänavas, olid aknad alati tihedate kardinatega kaetud. Kolonel nimetas seda *make the night* - öö tegemiseks. Koloneli kabineti seintel rippuvad pildid olid kunstnikelt tellitud spetsiaalselt sellise arvestusega, et nende värvid elustuksid kunstliku valgustuse juures. Kui teenijad kabinetti koristasid ja kardinad lahti olid, nägid pildid välja ebaloomulikult eredateja kriiskavatena.
Allalastud aknakardinatega villa ette vuras kinnine auto, millest kaks meest kiiresti välja hüppasid ja tõtlikult välisuksest sisse läksid.
Toauksed avanesid nende ees õlitatud hingedel kuuldamatult - koloneI Shill ei kannatanud müra. Ja siis tuligi viimane, massiivne, tammepuust, spiraalnikerdustega kaunistatud uks.
Kolonel tõusis laua tagant:

«Ma. ootan teid; härrased.»
Ümmarguse kiilaspeaga Better ja kuivetu ning tikksirge Ameerika luure esindaja Lääne-Saksamaal Lester kummardasid .aupaklikult.
«Sergei ilmus lõpuks eetrisse,» ütles Lester. «Siin on tema radiogrammi tekst. Just praegu saadud.»
Kolonel sirutas kärsitult käe, vajus raskelt tugitooli ja hakkas lugema. Lester ja Better jäid tema hõredaid hane juukseid vaadates vaikselt ootama.
Kui palju kordi juba oli kolonel Shill närvilises kannatamatuses neile säru teinud ja neid taga sundinud ning nõudnud agentidelt konkreetseid tegusid. Eriti aga ajas teda marru see, et ei Sergei, Vladimir ega Nikolai ei ilmunud eetrisse. Sergeilt tuli kogu selle aja jooksul kõigest kaks postkaarti, Vladimirilt ja Nikolailt polnud aga üldse teateid.
«Härra kolonel, kuid nad. ju tegutsevad,» vaidles Lester ettevaatlikult vastu. «Pole kuigi lihtne töötada Nõukogude Venemaal. Postkaa.rdid Sergeilt . . .»
«Postkaardid!» turtsatas kolonel. «Neil *on* raadiojaamad! *Ja* nad peavad neid raadiojaamu kasutama. Aga mis siis, kui nad on juba kinni võetud?»
«Need on usaldusväärsed mehed,» vastas Lester. «Neil ..on suured võimalused Venemaal legaliseeruda. Siis aga võivad nad tegutseda edukalt. . .»
«Saage ometi aru, Lester! Me ei või oodata! Kaasaegses olukorras on üle see, kes täpselt teab, mida tehakse vastase leeris. Me peame teadma kõike, mis maailmas sünnib. Eriti aga Kremli müüride taga. Seda, et meie agendid kinni püütakse ja maha lastakse, teame ammugi. See meid, ei liiguta. Meie ülesanne on saada neilt maksimuni andmeid selle aja sees, mil nad vabaduses on. Isegi siis, kui iga meie poolt Venemaale heidetud inimene saadab meile andmeid paari-kolme kuu jooksul, võib öelda, et. materiaalsed kulutused nende väljaõpetamiseks, varustamiseks ja transportimiseks on ennast ära tasunud. . .»
«Mina arvan, et nad on jäänud äraootele,» julges Lester ikkagi vastu vaielda.
*J*a lõpuks ometi!... Sergei vastas. Lesteril oli õigus.
Sergei oli tõepoolest äraootel, varjas end, kasutas ühepoolset sidet. .. Kahju, et šeffi ei tabanud siis rabandus. Kahju, väga kahju. Kui tal tuleks ka nii töötada nagu temal, Lesteril. Kui palju on tema vaeva näinud, et välja

õpetada sääraseid tolvaneid nagu need Nikolai, Sergei ja Vladimir.
Shill luges radiogrammi läbi ja vaatas küsivalt oma alluvatele.
«No ja mis siis? On filmid, on läbipääsuluba salajasse tehasesse. . . Ent see pole esialgu veel meie käes. See kõik tuleb siia toimetada.»
«Me mõtleme selle üle järele, härra kolonel,» vastas Lester vaguralt. «Jääme ootama uusi teateid. Korraldame püsiva side. Võib-olla on mõtet tuua üks kolmest koos hangitud materjalidega ajutiselt siia tagasi.»
«Lollus!» Kolonel lõi energiliselt käega. «Meile läks liiga kalliks maksma nende üle piiri toimetamine. Me riskisime lennukiga ja oma paremate lenduritega - Wilfredi ja Milleriga! Ei, ei. Las jäävad sinna. On vaja leida teine võimalus.»
«Hästi, me leiame teise,» vastas Lester viivitamatult. «Noh, aga mida te mõtlete Nikolai kadumisest?» küsis Shill. «Sellest, et Vladimir, sisse kukkus, teatab Sergei mitte just eriti veendunult. Nikolai aga on kadunud.»
«Lubage, härra kolonel,» ütles Better. «Ma olen veendunud, et Nikolai on kindel mees. Elusana ta end kätte ei anna. Kui ta isegi on kinni võetud, siis on ta võetud surnuna - selles pole kahtlust. Muide aeg, mis on möödunud tema ootamatu kadumise päevast, räägib ise enda eest.»
«Ma arvan ka, et sealtpoolt meid oht ei ähvarda,» kinnitas Lester. «Võimalikud on kaks varianti. Nikolai ja Vladimir tegutsevad. Samuti nagu Sergeigi.. .» Ameeriklane ei võinud loobuda lõbust tuletada kolonelile meelde, et tal polnud õigus. «Ma olen kindel, et varsti saame teateid ka neilt. Ent isegi kui Nõukogude vastuluure nad tabanud on - selles olen ma härra Betteriga ühel nõul ei lasknud nad ennast elusalt kinni võtta. Tuletage meelde, söör! Me saime teate, et Sergei ja Vladimir ootasid kindlaksmääratud kohtumispäeval kaua Nikolaid. Kui Nikolai oleks elusana tabatud, poleks see neist karistamatult mööda läinud. Kõik kolm on ustavad poisid. Ma olen nendes kindel. Kuid kõigepealt - nad on elus. Elus ja tegutsevad.»
Lesteri järeldused tundusid Shillile loogilised. Ta tõusis püsti, käis mõned korrad närviliselt üle kabineti, peatus siis järsult Lesteri ees, pistis käed taskusse ja puuris temasse kalgi pilgu:

«Hea küll. Ütleme, et see kõik on nii. .. Kuid hoiatage sellegi peale vaatamata Sergeid, et ta oleks maksimaalselt ettevaatlik.»
«Kõik saab tehtud, härra kolonel.»

Kahekiimne kolmas peatükk VASTULÖÖK

Vladimir ootas sünges üksinduses karmi kohtuotsust. Päevad möödusid piinavas ootuses. See ootamine oli rõhuv. Ja siis tulid ühel päeval ukse taga kuuldavale sammud. Kõlisesid võtmed. Vangil võpatas süda. «Lõpp! . ..» vilksatas tuhmilt läbi pea.
Saatevalvuri ees astudes ja otsekui poolunes vaiksetele võimukatele käsklustele - «Otse, paremale... Vasakule . ..» alludes läks ta üles kolmandale korrusele ning' astus kabineti uksest sisse. Laua tagant vaatas teda uurivalt majoripagunitega mees.
«Istuge,» ütles major.
Hääl kõlas nii pehmelt, et Vladimiril langesnagu kivi südamelt.
«Mulle on tehtud ülesandeks jätkata uurimist, mida alustas kapten Krotov,» lausus major. «Minu nimi on Vassiljev.»
«Ma, .. ma ei ole süüdi...» pomises Vladimir kähedalt. «Kapten sai surma mitte minu süü tõttu...»
«Kas keegi süüdistab teid selles? Teadsite te, et peidupaigas on granaat?» .
«Ei, ma ei teadnud. Kuid võidi arvata. . .»

Major vaatas tähelepanelikult talle otsa.
«Kui ma oleksin teadnud, et seal on granaat, oleksin ma tingimata hoiatanud!...» 'hüüatas Vladimir sellise tulisusega, et Vassiljev jäi otsekohe uskuma tema siirusesse.
«Ma usun teid, » ütles ta.
«Usute? Tõesti?»
Major noogutas.
«Ma teen kõik, mis te käsite.. .» pomises Vladimir. «Vastan kõikidele küsimustele. . .»

128
«Tõesti?» küsis major, valades klaasi, karahvinist vett ja pannes klaasi arreteeritu ette.
«Ma olen valmis.. , ma teen kõik...» kordas Vladimir ja hakkas ahnete sõõmudega jooma. Ta hambad plagisesid vastu klaasi. «Andke mulle ükskõik mis töö. ..» ütles ta klaasi Lauale asetades.
«Kõige raskem. Ma teen ära, Ei vea alt . . . Uskuge. . .»
«Me usume teid, Aleksei.»
Vang võpatas, kuuldes oma tõelist nime. Vassiljev nägi, et ta vähehaaval rahuneb. Tema pea vajus üha madalamale, käed lebasid väsinult põlvede!. Millist uskumatut pingutust nõudsid Alekseilt need meelemõlgutuste ja murepäevad! . . .
«Andestage mulle,» lausus ta kõlatult. «Ma ei rääkinud kaptenile kõike.,. Ta suhtus minusse nii hästi.. Mina aga. . . Mina petsin teda. . .»
«Milles siis?»
«Ma ei öelnüd,. et osa rahast matsin maha. . . Eraldi. . .Tahtsin ema abistada. . .»
Vassiljev vajus mõtteisse. Ta tahtis küsida, miks Aleksei sellest nii kaua vaikis, kuid hoidus: küsimus võis vangi hirmutada. Ta tõusis, astus Aleksei juurde ja pani talle käe õlale.
«Pole midagi, Aleksei. Pole midagi, kõik on parandatav. Kui inimene kahetseb, on talle alati avatud tee ausasse ellu.»
«Ellu! . . .» Aleksei kergitas veidi pead. Kas ta ei kuulnud ehk valesti? Tema ees paistis nagu läbi udu mahedalt naeratav heasüdamlik nägu, Ei, ei, ta ei kuulnud valesti, ei eksinud... Ellu!... Tähendab, talle võidakse andeks anda. Ja uus tunnetepuhang valdas Alekseid.
«Mul. . . mul on nii raske... Ma ju mõtlesin. . Mulle räägiti seal, Lääne-Saksamaal, et kui sisse kukun, hakatakse piinama, vaevatakse ära, tapetakse! Aga tegelikult. .. tegelikult pole midagi seesugust... Mind peteti. . . Nii Better, John kui ka Mike. . .»
«Jah, teid peteti. Teie kodumaad laimati. Taheti teis hävitada kõik nõukogulik, meie oma, tõeline, hea...» Major istus uuesti laua taha. «Meil aga pole nii. Milleks piinata ja vaevata? Juhtub, et inimene astus libedale teele, konarlikule ja auklikule teele. Mis siis teha. Kas tappa selline inimene, kui ta kahetseb, tunnistab ausalt oma süü üles? Meie nii ei tee. . .»

129
Major vaikis ja vaatas vangi nägu, mis säras lootusest.
«Peab õpetama neid, kes kasutavad hädasse sattunud inimeste rasket olukorda,» jätkas Vassiljev. «Rikuvad nende saatust, püüavad teha neid kodumaa reeturiteks. Kas te olete nõus meid selles aitama?»
«Jah, ma olen nõus,» vastas Aleksei kiiresti, kuigi ei kujutanud veel ettegi, milles ja kuidas ta võib abistada. Ent ta oli tõepoolest nõus kõigega, kui ainult leiaks uuesti kodumaa, kui saaks vaid olla talle kasulik. «Jah, ma olen nõus,» kordas ta kindlalt. «Ma tahan oma süü lunastada.

Lester muudkui torkas terava sõrmega flegmaatilisele sakslasest autojuhile selga:
«Mis sa venid nagu kilpkonn? Kiiremini. . .»
Auto sukeldus igasse vahesse, mis tekkisid pööraselt kihutavate autode ridadesse, põikas kõrvale, pidurdas käuksudes, tormas hüppega paigalt jälle edasi.

Lester ja Better ruttasid nagu mitte kunagi varem. Õnnestumine! See oli, tõeline kordaminek! Vladimir vastas. Temalt saadi kiri. Ta leidis sobiva korteri. Raadiojaam on, kindlas kqhas. Eetrisse tulla ta esialgu kardab. Hakkab teateid saatma kirjadega. Sergeiga ta viimase kindlaksmääratud kohtumise ajal kokku ei saanud. Nikolai ei anna endast ikka veel mingeid elumärke. . . ..

Samas ongi tuttav vaikne tänav, ääristatud vanadest vahtratest. Siin on ka villa, mille akende ette on lastud rasked kardinad.

Auto peatus järsult. üheaegselt avanesid uksed mõlemaI pool. Esimesena jooksis Lester, tema järel aga Better kiiresti trepiastmeid mööda üles.

Ihukaitsja turske kogu ilmus lävele. Kuid tundnud ära Lesteri, astus ta kõrvale. Lester tuli ette teatamata. Ta tahtis kolonelile uudist serveerida üllatusena.

«Kas kolonel on kodus?»

Ihukaitsja noogutas sõnatult.

Lester ja Better vupsasid kui kaks suurt rotti temast kohe mööda ja kadusid kõrge massiivse ukse taha.

Seff rääkis telefoniga, istudes oma poolpimedas kabinetis. Torusse langesid nagu kivid ühesilbilised sõnad: «Jah, nii,.o Nii... Ja, jah. ..» Sisseastunuid vaatas ta vilksamisi, pöördus veidi nende poole, seejärel.aga kum

130

mardus uuesti toru kohale, toetudes küünarnukiga paksule teatmeteosele «Who is who».

Lester ja Better ootasid püsti seistes, kuni ta lõpetab. Lõpuks kõlksatas toru vastu harlki ja kolonel pöördus raskelt tugitoolis ümber.

«Mis teil on?» küsis ta.

Vastuse asemel pani võidutsev Lester tema *lette* ümbriku kirjaga ja eraldi lehel Vladimiri informatsiooni dešifreeritud salakirja teksti.

t Kes:on kes? (ing1. k.)

131

«Oo! Woldemar!» hüüatas kolonel imestusega, kui oli allkirja näinud.

«Lugege, lugege, šeff!»

Kolonel luges alguses läbi kirja, seejärel salakirja teksti. Siis tõstis silmad ja jäi ainiti kaugusse vaatama. Shilli põsenukkidel liikusid närviliselt näsad.

«Vladimir kirjutab, et ta on kaotanud Sergei ja Nikolai,» arutas Shill mõttes. «Sergei teatas, et Vladimir kohtumisele ei ilmunud. See klapib. Ent mispärast Vladimir nii kaua vaikis?»

«Miks nad ei kohtunud?» küsis ta Lesterilt.

«Ma arvan - ebatäpsuse pärast,» vastas ameeriklane. «Ei ilmunud Nikolai. Ajas kohtumise nurja. Nüüd aga kardavad mõlemad, hoiduvad teineteisest. . .»

Shill kiikas teda .silmanurgast:

«Ebatäpsuse pärast, ütlete? Aga mispärast Vladimir nii kaua vaikis? See sunnib valvsusele. Sergei ju teatas, et just Woldemar ei ilmunud kohtumisele.»

«Kuid, härra kolonel, Woldemari hirmutas Nikolai kadumine. Ta jäi äraootele. Ja tal on õigus. Kohtumise aeg ja paik olid ju Nikolaile teada.»

«Aga Sergei ootas ikkagi Woldemari kokkulepitud kohas.»

«Ka Nikolaid,» ütles Lester ette. «Ja Woldemaril **on** täielik õigus jääda ära ootama. Kohtumispaik on Nikolaile teada,» kordas ta, otsekui arendades edasi oma argumentide loogikat. «Kui Woldemar tuleb sinna koos Sergeiga, Nikolai aga on juba tabatud, võidakse neid samuti kinni võtta. Parem on juba ära oodata. Mina teeksin tema asemel niisamuti. Ent nagu näete, pole Sergeid arreteeritud. Tähendab meie oletused, et Nikolai pole vabaduses, on õnneks ekslikud. Ta on tingimata vaba või

siis... surnud.»
Lesteri arutlused olid veenvad. Need kõigutasid Shilli kahtlustusi, kuid ta ei tahtnud alla anda.
«Woldemar vaikis juba liiga kaua,» urises Shill veidi. «Nüüd aga, kas näete, leidis mugava korteri. Ootab juhtnööre. Kas ehk Nõukogude vastuluure tegelased ei aja meile mitte kärbseid pähe?»
«Ma ei usu. See on Vladimiri käekiri,» vastas Lester. Shill vaikis kaua millegi üle järele mõeldes.
«Önnitleda on meid siiski vara,» lausus ta lõpuks. «Kas te töötasite välja plaani Sergei käes olevate dokumentide kättesaamiseks?»

«See plaan on väljatöötamisel, šeff.»
«Teate mis.» Koloneli raske käsi langes kirjutuslaua rohelisele kalevile. «Peab olema ettevaatlikum. Esitage Vladimirile kontrollküsimusi. Pärige Sergent järele. Võrrelge hästi käekirju. Võtku kõik saated vastu isiklikult Hans. Me peame veenduma, kas Woldemar on oma toimingutes vaba.»
Tšekistide poolt kinnipeetud radiogrammis, mis saadeti Sergeile pimesi, tehti spioonile ettepanek teatada kõik, mis talle Vladimirist teada on. See oli kontroll. Kui Sergei oleks vabaduses, peaks ta vastama. Olukord muutus keerulisemaks. Ei või ju pöörduda abi saamiseks Sergei poole! Võib-olla ameeriklased arvestavad seda, et kui Sergei on arreteeritud ja hakkab tegutsema sunniviisiliselt, teatab ta leppemärgiga sellest, kui teda sunnitakse kirja kirjutama või pannakse istuma raadiosaatja taha. Ja siis nurjub kogu Telegini ja Vassiljevi poolt väljatöötatud plaan. Samal ajal aga, kui jätta küsimusele vastamata; kutsub Sergei vaikimine täiesti loomulikult esile tema šeffide kahthistuse.
«Olukord pole siiski veel väljapääsmatu,» ütles Telegin, kui Vassiljev saadud radiogrammist talle ette kandis. «Meil on ju kaks Sergei oma käega kirjutatud kirja: see, mille tõi valitsusse Sažentsev ja see, mille tõi Maria Fjodorovna.» Telegin astus seifi juurde ja võttis välja helesinise ümbriku stambiga «rahvusvaheline». «Kirja saadame me sihtkohta,» jätkas ta oma mõtet, «kuid eelnevalt muud'avad grafoloogid natuke salakirja teksti. See hajutab ameeriklaste kartust ja kindlustab nende silmis Vladimiri olukorda.»
Samal päeval saadeti kiri ära. Pärast seda, kui kirja kallalolid töötanud grafoloogid valitsuse teaduslik-tehnilises osakonnas, nägi tekst dešifreeritult välja nii: «Nikolailt pole ikka veel mingeid teateid. Vladimiri raadiojaama peitsime teise kohta. Leppisime kokku esialgu mitte kohtuda. Olukord kujuneb heaks. Jätkan tegutsemist. Kvadraadis nr. 11 avastasin sõjaaegse lennuvälja, mida ei kasutata.»
«Kivi kotti!» soovis Vassiljev kirja postkasti lastes.
Mõne päeva pärast luges ta juba oma kabinetis koos Alekseiga julgeolekuvalitsuse radisti poolt vastuvõetud

radiogrammi dešifreeritud ja masinal ümberkirjutatud teksti. Radiogramm oli adresseeritud Vladimirile:
«Miks te ei kasuta raadiosaatjat? Miks te kokkulepitud ajal ei kohtunud Sergeiga? Ootame seletust. Kuulake meid saatekavale vastavalt. Teatage, mis on tänane kuupäev.»
«Mis, kas neil pole kalendrit või?» üllatus Vasssiljev.
«See on leppemärk. Kui ma vastan õigesti, siis tähendab see, et ma pole vabaduses,» selgitas Aleksei. «Mõistate? Tuleb vastata, et täna on kahekümne teine.»
«Kuid täna on ju alles üheksateistkümnes,» pahvatas major naerma.
«Parem oleks juba ,vastata kahekümne üheksas.»
«Ei, instruktsiooni järgi pean ma teatama kuupäevi ainult kolm päeva ette.»
«N-ja...» ümises Vassiljev mõtlikult. «Kahju, et tuleb vastata posti teel.»
Ta tahtis väga Alekseid eetrisse lasta. Sündmused oleksid kohe hakanud maksimaalse kiirusega arenema.
Kuid ta arvas, et selleks pole veel tulnud paras aeg. Telegrammidele kirjutavad seni veel alla

Lester ja Better. Nemad pole need inimesed, kes on vajalikud. Aleksei endisi peremehi tuleb veenda selles, et ta tegutseb vabalt. Siis astub mängu suur ülemus. Just seda ootasid Vassiljev ja TeIegin.

Linna ühe parema hotelli luksusnumbri uksele koputati. Lester võttis piibu suust.

«Sisse!»

Sisse astus Better.

«Kas on midagi uut?»

Sakslane noogutas:

«Jah, šeff. Vladimir kuulis meid. Temalt saime veel ühe kirja.»

«Jälle kirja? Miks ta ei kasuta saatejaama? Sääraste viivituste eest Shill meid ei kiida. Pealegi võivad. kirjad ükskõik kelle poolt kirjutatud olla. Kas te tõesti arvate, et Nõukogude vastuluurel pole inimesi, kes ei suudaks käekirja järele teha?»

«See on õige, šeff,» nõustus Bet'ter kannatlikult. «Kuid selle eest garanteerivad kirjad hädaohutuse. Nõukogude vastuluurel on ka head peilingaatorid. Venemaal viibib ju tema, aga mitte meie.»

Lester ruttas kõneainet vahetama.

«No-noh, andke kiri siia. Mida Woldemar vastas kontroll küsimustele? »

«Tal on kõik korras. Vastas õigesti.»

Lester pistis piibu jälle suhu.

«Teate, Better, kas te ei tahaks minna Venemaale?»

Sakslane kahvatas.

«.Mina? »

«Jah, teie. Ärge värisege, Better. Mitte alatiseks. Vaevalt ehk ainult kümmekonnaks minutiks.»

«Ma teid. . . ei mõista päris hästi.»

«ShilI ootab meilt plaani. Kus on see plaan? Me ei saa ju teda lõpmatuseni ninapidi vedada. Mis oleks, kui meie poisid Woldemar ja Sergei leiavad mugava koha lennuki maandamiseks? Kas mõistate?» Ameeriklane vaatas teraselt Betterile otsa ja nipsutas sõrmi. «Leiavad maandumiskoha. Kui seal maanduda, võtta peale väike saadetis ja. .. Arusaadav?» Lester prahvatas naerma, tõusis püsti ja patsutas Betterile sõbramehelikult selga. «Pole midagi, vanapoiss, me räägime veel sellest. Minu arvates pole plaan halb.»

Kahekümne neljas peatükk. PEALETUNGILE

Aleksei kiindus lugemisseo Mugavasse, puhtasse, päikesepaistelisse tuppa, kuhu ta pärast vangikambrist ületoomist elama pandi, toodi talle raamatuid, ajalehti ja ajakirju. Erilise aplusega ründas ta ajalehti. Aleksei luges need läbi esimesest kuni viimase reani, - nii keskajalehed kui ka kohalikud rajoonilehed. Teda huvitas absoluutselt kõik: niihästi napirealised lühisõnumid raja tagant, kui ka ulatuslikud, läbi mitme numbri käivad olukirjeldused kuulsatest inimestest - ehitajatest, koli hoosnikutest, Antarktises talvitajatest -, samuti ka.pildid. Kuid erilise tähelepanuga luges ta neid artikleid ning sõnumeid, mille alla autori nimest pisut madalamale oli peene kirjaga laotud: «Smolenski oblast».

Suur maa kees ja kihas. Ja koos kogu maaga täitis suuri ülesandeid, ehitas, lõikas viljasaake ka tema kodukant - Smolenskimaa.

Ajaleheveergude ühtlaselt sirgete ridade, otsekui uduvine tagant, mis ähmastas puhasselget kauget taevaranda, terendasid talle järsk nõlvak, palkmajakesed jõekaldal, ema kortsus nägu. Oo, kui kallis oli talle see nägu, need silmad, mis vaatasid teda küsivalt ja kurvalt.

«Ema, ema! Millal ma küll nüüd sind näen?!»

Iga päevaga veendus Aleksei üha enam ja enam selles, et Better ja instruktorid teda «koolis» petsid.
Ta tundis, et vihkab neid, ja ta ootas kärsitult neid tunde, mil ta koos majoriga koostas šeffidele järjekordseid läkituste tekste. Ühes kirjas teatas ta, et viis raadiojaama Elvira juurde koju, andis teada tema aadressi ning lubas järgmise seansi ajal eetrisse ilmuda. Ta meenutas ka seda, et ta on täitnud mõningad ülesanded: on pildistanud mitut tähtsat objekti ja hankinud ehtsa nõukogude passi.

«Kutsuvad! Kutsuvad!...» Aleksei pööras järsult pea kõrvale ja vaatas rõõmsalt Vassiljevile otsa ning kohendas kuuldeklappe.

«Hästi, Aleksei, kirjutage kiiremini üles.» Majo! pat sutas talle heakskiitvaIt õlale.

Aleksei kummardus paberilehe kohale ja terav pliiats, hakkas tema käes vilkuma. Morsetähestiku piiksuvad signaalid tungisid numbrite punktide ja kriipsude pideva peenikese pirinana kõrvu. . . . Äkki piiksumine vaikis. Aleksei võttis kuuldeklapid peast ja vaatas majori poole.

«Nad nõuavad, et ma vastaksin otsekohe, aparaadi juurest lahkumata. Mida teha?»

«Tahavad ootamatult tabada,» vastas Vassiljev. «Ja mida nad siis küsivad?»

«Kiire. Kus te praegu viibite? Kui vana on Sergei?» luges Aleksei radiogrammi teksti ette. «Jälle kontrollküsimused.»

«Ma vaikisin kaua, *ei* kirjutanud,» vastas Aleksei. «Nad kahtlevad ja kontrollivad.»

Major jäi ainult mõneks sekundiks mõtlema. Ta teadis, et praegu loevad inimesed seal kaugel, tema kodumaa piiride taga, raadiojaama vastuvõtja juures ka sekun

deid.

«Noh, Aleksei,» lausus ta lõpuks. «Ongi tulnud aeg pealetungile asumiseks. Andke edasi: «Ma viibin eelmises kirjas antud aadressil. Sergei on minuealine.» Andke

kiiremini edasi. Teadku nad, et te ruttate ja kardate, et teid võidakse välja peilida.»

Vladimir hakkas võtmega toksima ja radiogramm lendas eetrisse.

«Nad võtsid vastu,» ütles Aleksei kergendustundega ja lülitas raadiojaama välja.

«Oodake, Aleksei,» sõnas Vassiljev. «Tuleb aeg ja me sokutame neile säärase telegrammi, et nad kohe loobuvad kontrollküsimuste esitamisest.»

. . . Valvekorraradist püüdis kinni radiogrammi, mis oli saadetud Sergeile.

«Kogu aeg kutsuvad,» ütles Telegin Vassiljevile, kes ta enda juurde oli kutsunud. «Annavad edasi käske. Küsivad, kus ta viibib, tahavad uuesti välja selgitada, mida ta teab Vladimirist. »

«Kahtlevad ikkagi.»

«Mina ei lootnudki, seltsimees major, et nad kohe meid uskuma jäävad. Siin on muide radiogrammi tekst. Lõpus soovitavad nad tal ikkagi edaspidi olla täpsem.»

«Tähendab. usuvad.»

«Usuvad nüüd küll,» lausus polkovnik. «Kuid meilgi, ka meil teiega tuleb olla ettevaatlikum. Kui me vaid üle ei soolaks. »

«Meie Alekseiga tegutseme nii, et seal jäädakse veelgi enam uskuma. Eetrisse ta seni ei lähe. On küllalt sellest rutakast radiogrammist, mis saadeti ära eile. Aga see, et vaikib Sergei. . . Arvan, et see neid segadusse ei vii. Nad teavad - talle ei meeldi kasutada saatejaama. Ta teeb seda ainult erakorralistel juhtudel.»

«Saatke õige veel üks kiri Vladimiri poolt. Teatage, et ta kohtus Sergeiga. Kirjutagu Aleksei, et tema kaasosaline kukkus jalgrattalt ja vigastas oma käe.»

Aleksei radiogrammid ja kirjad tegid oma tööd. Nad kinnitasid aeglaselt, kuid kindlalt šeffide usku sellesse, et nende agent on vabaduses. Ja kui lõpuks võidi veenduda, et šefid on selles kindlad, läkitati radiogramm palvega saata raha.

Saata agendile välismaalt raha oli keeruline asi. See oli kontroll. Kui raha saadetakse, siis tähendab, šefid on lõplikult veendunud selles, et Vladimir tegutseb vabaduses.

«See kretiin nõuab raha. Mis ta seal Venemaal rahaga teeb? E;ga ta ometi arva, et me siin, raha trükime?» kärkis

137

Shill, raputades dešifreeritud läkituse teksti, mille temale oli toonud Lester.
Koloneli ees valvel seistes ootas Lester, millal see raju vaibub.
«Olge lahked, imetlege!» Ja kolonel luges ette Lesterile juba tuttava radiogrammi teksti. «Rahapuudus seab mind raskesse olukorda. Väärtasju kardan realiseerida. Võlgnen perenaisele korteri eest...» «Ei, see on kurat teab mis! Võib-olla ta mõtleb, et saata raha Nõukogude Venemaale on sama, mis saata Ateenast Hamburgisse? Jälle paluda luba lendamiseks? . . .»
«Meil on teisi meetodeid,» lausus Lester ettevaatlikult.
«Temale raha üleandmiseks pole tarvis saata Venemaale ei lennukit ega inimesi. Raha saab ta posti teel.»
«Või nii?»

Ärritatult nohisedes trummeldas Shill jämedate sõrmedega vastu lauda. Karanud lõpuks püsti, hakkas ta kabinetis raskelt ringi käima. Lester ei pööranud temalt silmi, ta käänas pead kord paremale, kord vasakule, nagu jälgiks ta pendli võnkumist.
Järsku jäi kolonel seisma:
«Aga mis siis, kui raha siiski satub Nõukogude vastuluure töötajate kätte?»
«Ma ei usu.seda,söor.»
Shill hakkas toas jälle edasi-tagasi käima:
«Mida te soovitate, Lester?»
«Saata raha,» vastas ameeriklane viivitamata. «See on ülesande huvides hädavajalik.»

«Tähendab te olete veendunud, et raha jõuab sihtkohta?»

«Kahtlemata. Woldemar näitas end positiivsest küljest. Ta on seal hästi kanda, kinnitanud ja juba täitnud mõned meie ülesanded. Kõigile kontrollküsimustele vastas ta instruktsiooni järgi. . .»
«Hästi,» kolonel tuli laua juurde tagasi ja vajus tugitooli. «Hästi. Saatke talle raha. Kuid ta olgu kokkuhoidlik. Te selgitage talle, et meil on alati raskusi raha saatmisega. Et ta ei mõtleks, nagu keelduks Ameerika luure maksmast. ühesõnaga, ise nuputage, mida võiks välja mõelda.»

«Just nii, šeff.. Ma nuputan,»
«Muuseas! Kas te koöstasite plaani, kuidas saada kätte Sergei poolt hangitud dokumendid ja filmilint?»

138
«Kõik on valmis, härra kolonel.»
«No-noh, no-noh, see on huvitav.» Shill kohendas end tugitoolis mugavamalt istuma. «Jutustage. Istuge ometi, Lester, miks te seisate!»

«Näkkas, seltsimees polkovnik!» Erutatud ja rõõmus Vassiljev teatas seda otse kabineti lävelt. «Siin on radiogramm Vladimirile.»
«Raha on kantud teie nimele,» luges Telegin. «Saate kätte dokumentidega nr. 1 postijaoskonnas «S-k» jaamas ja dokumentidega nr. 2 punktis «R». Olge ettevaatlik. Pidage meeles instruktsioone: ärge pillake raha - see tõmbab endale tähelepanu. Nikolai ja Sergeiga kohtumiseks kokkulepitud kohtadesse ärge minge.»
«Kas raha on saadud?» küsis polkovnik, kui ta kirja oli lõpuni lugenud.
«Jah, siin ta on.» Major pani lauale rahapaki.

«Kes saatis raha?» .
«Ülekanded on tehtud Moskvast. Saatjate aadressid ja nimed on välja mõeldud. Me kontrollisime.» Polkovnik jäi mõttesse, hõõrudes peoga lõuga. «Mulle tundub, seltsimees Vassiljev, et esimene samm on korda läinud, on tulnud aeg teatada neile mõningaid «huvitavaid» andmeid,» ütles ta. «Seal vist oodatakse neid kannatamatult. Valmistage Aleksei ette.» Telegin vaikis viivu ja lisas: «Ärge töötage ühes paigas, vedage saatejaama ühest kohast teise, kaugemale Elvira kodust; Seal peilitakse teda muidugi. Olgu nad kindlad, et Aleksei on vaba. Las nad mõtlevad, et ta vahetab ettevaatusest sõnumite ärasaaftnise kohti. Varieerige sidepidamise viise. Kõige tähtsamaid asju andke edasi raadio teel, vähem tõsiseid andmeid saatke postiga.»

KohvikuI «Olympos» oli linnas halb kuulsus. Seal kooskäivad inimesed nimetasid end uhkelt «Sõjaveteranide ühinguks». Kuid selle «ühingu» liikmeteks olid mitte need veteranid, kes veristes lahingutes idarindel elasid üle kõiki õudusi, mida vaid võib tuua sõda; mitte ka need, kes, tulnud kodupaika tagasi vene sõjavangist, hakkasid ustavateks rahu eest võitlejateks. Ei, kohvikus «Olympos» käisid koos elukutselised mõrvarid, riisujad, maniakid, lodevate elukommetega inimjätiste jõuk, kes enamasti polnud veel nuusutanud püssirohu suitsu ning sellepärast

unistasid uutest sõjaretkedest Itta. Ja sageli, kui eredasti valgustatud ustest, mille tagant kostsid raevukad hääled, mis räuskasid uutest Suur-Saksamaa eest peetavatest lahingutest, ja sealtsamast kostsid hitlerliku hümni «Horst Wesseli» metsikud helid, juhtusid mööduma vanad sakslased, kes teadsid, mis on sõda, vangutasid nad murelikult pead. Möödaminejate hulgas oli palju neid, kes sõjas olid jäänud invaliidiks. Kiiremini hakkas kopsima kark vastu kõnniteed «Olympose» uste ees, kiiremaks läks pimeda samm, kes kepiga ettevaatlikult teed kobas. Nad mäletasid, nad mäletasid hästi lagedaid lumevälju Moskva all, 1941. aasta surmalagendikke. Nad mäletasid katjuušade kurdistavat vilinat, nad ei olnud veel unustanud kohutavaid lahingupäevi Volgal. Nad teadsid, mis on sõda.. .

Aga väikesesse tuppa, kuhu läbi tihedalt suletud uste kostsid vaevu ohjeldamatu muusika kära ja purjus «veteranide» röökimine, sõlmiti veriseid tehinguid. Siin käisid koos ühingu ninamehed. Siit, sellest toast, jooksid niidid villasse, mille akende ette olid lastud kardinad, ja kus nagu ämblik ohvrit oodates varitses kolonel Shill. See tuba oli paljudele piiriks, millest üle astumisel iiiimesed jätsid hüvasti ausa eluga ja muutusid salakuulajateks, diversantideks, mõrtsukateks. . .

Leida kohvikust Lesterit ei teinud Betterile mingit raskust. Ameeriklane oli «Olympose» alaline külastaja. Sakslane leidis ta siit ka sel korral. Lester sõi õhtust.
«Uudis, härra Lester,» teatas värbaja istet võttes. «Radiogramm Vladimiriit.»

«Lõpuks ometi!» Lester tõmbas kaeluse vahelt ära lumivalge salvräti. «Ma kärvan ootamisest. Andke siia.» Ta haaras Betteri näppude vahelt paberilehe ja kiindus silmadega teksti. «Nii... Raha sai kätte... Kõik on hästi. . .» Ameeriklane vaatas juubeldavalt -Betterile otsa. «Noh, mis ma ütlesin? Ei, vennas. Lester on vana kala! Ta ei eksi kunagi inimestes!»

Kahekümne viies peatükk VANA TUTTAV

«Kurat võtaks! Seni läheb kõik suurepäraselt!» Shill käis särava näoga kabinetis ringi.

Lester jälgis teda üleoleva muigega. Ent siis jäi kolonel äkki seisma ja muie ameeriklase näol asendus silmapilkselt orjameelsuse ja koeratruuduse ilmega.

«Noh, Lester, on tulnud aeg teid õnmtleda! Ma arvan, et see on väärt radiogramm.»
«See on juba 'kolmas,» meenutas Lester.
«Jah, kolmas. Ja .see räägib ise enda eest. Tähendab Woldemari seisund muutub üha kindlamaks.»

Kolonel astus laua juurde ja võttis paberilehe, millel oli radiogrammi tekst. «Huvitav, kellelt ta sai need tähtsad andmed?»

«Raha eest saab osta paljugi,» vastas Lester, pannes tähendusrikka rõhu sõnale «raha»: tema oli ju nõudnud, et Vladimirile saadetaks raha.

Ent Shill tegi näo, nagu ei märkaks ta seda.

«Aga poiss osutus ju asjalikuks,» ütles ta. «Mis te arvate, Lester?»

«Täiesti õige, mistel' Shill. Egas ma teda teile asjata soovitanud.» .

«Kuid Better teie orkestris pole ka viimane viiul,» lausus kolonel, kes oli rahul sellega, et tal avanes võimalus pisut kärpida Lesteri upsakust.

«Kõik inimesed, keda too sakslane leiab, on läbi käinud minu käest,» vaidles ameeriklane vastu. «Mina aga pole teile kõiki soovitanud.»

«Nagu poleks, Lester! Ma tean - teie püüate koos Betteriga värvata iga hulgust. Kuid selles märkasin ma kohe andekat meest. Ja nagu näete - ei eksinud. Noh, hästi, ärgem vaielgem,» tegi kolonel resoluutselt teatavaks ja vajus tugitooli. Ta jäi sõrmedega vastu lauda trummeldades mõttesse. «Teate mis, Lester, mul on teile üks küsimus.»

«Ma kuulan teid, söör!»

«Mida te arvate - kas võib riskida ja anda Vladimirile üks üpris delikaatne ülesanne?»

«'Missugune? »

«Ma pean silmas meie agendi «Pingviini» palvet. Ta ju ootab meilt ammu saadetist.»

«Arvan, et võib, » noogutas Lester. «Vladimir täidab selle ülesande paremini kui ükski teine.»

«Nad on täna kuidagi õige palju tippinud,» ütles Aleksei, dešifreerides koos major Vassiljeviga saadud radiogrammi.

«Pole midagi, pole midagi, Aljoša. Tasub vaeva näha,» julgustas teda major. «Siin räägitakse mingisugusest ülesandest. See on kindlasti tähtis. Nad on sind vist täielikult usaldama hakanud.»

Kontrollldes hoolega radiogrammi iga arvu ja otsides talle tähelepanelikult vastavat kohta järk-järgult selguvas läkituses, koostas Aleksei lõpuks täieliku teksti.

«Osa teie käes olevast lõhkeainest pakkige veekindlasse ümbrisesse,» luges Vassiljev. «Leidke metsas kõrvaline koht, organiseerige salajane peidupaik ja pange komps sinna. Peidupaiga koordinaadid teatage otsekohe. Sh.»

«Kes see «Sh» on?» küsis major. .

«Kolonel Shill. Meie peašeff,» vastas Aleksei.

«Arusaadav,» hüüatas Vassiljev. «Meie territooriumil tegutseb veel üks nende agent.»

Major luges tähelepanelikult mitu korda teksti läbi. Jah, radiogrammile oli alla kirjutanud Shill ise. Tähendab

ülesanne oli väga tähtis. Lõpuks ometi astus Shill mängu.

Mitu päeva ei tulnud Vladimirilt mingit vastust. Better närvitses. Ent samal ajal ta lootis salajas, et vastust enam ei tulegi. Oh, kui kirglikult ta igatses, et tema, Betteri agenti tabaks mingi õnnetus. Ei, mitte üht, vaid mõlemat agenti koos! . . . Jah, seda ta tahtis ja seda ta lootis. Lester mõtles välja saatanliku plaani. Saata tema, Better, lennukil Venemaale filmilintide ja hangitud dokumentide järele. Kuradi lugu! See veel puudus! Kuid lendama peab. Peab. . . Kui muidugi Nõukogude vastuluure ei nabi kinni kas või üht. Siis võta näpust, pole põhjust enam lennata.

Ja äkki - postkaart. Posti teel. Better luges aplalt ridu. Tervitused sugulastele ja tuttavatele, tühipaljas nimede loetelu. .. Ja ennäe... peamine: «7. juunil, oma sünnipäeval, ma lasksin end fotografeerida metsas suurel kivil maaliliste mändide keskel. Paarikümne sammu kaugusel minust seisis suur kuivanud kask. Õhtupäike heitis puule

roosat valgust ja andis kogu ümbrusele rõõmsa, lõbusa ilme.»
Kõik. . . Edasi polnud mõtet lugeda. See oli kõige tähtsam. Sakslane võttis kaardi ja laotas lauale. «7. juunil. 7. VI. 76. kvadraat. Siin ta on.» Better kujutles, kuidas võib välja näha tundmatu maastik. Kivi, männid, kask. . . Kõik need on koha tundemärgid. Aga sõna «õhtupäike» tähendab, et saadetis on maetud kivi läänepoolse külje alla.
«Hea koha valis välja,» mõtles Better. Ta võttis pliiatsi ja vedas aeglaselt 76. kvadraadile punase ringi ümber.
Kaua vahtis ta süngelt vaikides seda sõõd. «Aga lendama pean ikkagi! . . .»

Üksteist pimedas vaevu nähes liikusid Sokolov, Dergatšov ja juht teenistuskoeraga läbi metsa edasi. Nende samme polnud peaaegu üldse kuulda. Ja igaühele tundus, et tema kõrval liigub kuuldamatult ähmane hall vari.
Siin oligi sammaIdanud, maasse vajunud kiyi, mis sarnanes hauamonumendiga. Kõrval üksik kuivanud kask. Siia jääb varitsussalk.
Kogu öö kaevasid nad auku, kuhu võiksid mahtuda kolm meest ja koer. Töö polnud kerge. Pimedas võis eksida ja labidaga riivata naabrit. Pealegi tuli kaevata võimalikult vähem müra tehes.
Aeg-ajalt tardus koer paigale. Polnud kuulda tema kiirenenud hingamist. Ja siis jäid valvsaks muutudes vaikseks ka mehed. Kes teab - kas jooksis siit mööda ettevaatlik metsloomake või hulgub ringi varitsev vaenlane: too, kes peab tulema nende poolt kivi juurde maetud «saadetise» järele.
Juba enne koitu lamasid tšekistid augus, olles end maskeerinud kuivade hagudega. Kivi oli hästi nähtav – ta paistis hahetava taeva taustai selgesti silma.
Siis hakkasid venima pikad, tüütavad ootamise tunnid. Nad möödusid aeglaselt ja moodustasid ööpäeva.
Peaaegu iga päev tuli keegi kivi lähedale - mees või naine, mõnikord aga kaks või kolm inimest korraga, ja igaüks neist äratas teravat kahtlustunnet. Suurt pingutust nõudis Riikliku Julgeoleku Komitee töötajatelt enda vaoshoidmine, et varitsuspaigast mitte välja karata.
Neil oli raadiojaam - ainus võimalus välismaailmaga ühenduse loomiseks. Sageli lõi heIkima roheline silm ja

Sokolov teatas vaikselt, puudutades huultega mikrofoni külma võrku, kivi juures märgatud inimestest. Ta jutustas sellest, mida nad metsas tegid: ühed korjasid seeni ja pähkleid, teised tulid hagude järele.
Ja siis ilmus kivi juurde veel üks tundmatu. See oli vanem mees. Hallid juuksed särasid meelekohtadel hõbedaseIt. Ta kandis oma kasvule liiga lühikest vihmamantlit ja lonkas käimisel.
Tšekistidele tundus see lonkur eriti kahtlasera. Tõsi küll, ka tema möödus nagu teisedki kivist ja korjas seeni. Kuid seenelised läksid üle lagendiku rutates, kuna lagedal kohal ei võinud seeni olla. Heitnud vilksamisi pilgu üle lagendiku, kadusid nad metsapadrikusse. Lühikeses vihmamantlis mees aga jäi lagendikule kaunis kauaks. Longates lähenes ta kivile ja istus selle otsa, vaatas siis ettevaatlikult ringi, võttis saapa jalast ja mähkis jalaräti uuesti ümber. Tõmbas siis sääriku uuesti jalga ja komberdas kergelt longates metsa.
«Kas ta mitte luurel ei käinud?» küsis Dergatšov sosinal.
«Ts-s-s. . .» sisistas Sokolov.
Lombakas tuli uuesti tagasi. Lähenes kivile, vaatas taas. ringi ja kohendas jälle jalarätti. Tõmbas siis saapa jalga ja kadus metsa.

Sellest käigust teatati polkovnik Teleginile otsekohe raadio teel. .

Tšekistid ei teadnud, keda nad ootavad. Kas meest või naist? Kas see on noor või vana, kellele «saadetis» on adresseeritud? Millal ta ilmub - kas päeval või öösel? Kuid vaenlane võis tulla iga hetk. Iga silmapilk tuli olla valvel.

Nii möödusid päevad ja ööd. Tibutas vihma, udu laskus maha, tuul vingus haledalt okstes, puud kiuksusid, ja kohisesid . . .

«Võib-olla on ta juba käinud ja meid märganud, nüüd aga ei julge siia ninagi näidata...» lausus kord pikast kasutust ootamisest väsinud Dergatšov.

«Nähtavasti pole talle saadetis kuigi vajalik, kui ta ei rutta,» sosistas vanemleitnant, seltsimehe poole pöördumata. «Mäletad, möödunud korral ootasime peaaegu lumeni. Keegi ei mõelnud enam, et tuleb.. .»

Äkki jäi Sokolov vait ja surus sõrme suule. Koer muutus rahutuks. Dergatšov tardus paigale ja hakkas pingsalt

vaatama läbi pilude, mis olid jäetud nende peale kuhjatud hagude vahele.

Ootamatult libises üle kõrge männi tüve päikese valguslaik ja lagendikule sõitis jalgrattur. Kivi juures tuli ta rattalt maha, pani selle männi najale seisma ja vaatas ringi.

«Näe,» sosistas Dergatšov vanemleitnandile otse kõrva. «Seesama, lombakas. Nagu näha, on talle see koht meeldima hakanud...»

Mehed jäid varitsuspaigas vaikseks. Silmi ära pööramata jälgisid nad lombakat. Varitsuspaigas mehi varjav kuivade hagude hunnik ei paelunud tema tähelepanu. Hunnik näis loomulikuna, ei äratanud kahtlust ja kõige norivamgi silm ei võinud siin märgata inimese kohalolu jälgi.

Lombakas kõndis lagendikul, kummardas ja võttis midagi maast. Tranšeest ei olnud näha, mida ta korjab. Koer liigutas ärritatult kõrvu ja vaatas kärsitult oma dresseerijale otsa, nagu ootaks ta käsku edasi tormata. Kuid dresseerija tugevad käed surusid tema lõugu kokku ja pingutasid kõvasti kaelarihma.

Lombakas möödus haokuhjast päris lähedalt ja Sokolov nägi, et ta korjab käbisid, ümberringi vedelevaid männikäbisid. Ta pani neid vööl rippuvasse kotti. Kas juhuslikult või meelega, kuid ta püsis kogu aeg kivi lähedal, tiirutas selle ümber, minnes kord paremalt, kord vasakult mööda. Tšekistid jälgisid teda pingeliselt. Mitu korda näis neile, et lombakas tahab kivi juurde kükitada, et hakata «saadetist» maa seest välja kaevama. Ja ainult suure tahtepingutusega suutsid nad end tagasi hoida, et varitsuspaigast mitte välja hüpata.

Ent siis pani tundmatu pungil täis koti maha kivirahnust lääne poole, vaatas veel kord ringi ja kükitas kandadele. Tema käsi polnud näha. Kott varjas neid.

«Kaevab välja...» sosistas nooremleitnant.

«Tasa, Kolja, tasa. ..» rahustas teda Sokolov lombakalt silmi pööramata.

Sel hetkel tõusis lombakas püsti. Tema käes oli ainult peenike sassis nöör. Harutanud nööri lahti, tõstis mees oma koti maast, sidus kinni, kinnitas siis jalgratta pakiraamile, kargas kohmakalt sadulasse ja sõitis ära.

«Näed nüüd,» ütles Sokolov. «Täiesti süütu inimene.»

Õhtune mets hakkas vaikseks jääma. Pimedus roomas välja jäärakutest ja kattis nagu laialivalgunud tušiga põõsaid, puid ja musti tuulemurru hunnikuid. Külmakartlikult kössitades võttis dresseerija koeral kaela ümbert kinni ja surus oma näo tema tihedasse karva.

«Kahju, et ei või lõket üles teha,» kostis kõlatult tema hääl. «Küll on külm. . .»
Nagu vastuseks pistis puude ladvus kaeblikult vinguma sügisene tuul. Hakkas tibama vihma.

«Täna on laupäev,» ütles Dergatšov, end mugavamalt sisse seades. «Klubis on meil tantsuõhtu. . . orkester mängib . .. lambid põlevad... on hea olla. . .»

Talle ei vastanud keegi. Vihma sadas üha tihedamalt. Äkki muutus lambakoer rahutuks ja pöördus järsult kuivanud okste vahele jäetud pilu poole.

«Džimka, tasa. . .» käskis dresseerija sosinal ja pingutas kõvemini nahast kaelarihma. Teise käega surus ta koera koonu kokku.

Kõik teritasid kõrvu. Praksatas oks. Põõsad hakkasid kahisema. Vanemleitnant ajas end küünarnukkidele ja hakkas pingsalt pimedusse vaatama. Põõsaste vahel vilksatas ähmane vari. Siis jäi kõik vaikseks. «Vist mõni metsloom. . .» sosistas vaevu kuuldavalt Dergatšov. .

Ent siis eraldus põõsastest tume siluett. Mees. Sokolovile tundus, et nüüd kohe kargab tal süda rinnust välja. Kurk kuivas. Meelekohad lõid tuksuma.

Mõne sammu kaugusel haokuhjast möödus kiirel sammul ja tugevasti longates mees, kes oli päeval käbisid käinud korjamas. Ta hingeldas raskesti ja kähedalt.

«Näete, tuli tagasi.. .» Dergatšov ei saanud lõpuni rääkida. Tema kaaslaste käed surusid ta mõlemalt poolt nagu pihtide vahele.

Lombakas läks kivipoole. Ta ei kartnud midagi ega vaadanud ringi nagu päeval. Taskulambi kiir libises üle sammaldunud kivimüraka. Tšekistid nägid tema käes lühikese varrega väikest labidat. Laskunud põlvili, hakkas lombakas kaevama. Ta kaevas kiiresti: märga maad oli kerge kaevata. Ah siis niisugune ongi too, keda oodati! . . . .
Tundus, et on tulnud aeg tegutseda, kuid Sokolov ei andnud käsku, ja olles ise pingul, hoidis oma seltsimehi tasakesi tagasi. Ta teadis, et nüüd enam eksitust ei tule, kuid salakuulaja tuleb tabada teo pealt.

146

«On aeg, seltsimees vanemleitnant, on aeg...» sosistas Dergatšov.

Meeste erutus haaras ka koera. Ta värises läbematusest. Dresseerija suutis teda vaevu tagasi hoida: .«Tasa, Džimka, tasa.. .»

Lombakas pani labida ära, kobas kätega augus ja võttis välja kompsu, mis oli kõvasti kinni seotud langevarjutropiga. ~

«Nüüd on parasaeg,» ütles-Sokolov.

Tõuganud haod kõrvale, tõusid tšekistid täies pikkuses püsti. Dresseerija vabastas kaelarihma ja koer sööstis tugeva hüppega edasi.

Tundmatu jahmatas, tundes, kuidas talle pimedusest miski kallale tormab. Ta tõstis käe, et kaitsta nägu ja

pead, kui kuulis koera lõrinat ja tundis tema kuuma hingust. Siis tungisid tema kätte ülalpool rannet teravad hambad. Ent see, kellele koer kallale kargas, ei olnud algaja. Ta sai aru, et oli sattunud lõksu. Praegu tuli, tal lahti saada kompsust, mis võis talle saada süütõendiks.
Tugeva tõukega paiskas ta koera eemale ja võttis hoogu, et visata kompsu põõsastesse. Koer tormas talle *uuesti* kallale ja lõi talle jälle hambad kätte.
Kohalejõudnud tšekistid vajusid vaenlasele peale ja sidusid ta kiiresti kinni. Öhku lendas roheline rakett — operatsiooni lõppu tähistav signaal. Keereldes ja sisisedes lendas ta ererohelise jutina

öisesse taevasse ja valgustas lagendikku. Rohul lamav salakuulaja kissitas ereda valguse tõttu silmi.

Polkovnik Telegini korteri väikeses võõrastetoas, istudes madala ümmarguse laua ümber sügavates tugitoolides, vestlesid valitsuse ülem ja major Vassiljev vaikselt. Juba hommikul tundis polkovnik end haiglasena. Süda tembutas. Viimaste päevade pinge andis ennast tunda. Kuid tuli töötada, töötada, töötada... Ja täna, pühapäeval, kutsus Telegin enda juurde kõik operatsioonist osavõtjad. Oodati Sokolovi ja Dergatšovi.

«Aga «Pingviin» on ju meie vana tuttav,» ütles Vassiljev. «Mäletate, Korotitšile tehti ülesandeks kontrollida kahtlast meest okstest onnis, keda nägid tütarlaps Tanja ja tema ema? See oli tema. Ta oli ammu meie kandis maasse kaevunud. Kaval vaenlane.»

«Lubamatu lohakusega tegutses siis Korotitš, ütles polkovnik, kulm kortsus.

«Talle pole operatiivtöö jõukohane.. .Kapten Krotov ei oleks nii talitanud,» lisas ta nukralt.

Nad vaikisid viivu. Vastu akent trummeldas tüütu sügisene vihm. Seinal tiksus kell. Otsekui endast nukrat meeleolu eemale peletades tõusis Telegin püsti ja kõndis mitu korda võõrastetoas nurgast nurka.

«Meie võitlus on praegu astunud kõige vastutusrikkamasse faasi,» ütles ta. «Vastast tuleb hoida alalises pinge seisundis ja õhutada tema isu. Tuleb jätta mulje, et Aleksei on siin kindlalt oma kanna kinnitanud ja tema käsutuses on häid võimalusi. Ja... näib,et on juba aeg kergelt vihjata, et Elvira Leonovna võib ka olla kasulik. Kui juba Sergei otsustas tappa Ivan Bojarõšnikovi ainult selleks, et

saada kätte tema läbipääsuluba tehasesse, siis tähendab, et see objekt huvitab väga Ameerika luuret...» Ta jäi mõttessesüvenenult vait. «Tuleb «rahuldada» nende uudishimu... Just täna me arutamegi kõik selle läbi. »

Eeskojas helises uksekell.

«Sealt tulevadki teised!» hüüatas Telegin.

Kahekümne kuues peatükk SÖÖT

Lester oli rahul. Operatsioon «Öine visiit», nagu luuredokumentides nimetati Nikolai, Vladimiri ja Sergei saatmist Nõukogude Venemaale, areneb enam kui edukalt. Ainult too Nikolai. . . ent Lester oli meelestatud nii optimistlikult, et Nikolai kadumine ei teinud talle muret. Nikolai ei lase end elavana kinni võtta - selles oli Lester veendunud.

Sündmused aga arenesid iga päevaga üha hoogsamalt. Sifreeritud kirjas teatas Vladimir, et Elvira Leonovna, kes õnneliku kokkusattumuse tõttu töötab joonestajana objektil. kvadraadis nr. 8, võib arvatavasti täita ühe vastutusrikka ülesande. Kuid tema hoidub seni talle ülesande andmisest. Kuid miks ta siis viivitab, see Vladimir? Joonised, joonised - need huvitavad praegu ameeriklasi. Missugust salajast seadeldist valmistatakse objektil? Juba «Pingviin» .teatas, et otsustades tumeda undamise järgi, mida mõnikord võib metsa kohal kvadraadis nr. 8 kuulda, monteeritakse seal reaktiivmootoreid. Sellepärast tehku ta rutem!

«Tehku ta rutem!» korrutas kolonel Shill. «Tal pole põhjust Elviraga nii tagasihoidlik olla! Tuletatagu talle meelde tema sidemeid sakslastega... Tegutsema peab tarmukamaIt! Nii andkegi Woldemarile edasi!»

«Seltsimees polkovnik, meie teade. Elvira kohta tabas märki,» kandis Vassiljev ette. «Nad nõuavad, et Vladimir tegutseks aktiivsemalt. Nad isegi ei hoiata, nagu tavaliselt, et ta oleks ettevaatlikum.»

«Mida te olete ette valmistanud?»

149

«Siin on radiogramm: «Elvira nõustus fotografeerima uue mootori «Turbo-380» jooniseid. Ootan instruktsioone,» luges Telegin. Ta võttis pliiatsi ja lisas juurde: «Vajan hädasti raha.» .. «Seltsimees polkovnik, võib-olla on vara paluda raha?» vaidles major vastu. «Hiljuti ju kanti üle.»

«Ei, ei, tingimata andke edasi,» lausus polkövnik. «Neile tundub loomulikumana, et Elvira nõustus kuriteoga ainult suure summa pärast.»

Better lausa külvas Alekseid radiogrammidega üle. Ei Aleksei, major Vassiljev ega polkovnik Telegin kahelnud selles, et Betterile teeb säru Lester, Lesterile aga - Shill. Better, Lester ja Shill olid isikud, kes oleksid võinud anda kõige täpsemat informatsiooni agentuurvõrgu kohta.

Nii Aleksei kui ka Sergei ja isegi paadunud salakuulaja «Pingviin» olid väikesed vennad. Nad ei saanud teatada Teleginile neid andmeid, mis praegu kõige enam huvitasid teda. Ja kuigi Sergei ning ka «Pingviin» andsid väärtuslikke tunnistusi, polnud see siiski peamine. Aga kas saadaksegi kätte peamine? Polkovnik uskus, et saadakse.

«Kiirustage Elvirat. . . Kiirustage Elvirat. . . Kiirustage Elvirat. ..» Need kaks sõna .kordusid lakkamatult igas radiogrammis. Kuid polkovnik Telegin ei rutanud vastusega. Ei tohtinud jätta muljet, nagu edeneks Vladimiri käes kõik kergelt. Möödus üle nädala, - millal ta lõpuks ütles majorile:

«On aeg.»

Ja nägematud lai~d kandsid minema šifreeritud vastuse punktid ja kriipsud: «Elvira täitis ülesande. Film on ilmutatud. Leidke edasitoimetamise moodus.»

Kahekümne seitsmes peatükk PÜÜNIS

Polkovnik Telegin ootas, et vastus sellisele radiogrammile järgneb viivitamatult. Ent vastust ei tulnud.. Möödus päev, teine, kolmas... Mis juhtus? Miks šefid niiviisi venitavad? Võib-olla hakkasid halba kartma? .

Polkovnik laskis vaimusilma eest ikka ja jälle läbi käia

150

kõik kavalad «raadiomängu» käigud. Ei, mitte kusagil ei tehtud ühtki viga. Milles siis asi seisab?

Radistid otsisid tähelepanelikult helidekaoses Sergei ja Vladimiri kutsungeid. Ja näe, neljandal päeval, Sergeiga kokkulepitud sidepidamistunnil, hakkasid kõrvaklappides alguses klõpsuma kodeeritud väljakutsesignaalid Sergeile,

parast seda aga järgnes telegrammi tekst: «Leidke teie poolt läbiuuritud ala läheduses, kvadraadis nr. 11 koht peidupaiga jaoks. Pange sinna filmilindid ja dokumendid, mida olete hankinud. Peidiku täpsed koordinaadid teatage. Olge ettevaatlik. L.»

«Milleks nad peidupaika vajavad?» imestas Vassiljev. «Nad ju ootavad saadetist Alekseilt!»

«Õige, õige,» vastas Telegin. «Mootori joonised on neile palju tarvilikumad kui sildade fotod ja läbipääsuluba salajasse tehasesse. Nad tahavad, ma oletan, et Aleksei kaevaks Sergei «saadetise» välja ja paneks kokku enda omaga. Nähtavasti saadetakse keegi dokumentidele ja filmilintidele järele. Kirjutage Sergei nimel kiri. Teatage, et ülesanne on täidetud, näidake ära salaurka täpsed koordinaadid.» Polkovnik ohkas. «Pole midagi parata! Peab veel veidi kannatama. Kuid teisiti ei saa. Sergei nimel võime saata ainult kirju. Kasutame selleks tema kirja, mille tõi meile filatelist

Saženitsev.»

Varsti oli kiri koostatud ja ära saadetud. Ja jälle venisid piinavad ootuspäevad. Uuesti valvasid radistid vahetpidamata vastuvõtjate juures, oodates antud lainel käske Vladimiri või Sergei jaoks.

Lõpuks saadi radiogramm Vladimirile: «Kvadraadis nr. 11 on mahajäetud sõjaaegne lennuväli. Uurige seda. Kas ta on praegusel ajal sobiv lennuki maandamiseks? Tehke seda võimalikult kiiremini. Olge äärmiselt ettevaatlik. . .» Edasi teatati koordinaadid, kust Vladimir võib leida saadetise Sergeilt, siis järgnesid jällegi hoiatused olla ettevaatlik ja allkiri: «Sh».

«No näe,» ütles Telegin kergendusega, kui oli läbi lugenud dešifreeritud teksti. «Loodan, et me peagi võtame vastu külalisi.»

«Te lasete end oodata, Lester,» lausus Shill ärritatult: «Ma tahan, et mu korraldusi täidetaks viivitamata. Pentagon kiirustab. Seal tuntakse huvi, millises seisukorras on praegu see väli lennuki maandamiseks. Ma

teatasin neile juba, et andmed on saadud. Aga kus nad on?»
«Palun vabandust, söör! Mind pidas radiogrammi dešifreerimine kinni. Woldemar teatab, et plats asub kaugel metsas. On sobiv.»
«Sobiv. ..» kordas Shill mõtlikult. «Aga kus on tõendid?»
«Ma olen kindel, et Vladimiri teated on õiged,» kinnitas Lester. «Peab arvama, et väljak on hea. See äratas ju omal ajal Sergei tähelepanu. Nende informatsioon läheb kokku. Vladimir aga ei tea ju, et Sergei teatas meile sellest lennuväljast.»

Polnud kahtlust - ameeriklased kavatsesid jooniste, filmilintide ja dokumentide järele saata lennuki: Tšekistid ei kaotanud aega. Nad valmistusid vallutama vaenlase lennukit selle maandumise ajal. Endise lennuvälja ümber metsa olid oskuslikult maskeeritud kuulipildujad, üles tehtud lõkked, laiali paigutatud valvepostid. Vassiljev ei saanud rahu. Ta kontrollis iga päev, kas kõik on ette nähtud, kas kõik on ikka korras.»
Möödus nädal, aga šeffidelt ei tulnud mingit teadet: Nad vaikisid. Siis otsustas polkovnik Telegin neid ettevaatlikult sondeerida. Joonised olid neile vajalikud. Ent viivitamine ei käinud kokku polkovniku plaanidega. Välismaa luurele tuli mõista anda, et nad võivad ka joonistest ilma jääda.
Järjekordse sideseansi ajal andis Aleksei edasi lühikese radiogrammi: «Elvira närveerib. Põhjust ei ütle.. Arvan et see on seoses minu ülesandega, mille ta täitis.»

«Küll on ikka olukord! . . .» Shill käis murelikult mööda kabinetti. «Kardan, et see neetud viivitamine lennuki saatmise loaga ajab nurja kõik meie plaanid.»
Ta vaatas seisvat Lesterit, nagu küsiks talt nõu.
«Ma mõtlen, et meil lubatakse lennukit saata,» lausus ameeriklane. «Wilfred ja Miller on juba valmis lendama. Neile pole see esimene kord. Seni aga, et rahustada Woldemari, tuleb talle radiogramm saata...» Lester mõtles hetke. «Las rahustab Elvirat, annab talle veel raha. Vihjaku, et närvilisus võib talle kahtlustuse kaela tõmmata.. .»
«See ei päästa,» lõi Shill käega. «Kui Elvirat hakati

kahtlustama, siis. pole ka Woldemar arreteerimise vastu garanteeritud. »
«Õigus, söör. Ent kui Elvira käitub mõistlikult, lükkab see lõpplahenduse mõneks ajaks edasi. Meie aga saame vahepeal kätte nii joonised, filmilindi kui ka kõik muu.»
«Hästi, saatke radiogramm,» ütles Shill pärast pikka pausi.

«Neil on ilmselt lennuki osas midagi toppama jäänud,» ütles Vassiljev polkovnik Teleginile, kui radiogramm oli dešifreeritud. «Aga mis siis, kui nad ei lenda?»
«Lendavad, seltsimees major, tingimata lendavad. Jooniste pärast saadavad lennuki kas või põrgu põhja. Meie aga teeme neile säru takka.»
Selsamal päeval toksis Aleksei eetrisse: «Elvira teatas, et ta on kahtluse all. Talle näib, et teda jälgitakse. Minu olukord on lootusetu. Filmilindid ja dokumendid matsin maha. Teatage, mis edasi-teha. Woldemar.»
Peaaegu otsekohe saadi vastus: «Elvira on reaalne oht teie julgeolekule. Mürgitage ta. Ise minge ära metsa illegaalsesse olukorda. Lennukit oodake lähemail päevil. Materjale hoidke sellises kohas, et need võiksid igal ajal meie märguande peale olla teil käepärast. Sh.»
«Mürgitada käsivad,» pomises Aleksei süngelt, kui oli dešifreerinud teksti.
«Teist vastust ei võinud neilt oodatagi,» vastas Vassiljev. «Niipea kui agent satub hädasse, muutub kasutuks ja tarbetuks, püüavad nad temast kohe lahti saada. Otsustatakse lihtsalt. Võõrast elust ei ole kahju.»
Vassiljev süleles radisti:
«Oota, Aleksei. Küll hakkab kasski hiirepisaraid valama. »

Ja jälle venisid päevad täis põnevat ootust. Ning igaüks neist võis tuua nii kordamineku rõõmu kui ka pettumuse kibedust. Kõik võis sõltuda mistahes juhuslikkusest, väiksemast ettevaatamatusest, tujust, mis võis olla ühel või teisel inimesel, kes võtab osa sellest keerulisest «mängust».

Kolonel Shill märatses. Lester nägi teda. Esmakordselt säärasena.
«Kurat võtaks teie Woldemari, teie Elvirat, teid ennast, Lester!» kärkis Shill, pritsides sülge. «See olite teie, teie,

kes sundisite mind kiirustama ja teatama Pentagonile joonistest! See olite teie, kes selle plaani välja mõtles, Ja nüüd, olge lahke, palun. Pentagon lubab saata lennuki, kuid maandumiseta. Mis siis teha? Ah! Te vaikite! Vaikite! Olete hea luuraja küll, kui ei oska välja mõelda mitut plaani korraga!»

«Vahest ehk võib siiski anda lenduritele ülesande maandada lennuk?» küsis Lester arglikult. «Mis sellest, et Pentagon ei lubanud. Kui me saame joonised. .. Võitjate üle ju kohut ei mõisteta. Pealegi me lubasime Vladimirile, et kui ta täidab ülesande, toome ta siia tagasi.»
Shill läks näost punaseks:
«Armas Lester, võitjate üle tõepoolest ei mõisteta kohut, ent võidetute üle küll! Kui meie hulgas. pole Vladimirit, ei avalda see mingit niõju meie heaolule. Kui aga ei tule tagasi lennuk, ei jää me enam istuma. sellesse sadulasse.» Ja Shill patsutas lihava käega vastu leentooli käetuge. «Meie ülesanne pole mitte Vladimiri päästmine, vaid Pentagonile tarvilike jooniste muretsemine.»

Uksele koputati. Sisse astus mehekolask, ihukaitsja:

Selsamal hetkel ilmus tema õla tagant nähtavale radist Hansu kahvatu nägu.
«Vabandage, söör! Ma tulen otse teie juurde. Kiireloomuline radiogramm.»
Lester astus sammu edasi ja' haaras lehe. Ent' kolonel tõmbas selle ameeriklase käest ära.

«Elvira ei tulnud töölt koju. Oletan, et ta on arreteeritud. Asun väljaku lähedal kvadraadis 11 .Siit ära minna kardan. Jätkan teie kuulamist plaani järgi.»

«Mis kurat mind küll tõukas teatama Pentagonile neist' joonistest!» lausus Shill ootamatult taltudes. «Noh, Lester, mis teha?»

«Ma juba mõtlesin järele,» ütles ameeriklane. «Võib saata lennuki ilma maandumiseta.»

Madalale planšeti kohale kummardunult dešifreeris Aleksei radiogrammi teksti.
«Noh, mis, mis sealon?» küsis major Vassiljev läbematult.

«Kohe, kohe... Nii. Valmis. «Süüdake väljal kvadraadis nr. 2 kolmesaja meetri kaugusel metsatukast kaks lõket viieteist-kahekümnemeetrise vahemaaga teineteisest. Lõkete juurde lööge maasse kaks pikemat teivast, nende

vahele tõmmake vastupidav nöör. Nööri külge siduge materjalid pakitult. Oodake ülehomme öösel. L.» Alla kirjutanud Lester.»

«Tähendab nad ei taha maanduda,» ütles Vassiljev, kui ta oli teksti läbi lugenud. «Tahavad lennu pealt konksu otsa püüda. Ka koha muutsid ära. See on juba halb. Kuid pole viga midagi. Käest me neid enam ei lase. Jääme oma nõudmise juurde kindlaks. Neile on, näed kuidas materjale vaja!» Ta tõmbas endal käeservaga üle kurgu. «Aga kuni joonised ja filmilindid on meie käes, peavad ameeriklased meid arvestama.»

Järgmisel päeval toksis Aleksei radiogrammi: «Kvadraadis nr. 1 tehakse metsatöid. ümberringi on palju rahvast. Antud väljal pole võimalik lennukit vastu võtta. Woldemar.»

«Seadke teibad ja lõkked valmis kvadraatides nr. 5 või 3. Teatage, kumb nendest kohtadest sobib sel eesmärgil rohkem,» kõlas radiogrammi tekst, mille Aleksei võttis vastu järgmisel päeval. «Väljalennust teatame täiendavalt.»

Shill nähtavasti ei tahtnud kategooriliselt kasutada mahajäetud lennuvälja üheteistkümnendas kvadraadis. See ajas Vassiljevi ja Telegini plaanid segi.

«Aga mis sest, seltsimees polkovnik!,» ütles major valitsuse ülemale. «Kas meile pole ükskõik, kust nad üle lendavad? Püüame neid igal pool vastu võtta nagu kord ja kohus. »

Telegin ei vastanud. Ta uuris tähelepanelikult kaarti.

«Vaadake korraks, seltsimees Vassiljev,» ütles ta. «Kas teile ei tundu imelikuna, et nii aerodroom üheteistkümnendas kvadraadis kui ka väljakud kvadraatides number kaks, kolm ja viis asetsevad ühel sirgjoonel?»

«Nähtavasti kavatseb vaenlane teatada saadetiste vastuvõtukoha viimasel minutil,» ütles Vassiljev.

Polkovnik raputas mõtlikult pead:

«Minule aga näib, et nad kavatsevad lüüa korraga kaks kärbest. Ent ka teie versioon on õige, kuid et kindlustada end igasuguste ootamatuste vastu, jääme neid ootama kõigis kolmes punktis. Saatke Sokolov koos grupiga lennuväljale kvadraadls number üksteist, aga teie Dergatšoviga valmistuge külaliste vastuvõtuks kvadraatides: number viis ja kolm.»

155

Valge marmoriga kaunistatud fassaadiga villas mis asus Kreeka suurlinna ühes kitsas tänavas, seisid vara hommikul kolonel Shilli ees lendurid – ameeriklane Wilfred ja sakslane Miller, kes olid Lääne-Saksamaalt kohale lennanud. Nad vaatasid austusega koloneli, kes kummardus lauale laialilaotatud kaardi kohale.

«Kas ülesanne on teile selge?» küsis kolonel.

«Just nii,» vastas Wilfred.

«Konks laske alla, näete, selles kohas,» Shill pani kaardile pliiatsiga selgepiirilise punkti.

«Koos teiega lendab Better. . .» Ta kõhkles. «Ja veel üks reisija.»

«Jah, söör!»

Kolonel naeratas:

«Teie olete kogenud poisid. Nõukogude Venemaale olete rohkem kui üks kord lennanud. Viite lennuki kuhu tahes. ükskõik mis kõrgusel. Seadeldis on kindel. Ainult klõps - ja haakub kinni. Selge?» .

«Just nii, söör,» raius Wilfred iga sõna selge!t välja. «Head teed!» ütles kolonel.

Väljunud villast, kõndisid lendurid mõnda aega. sõnatult. Jah, neil tuli korduvalt lennata Nõukogude Venemaale Ameerika luure ülesandel. Wilfred juhtus seal olema ka sõja ajal, kui Vinnitsas asus liitlaste baas, kust ameerika lennukid käisid pommitamas. Need olid niini-metatud «süstikoperatsioonid». Inglismaalt lendasid lennukid Vinnitsasse ja heitsid teel pommid hitlerlikule Saksamaale. Vinnitsast, varustanud end kütusega ja võtnud peale uue pommikoorma, pöördusid nad tagasi Inglise lennuväljadele.

Iseloomult oli Wilfred ükskõikne mees. ükskõiksusega suhtus ta kõigesse, mis ei puutunud tema heaolusse. Mitte mingid keerulised probleemid, mitte mingisugused rasked ülesanded - miski ei võinud teda erutada. Isiklikku hüvangut ja tervist pidas ta inimese eksisteerimise täht-saimateks elementideks ja oskas peale selle mitte millestki rohkem mõelda.

«Tähendab lendame,» ütles ta, heites silmanurgast vilksti pilgu Millerile. .

Too noogutas.

Enne iga lendu Venemaale tundis Miller hirmu. Ta oli ebausklik. Ja lennueelsel päeval püüdis ta isegi hoiduda ajalehtede lugemisest, et mitte sattuda mõnele sõnumile, mis jutustas lennu-, raudtee- või autokatastroofist.

156

Ta astus, vaadates tusaselt jalge ette maha. Tulid meelde koduküla, lapsepõlv, koolivennad, ohvitseride kool, kindralite pildid, paraad füüreri osavõtul. Seejärel sõda, teenistus hitlerlikus armees, tutvus ja kohtumised julgeolekuteenistuse ohvitseriga, sõjauim, mis joovastas kõiki lähedase võiduga, nagu tollal tundus. Tulevik näis siis Millerile kerge ja roosiline... Ja äkki, täiesti ootamatult, venelaste pealetung, lootuste kokkuvarisemine, lüüasaamise kibedus, hulkurielu. . .

Pärast sõda astus Miller ameeriklaste teenistusse ja lendas nüüd salaja nagu varas öösel võõraste territooriumide kohal, heites spioone ja diversante rahuarmastavatesse maadesse.
«Jah, lendame,» pomises ta mornilt.

Wilfred andis gaasi, et läbi puhuda mootoreid - alguses vasakut, pärast paremat. Lennuk vabises, otsekui valmistudes piduritelt minema sööstma. Wilfred vaatas üle õla vilksamisi taha, reisijatekabiini. Seal istusid kaks meest - Better ja veel keegi sünge ja vimmas tegelane. Ta sõitis kinnises autos lennuväljale kaks minutit enne starti.
«Kuule, Richard, kes see on, mis sa arvad?» sosistas Wilfred Millerile.
«Kurat teda teab! Lõusta järgi otsustades oleks nagu teeröövel. »
«Valmis?» kõlas kõrvaklappides radisti hääl.
«Valmis,» vastas Miller.
Ees lõi vilkuma roheline tuluke. Wilfred laskis lahti piduri käepideme, andis gaasi ja lennuk hakkas sujuvalt stardiraja poole tüürima.
«Kustutage tuled!» käskis radist.
«Just nii!» vastas Miller.
Kui lennuk juba maapinnast eraldus, tuli angaari kõrvalt töökojast hetkeks välja tõmmunäoline, masinaõliga määrdunud mehaanik.
«Kuule, Alexis,» ütles ta tasa ümber pöördudes. «Jälle on õhus see tulede ja eraldusmärkideta must saatan!»
«Et ta oma kaela murraks,» vastas pimedusest hääl kurjalt. «Mitte ei taltu, teevad aina sigadusi.»

Hajutades tuledega pimedust, kihutas auto maanteel suure kiirusega. Kui selja taha jäänud linna otsekui

vastu maad litsutud tuled sulasid horisondil kokku ähmaselt kumavaks vöödiks, keeras auto pärast lühikest pidurdamist metsa.

Siin ongi ameeriklaste poolt väljavalitud lagendik. Kartuli alla küntud tohutu põld. Põõsa tagant tuli välja mees ja tõstis käe üles. Auto peatus ja sellest astus välja polkovnik Telegin. Tunnimehe käsi langes mütsinoka juurde.
«Tervist, seltsimees polkovnik.»
«Tervist.» Telegin kummardus ukse juurde. «Kustutage tuled, Griša,» ütles ta autojuhile. Kusagilt pimedusest ilmus äkki nähtavale Sokolov. «Kas kõik on korras?» küsis polkovnik.
«Kõik on korras. Ootame.»
Nad läksid koos üle põllu, kontrollisid poste ja pöördusid auto juurde tagasi. Telegin vaatas kella. Heitis pilgu taevasse, mis kirendas eredaist sügistähtedest.
«Täna on lennuilm,» ütles vanemleitnant, samuti taevasse vaadates.

«Olge tähelepanelikud,» lausus Telegin, kobades pimedas autoukse linki. «Ma sõidan Vassiljevi juurde. Seal. läheb palavaks. Soovin edu.»

«Teile samuti, seltsimees polkovnik!» hüüdis vanemleitnant pimedusse, äraminevale autole järele. .

Sokolov seisis mõnda aega ja kuulas, kuidas kaugusesse hääbub mootorimüra. Läks siis

põõsaste poole, kus sõdurid vaikselt kuulipildujate juures valvasid.
Aeg venis pikkamisi. Meestele tundus vahetevahel, et aeg on täiesti seisma jäänud. Nad kuulatasid, vaatasid aeg-ajalt üles. Jutt ei edenenud, katkes pikkadeks pausideks. Tähelepanu köitis isegi kõige tähtsusetum heli.
Ja äkki tuli kaugel taeva all kuuldavale mürin.
«Lendavad. ..» sosistas keegi täiesti Sokolovi kõrva ääres, justkui kartes lähenevat lennukit häälekõlaga ära hirmutada.
«Kohtadele!» käskis Sokolov katkendlikult.
Mürin kasvas. Pingsalt kuulavale kõrvale võis tunduda, et lennuk kord läheneb põllule, kord eemaldub sellest. Kuid mis see's on? Mootorite undamine hakkas ilmselt vaibuma.
«Tähendab, otsustasid ikkagi mitte siin maanduda,» mõtles Sokolov.
158

Ja samal hetkel nägi ta öises taevas langevarju heledat kuplit. Kergest tuulest veidi kõrvale kantuna langes ta aeglaselt põllu serva poole. End põõsaste taha peites pistsid mehed sinnapoole jooksma.
Vaevalt puudutasid langevarjuri jalad maad, kui metsalagendikku ümbritsevad põõsad kukkusid ümber, rohelised mügarad ja mättad tõusid üles ning puude tagant, maskeeritud kaevikutest ja kraavidest hüppasid välja mehed.
«Käed üles!» kamandas Sokolov, parašütistile teravat ja eredat taskulambi kiirt näkku suunates. Sünge ja kurja näoga mees ajas end maast püsti ja tõstis pead kaotades käed üles.

«Kas süttib?» polkovnik Telegin puudutas saapaninaga kõrgesse püramiidi kokkukuhjatud ragisevat hagu.
«Nagu tikud!» kinnitas Dergatšov lõbusalt. «Me kallame veel sutsu bensiini lisaks. Korraldame neile tõelise ilutulestiku! . . .»
«Ts-s-s!» Vassiljev tõstis sõrme ja muutus valvsaks.
Kaugel taeva all, justkui puurides öist pimedušt, immitses peenikese joana ebaselge müra.
«Tema!» ütles polkovnik.
«Süüta!» hüüdis Dergatšov ja läigatas uljalt haohunnikule suurest paagist bensiini.
Kaks tohutut lõket lõid leegitsema nagu ennenähtamatud tõrvikud. Visanud tühja bensiininõu eemale, volksas nooremleitnant pimedusse. Lagendik näis täiesti tühjana.
Ainult lõkete vahel kõrgus vene «IT» tähe kujuline vastupidav konstruktsioon. Tükk aega seadis siin üles ja kinnitas Dergatšovi grupp veevärgitorusid, keerates nende peale kõvasti kinni jämeda teraskangi.
Puulatvade tagant tungis väljale - vilistavalt huilgav müra. Õhus vilksatas suur vari. Lõkete kumas vuhises üle põõsaste tross, konks otsas. Õhku lõhestades lendas tross täie hooga vastu terasest põikpuud, ankur hüppas üles, kraapis rauda ja jäi kindlalt tugisammaste vahele kinni. Lennuk, mis otsekui komistas, noogutas õhus *kor*raks ninaga, tõmbas trossi pingule nagu õnge otsa sattunud tohutu kala õngenööri, möiratas samas pingutusest, püüdis kiiresti ülespoole tõusta, kuid takerdus sabaga puude taha ja prantsatas vastu maad. Tugev plahvatus vapustas öist õhku. . .

159

Samal hetkel ilmusid lagendiku kohale kaks hävitajat. Need seisid valmis ja tõusid lähemalt lennuväljalt, niipea kui piirilt teatati raadio teel, et vaenlase lennuk ületas piiri. Nad lendasid maadligi üle selle paiga ja lendurid nägid, et neil pole enam kedagi jälitada: — püünis- tegi eeskujulikult oma töö.
Juurderutanud tšekistid tirisid põlevate rusude alt välja kolm meest. Leegitseva lennuki juurde tõttasid sanitarid kanderaamidega. Üks erariides vang sai põletushaavu, kaks teist kombinesoonides ja kiivrites pilooti pääsesid kergemate vigastustega. Need olid Wilfred ja

Miller. Kuni neid läbi otsiti, kummardus arst põletada saanu kohale.
«Kuidas te arvate, kas ta jääb elama?» küsis Vassiljev murelikult.
«Püüame,» vastas arst. «Näib nii, et me jõudsime õigel ajal pärale.»
«Kes see kolmas on?» pöördus Telegin inglise keeles Wilfredi poole. «Kah lendur?»
Wilfred kehitas põlglikult õlgu.
«Ei. See on sakslane. Better.»

EPILOOG

Aleksei jooksis üles künkaIe ja peatus. Kitsas jalgrada lookles alla jõe äärde, praami juurde. Aga jõe taga nõlvakul laius küla. Tema koduküla! . . .

Õhus keerles esimene lumi. Aleksei hakkas naerma, heitis pea selga ja püüdis suuga lumehelbeid. Lumi. lumi! Kallis lumi! Las ta keerleb, las stljab, kattes maad üleni puhta valeva vaibana. Seda maad, millel võib nüüd kõndida julgelt ja avalikult. astuda kindlate sammudega, kartmata võõraid valvsaid silmi, peitu pugemata la ennast varjamata... Seda maad, mis on talle alati, alati olnud armas ja igatsetud, tema kodumaad! . . . .

Ta hingas sügavalt ja vabalt, täie rinnaga. Seljataha jäid kohutavad üksinduse ja ümberhulkumise aastad. Seljataha jäid rasked päevad metsikut hirmu oma elu pärast - need päevad, mil ta käis ja sõitis mööda Nõukogudemaad kui vaenlane. Talle meenus Sergei. Tema oli kindel, et tal veab. Ei. tal ei vedanud. Ja ei võinudki vedada. Mitte kellelgi ei või vedada, kes mõtleb salamahti hiilida sellele maale, et toime panna musti tegusid. Sel!e aja jooksul, mil Aleksei aitas tšekistidel operatsiooni lõpule viia, veendus ta selles. Jah. kõik hirmus on seljataga. Ees aga omab uus elu, helge ja rõõmuküllane! . . .
«Ema!» hüüdis Aleksei kogu jõust. «Ema! Ma tulen! Ma tulin alatiseks tagasi, ema! . . .»
Kodumetsade kaja kordas seda hüüet mitm,ekordselt – rõõmsat hüüet, mis tuli otse südamest.

N. A. KISSELJOV

Nikolai Aleksejevitš Kisseljov sündis 1908. aastal Moskvas töölise perekonnas. Pärast seitsmeklassilise kooli lõpetamist töötas ta Moskva ettevõtetes. 1929. aastal edutati Nikolai Kisseljov kui vabriku «Krasnaja Roza» parim tootmistööline ja komsomoliorganisatsiooni aktivist ÜLKNÜ Hamovnitšeski Rajoonikomitee Juures asuva turismiühingu esimehe kohale, aasta pärast aga Moskva Nõukogu kogu inspektori ametikohale.

1932. aastal astus N. A. Kisseljov Moskva Lennundusinstituuti, kuid lõpetada ei saanud; sest ta mobiliseeriti kolmandalt kursuselt NSV Liidu Miilitsa Peavalitsuse teenistusse.

1936. aastal suunasid parteiorganid N. A. Kisseljovi tööle Nõukogude vastuluuresse, kus ta pühendas veerand sajandit oma elust meie sotsialistliku kodumaa julgeoleku tagamisele. .

Printsipiaalse ja väga nõudliku mehena enda ning teiste vastu oli Nikolai Kisseljov osavõtlik seltsimees, tähelepanelik kaasvestleja ja jäi alati, rääkides Feliks Edmundovitš Dzeržinski sõnadega, «külma pea, tulise südame ja puhaste kätega inimeseks».

Suure Isamaasõja aastatel täitis N. A. Kisseljov väejuhatuse vastutusrikkaid eriülesandeid. Nõukogude valitsus hindas kõrgelt N. A. Kisseljovi lahingulisi teeneid ja töövaprust, autasustades teda Punalipu ordeniga, nelja Punatähe ordeniga, Isamaasõja teise järgu ordeniga ja kuue medaliga. N. A. Kisseljovile on antud aunimetus «SARK-i teeneline töötaja».

Oma kirjanduslikku tegevust alustas N. A. Kisseljov aktiivse osavõtuga seinalehtede tööst. Palju aastaid kirjutas ta sõnumeid, artikleid, följetone. epigramme.

Aastatega sündisid N. A. Kisseljovil üksteise järel kavatsetud raamatute plaanid, ta tegi visandeid ja üksikuid märkmeid. Ent aega kirjanduslikuks tööks ei jätkunud ja alles siis, kui ta pensionile läks, pühendas ta end tervenisti oma loominguliste mõtete praktilisele täideviimisele.

Hakanud kirjutama jutustust «Öine visiit». oli N. A. Kisseljov üks esimesi, kes tõstis üles küsimuse moodustada Dzeržinski-nimelise Keskklubi juurde kirjanduslik koondis. Ja kui see tekkis, oli ta kuus aastat selle koondise kõige energilisem liige. Töötades oma kirjandusliku meisterlikkuse täiustamise kallal, abistas ta kannatlikult, süvenenult, oma aega arvestamata. ka oma seltsimehi - kirjandusliku koondise liikmeid. Ja kui keegi neist pääses kirjandusse, oli selles suuri teeneid ka Nikolai Aleksejevitšil.

Lõpetanud jutustuse «Öine visiit, hakkas N. A. Kisseljov kirjutama uut teost partei põrandaalusest ajaloost. Kuid raske haigus tõmbas kriipsu peale kommunistist tšekisti loomingulistele plaanidele ja kustutas tema eluküünla.

N. ZOLOTAR

M. PRUDNIKOV F. E. Dzeržinski nimelise Klubi kirjandusliku koondise liikmed.

'''

11.

SISUKOBD

Esimene peatükk. Kutsumata külalised.	5
Teine peatükk. Võit!us teravneb	11
Kolmas peatükk. Esimesed sammud	15
Neljas pea~ükk, Vassiljev ja Krotov tegutsevad.	20
Viies peatükk. Jäljed	24
Kuues peatükk. Linna.	29
Seitsmes peatükk. Kannul	34
Kaheksas peatükk. Silm silma vastu	38
Uheksas peatükk. Noorus on kergeusklik	43
Kümnes peatükk. Esimene	47
Uheteistkümnes peatükk. Kodukoht.	54
Kaheteistkümnes peatükk. Toimik nr. '93	59
Kolmeteistkümnes peatükk. Vaenlane ruttab	62
Neljateistkümnes peatükk. Vedas	72
Viieteistkümnes peatükk. Otsingud jätkuvad.	80
Kuueteistkümnes peatükk. Teine.	87
Seitsmeteistkümnes peatükk. Tunnistada üles või vaikida?	94
Kaheksateistkümnes peatükk, Kaasosaliste jälitamine	99
Uheksateistkümnes peatükk. Elu kodumaa eest	105
Kahekümnes peatükk. Ei jõutud	111
Kahekümne esimene peatükk. Ko!mas	119
Kahekümne teine peatükk, Tihedate kardinate taga	125
Kahekilmne kolmas peatükk. Vastulöök	128
Kahekümne neljas peatükk. Pealetungile	135
Kahekümne viies peatükk, Vana tuttav	141
Kahekümne kuues peatükk. Sööt	149
Kahekümne seitsmes peatükk. Püünis	150
Epiloog	161
J. Zolotar j,a M. Prudnikov. N. A. Kisseljov	162

KOOLlEALISTE KESKMISELE JA VANEMALE ASTMELE

/KHceneB HHKonaä AneKCeeBHq
HOQHOFl BH3HT
O<pop!'omeHHe B. T bI H H eco H a
Ha 3CTOHCKOM 113bIlte H3j:\aTenbcTBo CS3CTH PaaMaT. TanmlH, nSpHYCltOe mocce, 10

Toimetaja H. M I e heI s 0 n. Tehniline toimetaja L. Mai dIa
Kunstiline toimetaja H. T i kan d. Korrektorid A. KaI b e I' g ja H. Kull Ladumisele antud 30. V 1964 TrükkimiseIt> antud 28. X 1964. Vaber MXM. *'It.. t*rükipoognaid 10.25. Tingtrükipoognald 84. Arvestuspoognaid 9 2. Trükisrv 20000. Tellimise nr. 1104. Trükikoda - Punane Täht». Pikk tänav M/58. hind 38 kop.